

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**AVRUPA BİRLİĞİ'NE UYUM SÜRECİNDE YARGI TEŞKİLATINDA YAPILAN
REFORMLAR VE İSTİNAF MAHKEMELERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FATİH ACAR

ANABİLİM DALI : KAMU HUKUKU
PROGRAMI : KAMU HUKUKU

KOCAELİ 2008

**T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**AVRUPA BİRLİĞİ'NE UYUM SÜRECİNDE YARGI TEŞKİLATINDA YAPILAN
REFORMLAR VE İSTİNAF MAHKEMELERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FATİH ACAR

**ANABİLİM DALI : KAMU HUKUKU
PROGRAMI : KAMU HUKUKU**

DANIŞMAN : DOÇ.DR.NUSRET İLKER ÇOLAK

KOCAELİ 2008

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

AVRUPA BİRLİĞİ'NE UYUM SÜRECİNDE YARGI TEŞKİLATINDA YAPILAN
REFORMLAR VE İSTİNAF MAHKEMELERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FATİH ACAR

Tezi Hazırlayan: KAMU HUKUKU

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Tarihi ve No: 17.07.2008 ve 2008/21

Doç. Dr. Nusret İlker
ÇOLAK

Yrd. Doç. Dr. İsa
DÖNER

Yrd. Doç. Dr. Melikşah
YASİN

KOCAELİ 2008

I.BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM SÜRECİNDE YARGI TEŞKİLATINDA YAPILAN REFORMLAR

TEZ İÇ KAPAK.....	I.
TEZ TESLİM TUTANAĞI.....	II.
İÇİNDEKİLER.....	III.
KISALTMALAR.....	VIII.
GİRİŞ.....	IX.
I. AVRUPA BİRLİĞİ	
A. Avrupa Birliği Kavramı	1
B. Avrupa Birliği ve Türkiye.....	1
C. Avrupa Birliği'ne Üye Devletlerin Hukuk Sisteminin Denetlenmesi	3
II. HUKUK REFORMU.....	4
A Reform Kavramı	4
B. Reform Yöntemleri	4
C. Reformun Gerekçeleri.....	6
D. Hukuk Reformuna Eleştirel Bakış	9
E. Reformun Hedefleri	10
III.TÜRK HUKUK TARİHİNDEKİ YARGI REFORMLARI.....	12
A. Hukuk Reformu Tarihine Eleştirel Bakış.....	12
B. Tanzimat Döneminden Cumhuriyete Kadar Yapılan Hukuk Reformları.....	15
C. Cumhuriyetin Kurulma Aşamasında Yapılan Yargı Reformları	20
IV.AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM SÜRECİNDE YARGI TEŞKİLATINDA YAPILAN REFORMLAR.....	23
A.Hukuk Reformu.....	25
1. AB Uyum Yasa Paketleri.....	25
2. Temel Kanun Değişiklikleri.....	28
a.Türk Medeni Kanunu.....	29
b.Türk Ceza Kanunu.....	29

c. Ceza Muhakemesi Kanunu.....	33
d. Çocuk Koruma Kanunu.....	35
e. Kabahatler Kanunu.....	37
f. Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun.....	38
g. Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu.....	39
h. Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri İle Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun ile Hukuk ve Ceza Muhakemesi Kanunu.....	40
3. Diğer Kanun Değişiklikleri.....	41
a. 2008 Yılında Kanunlaşanlar.....	41
b. 2007 Yılında Kanunlaşanlar	42
c. 2006 Yılında Kanunlaşanlar.....	42
d. 2005 Yılında Kanunlaşanlar	43
e. 2004 Yılında Kanunlaşanlar.....	44
f. 2003 Yılında Kanunlaşanlar.....	45
B. Ceza İnfaz Sisteminde Reform.....	45
1. Cezaevlerinin Tarihsel Gelişimi.....	45
2. Ceza İnfaz Kurumlarının Kapatılış Nedenleri;	46
3. Yeni Ceza İnfaz Kurumlarının Açılış Nedenleri	48
C. Ulusal Yargı Ağı Projesi (UYAP).....	49
D. Adalet Akademisi.....	52
E. Adliye Sarayları.....	57

II. BÖLÜM

I. İSTİNAF MAHKEMELERİ

A. İSTİNAF KAVRAMI.....	59
1. KAVRAM SORUNU.....	60
2. İstinaf Kanununun yolu ile Temyiz Kanunu arasındaki Farklar.....	62
3. İstinaf Mahkemeleri hakkında ileri sürülen görüşler.....	64
a. Aleyhinde ileri sürülen görüşler.....	64
b. Lehinde ileri sürülen görüşler.....	67
B. TÜRK HUKUKUNDA İSTİNAF MAHKEMELERİ VE TARİHÇESİ.....	69
1. Genel Tarihçe.....	69
2. Türk Hukukunda İlk Kuruluşu ve Kaldırılması.....	70
3. Mukayeseli Hukukta İstinaf Kanun Yolu.....	72
C. YARGITAY'IN DURUMU.....	74
D. YENİDEN KURULMASINA YÖNELİK GİRİŞİMLER.....	77
1. Kalkınma Planlarında.....	78
2. AB'ye Katılım Sürecinin Etkileri.....	80
a. AB Komisyonu'nun "Türkiye Cumhuriyetinde Yargı Sisteminin İşleyişi" Konulu İstişarî Ziyaret Raporu.....	81
b. Türkiye'nin Avrupa Birliğine Katılım Sürecine İlişkin 2003 Yılı İlerleme Raporu.....	82
3. Sivil Toplum Kuruluşları Raporlarında.....	83
a. TÜSİAD Raporu.....	83
b. SİAD Raporu.....	85
E. İSTİNAF MAHKEMELERİNİN KABULÜNE KADAR YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	87
1. Adlî Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun.....	89
2. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun.....	90

3. Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu.....	92
4. Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun Çalışmalar.....	93
5. İcra ve İflâs Kanunu ile Cezaevleriyle Mahkeme Binaları İnşası Karşılığı Olarak Alınacak Harçlar ve Mahkûmlara Ödettirilecek Yiyecek Bedelleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanunu.....	93
6. İş Mahkemeleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun.....	94
F. İSTİNAF MAHKEMELERİ NİÇİN YENİDEN KURULMUŞTUR?.....	94

II. KURULMASI ÖNGÖRÜLEN İSTİNAF MAHKEMELERİNİN ÖRGÜTLENMESİ VE İŞLEYİŞİ

A. KURULUŞU VE ÖRGÜTLENMESİ.....	96
B. BÖLGE ADLİYE MAHKEMELERİNİN OLUŞUMU VE GÖREVLERİ	100
1. Bölge Adliye Mahkemesi Başkanı.....	101
2. Başkanlar Kurulu.....	102
3. Daireler.....	103
a. Hukuk Daireleri.....	104
b. Ceza Daireleri.....	105
4. Daire Başkan ve Üyeleri.....	105
5. Cumhuriyet Başsavcılığı.....	109
6. Bölge Adliye Mahkemeleri Adalet Komisyonları.....	111
7. İlk Derece Mahkemesi Hâkim ve Savcıları Hakkında Not Fişi Düzenlenmesi.....	111
C.BÖLGE ADLİYE MAHKEMELERİNİN DENETLENMELERİ.....	112
D.HÂKİM VE SAVCILARININ İŞLEDİKLERİ SUÇLARIN SORUŞTURMA VE KOVUŞTURMA USULÜ.....	113
E. İSTİNAF MAHKEMELERİNİN YARGI DÜZENİNE GETİRECEĞİ YENİLİKLER	114

1. İstinaf Mahkemelerinin Kurulacağı Yerler ve Mahkeme Teşkilatı.....	115
2. Adil Yargılanma Hakkı Açısından.....	120
3. Usul Ekonomisi Açısından Bölge Adliye Mahkemeleri.....	124
SONUÇ.....	126
KAYNAKÇA.....	129

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
AB	: Avrupa Birliği
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
BAM	: Bölge Adliye Mahkemeleri
C.	: Cilt
CEPEJ	: The European Commission for the Efficiency of Justice (Avrupa Etkin Yargı Komisyonu)
CGTİHK	: Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
ÇKK	: Çocuk Koruma Kanunu
HSYK	: Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu
HUMK	: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
KK	: Kabahatler Kanunu
MERNİS	: Merkezi Nüfus İdare Sistemi
NATO	: National Association of Theatre Owners (Kuzey Atlantik Paktı)
PTT	: Posta Telefon Telgraf Müdürlüğu
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
SEÇSİS	: Seçim Sistemi
SİAD	: Sanayici ve İşadamları Derneği
TAA	: Türkiye Adalet Akademisi
TAAK	: Türkiye Adalet Akademisi Kanunu
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TÜSİAD	: Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği
UYAP	: Ulusal Yargı Ağı Projesi
Vb.	: ve benzeri
yy.	: Yüzyıl

GİRİŞ

Ülkemiz açısından yirminci yüzyılın ikinci yarısı özellikle son çeyreği Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılma çabaları ile geçmiştir. Bu çerçevede yargının gücü ve etkinliğine ilişkin tartışmalar da yoğunluk kazanmıştır. Böyle bir düşüncenin kaynağında, mahkemelerin iş yükü artışı, yargılamanın uzaması, kararların tarafları ve toplumu tatmin etmemesine bağlı olarak adalet mekanizmasının sürekli eleştiriye maruz kalması, adli reform istemlerinin toplumun gündeminden bir türlü düşmemesi, hak arayışının hukuksal süreçten uzaklaşması gibi gerekçeler bulunmaktadır. Devletin temelini oluşturan bir işlevi ifa eden adalet örgütlerinin işleyişi devletin güvenilirliği, halkın huzuru ve kamu düzeni için bir gösterge niteliğindedir. Adli birimler bir yandan uyuşmazlık yaşayan taraflar arasında hukuksal çözümü bulmaya çalışırken, diğer yandan adalet hizmetinin tüketicileri olan kişileri ve bu hizmetin izleyicisi olan toplumu tatmin etmek durumundadır. Toplumun tatmin edilememesi ve adalet örgütlerinin çağın gelişimine ayak uyduramamasından doğacak boşluklar, yasal olmayan güçlerce doldurulacağından toplumun geleceği tehlikeye girer. Adli örgütler adalet dağıtımında yetersiz kaldıkça, başka güçlere bu alanda yer bulmaları ve rekabet şansı tanınmış olur. Adalet açısından olumlu ortamın gerçekleşmesi ancak yargının bütün kurum ve kuralları ile birlikte uygulama alanı bulabilmesini ve adalet örgütlerinde yeni bakış açılarının kazanılmasıyla mümkün olabilecektir. Bu sonucun gerçekleşmesi, yasamanın isteği, en önemlisi de yargının güçler dengesi içerisindeki konumuna uygun güçlendirilmesi ile mümkündür.

Reform anlayışı , ülkemizde gerçek manada Tanzimat Fermanı'ndan sonraki süreçte batılılaşma isteği ile başlamış; bu nedenle işlerliği azalmış veya etkinliği kalmamış tüm kurumlar için yeniden bir özeleştirme dönemi olmuştur. Kurumlarımıza, yasalarımıza veya devlet sistemimize ait bu eleştiriler, öncelikle batılı devletler tarafından söylenmiş ise de bu eleştirilerin yerinde olmadığını söylemek pek doğru değildir. Nitekim daha sonra yapılan bu eleştirilerin ülke içinde değer ifade etmesi ve bu yönde adımlar atılması yapılan eleştirilerin haklılığını ortaya koymaktadır.

Ancak, yenilik veya reform adına atılan adımlar Tanzimat'tan itibaren Türkiye Cumhuriyeti kurulana kadar ya yetersiz kalmış ya da yanlış adımlar olmuştur.

Adaletle ilişkin Osmanlı dönemindeki karışıklığa nispeten yeni kurulmuş Türkiye Cumhuriyeti'nde önceden yaşanmış ve yanlış olduğu anlaşılmış bir çok düzenleme veya yasal mevzuat çok hızlı bir şekilde değiştirilmiş, bunun yerine çağdaş, muasır devletlerin uyguladıkları yasal mevzuat ve adalet sistemi hızlı bir şekilde ülkemizde uygulamaya konmuştur.

Ancak, adaletin veya hukukun salt bir kurgu olduğu , devamlı bir gelişim ve değişim içerisinde olduğunu düşündüğümüzde, adaletle ilişkin yeniliğin veya kusursuz adaletle ulaşmanın ancak bir hedef olduğunu anlayabiliriz. Nitekim gelişen teknoloji, insan hayatına giren yeni hukuki ilişkiler, insan haklarına verilen değer , adaletin etkinliği, hızlılığı , caydırıcı olması düşünceleri adaletin, durağan değil, canlı bir organizma olduğu düşüncesini haklı çıkarmaktadır.

Tarihsel geçmişimizde adaletin devamlı kusursuz , hızlı, adil ve etkinliği tüm toplum katmanları tarafından istenmiş ise de bu hedeften belli zamanlarda sapılmış , yavaşlatılmış ancak ibre her zaman adaletten yana olmuştur. Cumhuriyetin kurulmasından sonra başlatılan hukuk reformundan sonra ki süreçte adalet reformuna ilişkin en büyük adımlar Avrupa Birliği'ne adaylık süreci ile başlamış ve bu reform çalışmaları hala devam etmektedir.

Çalışmamız, yıllardır dile getirilen, her vatandaşın arzuladığı, her hukuk adamının eleştirisinin bulunduğu, 'yargı' üzerinedir. Yargı erkinin etkinliğini sağlamak için, adil ve etkili bir hukuk reformuna ihtiyaç vardır. Tarihsel süreçte hukuk adına yapılan ve yapmakta olduğumuz reformların hepsinde ortak hedef; Medeni Batılı Devletlerin yürürlükte kullandıkları hukuk mevzuatlarını ve sistemlerini almak ve kendi ülke insanımıza uygulamak olmuştur. Hukuk reformu

için tarihimizde üç önemli dönem vardır. ;ilki Tanzimat Dönemi, ikincisi Cumhuriyetin ilk kurulduğu dönemde gerçekleştirilen resepsiyon dönemi ve üçüncüsü Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecinde gerçekleştirilen ve gerçekleştirilmeye devam edilen yargı reformu sürecidir. Tezimizin, ilk kısmında Avrupa Birliği ile Türkiye arasındaki hukuki ilişki, tarihimizdeki hukuk reformları ile asıl konumuz olan; Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde yargıda yapılan reformlar olacaktır. Tezimizin ikinci kısmında ise, Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde kabul edilen 5235 sayılı Bölge Adliye Mahkemeleri yani istinaf mahkemeleri kurulmasına ilişkin olup, tezimizde; İstinaf mahkemeleri üzerine yapılan eleştiriler, tarihimizde istinaf mahkemeleri ile aktif olarak çalışmaya başlaması için gün sayılan Bölge Adliye Mahkemeleri'nin kuruluş, görev ve yetkileri üzerine olacaktır.

I. BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NE UYUM SÜRECİNDE YARGI TEŞKİLATINDA YAPILAN REFORMLAR

I. Avrupa Birliği

A. Avrupa Birliği Kavramı

Avrupa Birliği (AB) bir hukuk birliği olma yolunda çaba içerisinde. Uluslararası bir yapıya sahip, hedefinde; toplum yaşamına, insan hayatına, temelde hakkın özüne dokunulmaksızın ve başkasının hayatına saygının temel alındığı, bu hedef ile tüm yasal düzenlemelerin birliğe üye olan tüm üyelerce, tüm vatandaşlarına aynı eşitlikle ve adaletle uygulama hedefi olan adalet çatısı altında birleşmiş bir birliktir. Bu sebeple aday statüsündeki bütün devletlerden öncelikle birliğe ait bu yasal düzenlemeleri tamamlamaları, bununla birlikte bu yasal düzenleri en etkin şekilde uygulamaları istenmektedir.

B. Avrupa Birliği ve Türkiye

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Birleşmiş Milletler'in kurucu üyelerinden biri olan ve Avrupa Konseyi, National Association of Theatre Owners (NATO), Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı gibi Avrupa-Atlantik kuruluşlarına katılan Türkiye, Soğuk Savaş döneminde demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü ilkelerinin savunucusu olmuştur. Bu çerçevede, 1951 yılında temelleri atılan Avrupa bütünleşmesine de kayıtsız kalmayan Türkiye, 1963 yılında Ankara Anlaşması'nın imzalanmasıyla Avrupa Birliği'nin öncülü olan Avrupa Ekonomik Topluluğu'na (AET) ortak üye olmuştur.

1963 yılını izleyen dönemde Türkiye ile AET arasındaki ilişkiler, her iki taraftan kaynaklanan nedenlerle her zaman istikrarlı bir mecrada sürmemiş olmakla

birlikte, Ankara Antlaşması çerçevesinde ilerlemiştir. 1987 yılında tam üyelik başvurusunda bulunan Türkiye, 1 Ocak 1996 tarihinde AB ile gümrük birliği tesis etmek suretiyle Avrupa Birliği ile bütünleşme yönünde önemli bir adım atmıştır. Türkiye-AB ilişkileri, 10-11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki’de yapılan AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi’nde Türkiye’nin aday ülke olarak kabul edilmesiyle birlikte yeni bir döneme girmiştir. Türkiye 2004 yılı sonuna kadar yapmış olduğu yasal değişiklikler sonucunda 17 Aralık 2004 tarihinde Brüksel’de gerçekleştirilen AB zirvesinde Türkiye ile AB ye katılım müzakerelerine başlanması başarısını yakalamıştır. Buna bağlı olarak 3 Ekim 2005 tarihinde 35 adet AB müktesebat faslı çerçevesinde fiilen AB ye katılım müzakerelerine Türkiye başlamış bulunmaktadır. Ancak, yapılan yasal değişiklikler henüz AB ye tam üyelik sürecinin başlangıç kısmını oluşturmaktadır.¹

Söz konusu reformların etkili bir şekilde hayata geçirilmesinin, en az bu reformların gerçekleştirilmesi kadar önem taşıdığı gerçeğinden hareketle uygulama konusunda büyük bir kararlılıkla hareket edilmektedir. Bu itibarla, yeni yasal düzenlemelerin ne gibi değişiklikler getirdiğinin, başta yasaları uygulamakla görevli makamlarımız olmak üzere, ilgili tüm kişi ve kuruluşlarca bilinmesi, uygulamanın başarıya ulaşabilmesi açısından şarttır.

Uzun bir süredir Avrupa Birliği üyelik sürecinde bulunan Türkiye’nin bu süreçte gerçekleştirmesi gereken yapısal ve hukuksal değişiklikler, diğer ülkelere göre daha fazladır. Türkiye’nin gerçekleştirmesi gereken reformların fazlalığında, Avrupa Birliği ile Türkiye arasında var olan kültürel farklılıklar rol oynamaktadır. Avrupa Birliği’nin üye olarak alacağı ülkelerin genelinden beklediği ortak standardı yakalama yükümlülüğünü Türkiye’den istememesini beklemek yerinde değildir. AB üyelik sürecinde ortak standartların hukuksal ve yönetsel yapıda yaşama geçirilmesi yükümlülüğü Avrupa Birliğinin kurucu ülkesi olan İngiltere’den de istenmiştir².

---

¹ Dışişleri Bakanlığı, Avrupa Birliği Uyum Yasa Paketleri, 1.Baskı, Ankara Açık Ceza Matbaası, 2004, s.6

² ÇOLAK, Nusret İlker, Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde İdari Reformlar; İngiltere ve Türkiye, 1.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2005, s.575

Cumhuriyet'in ilanından sonra Türkiye'yi 20. yüzyılın en dikkate değer hukuk devrimi ile laik bir devlet ve toplum düzenine kavuşturan bütün temel kanunların şimdi 21. yüzyılın (yy.) anlayışına ve evrensel ölçülerine uygun olarak yenilenmesi amaçlanmaktadır. Aynı zamanda Avrupa Birliği müktesebatının aktarılmasını da sağlayacak olan bu yenileme çalışmalarının her biri, gerek hukuk gerek yargı sistemimizde gerçek bir reform niteliğindedir.³ Avrupa Birliği, Türkiye için özellikle 21. yy.da gerçekleştirilmesi hedeflenen en büyük projedir. Her devlet vatandaşının en iyi şekilde hayatını sürdürmesi için plan ve projeler dâhilinde kendisine belirli hedefler koymaktadır. Bu nedenle Avrupa Birliği Türkiye için bir hedeftir.

C.Avrupa Birliği'ne Üye Devletlerin Hukuk Sisteminin Denetlenmesi

The European Commission for the Efficiency of Justice, (CEPEJ) yani Avrupa Etkin Yargı Komisyonu, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından Eylül 2002 tarihinde kurulmuştur. CEPEJ, Avrupa Konseyi'ne üye 46 ülkeden gelen nitelikli uzmanlardan oluşmaktadır.

CEPEJ Tüzüğü'nün 1 inci maddesi komisyonun amaçlarını şu şekilde belirtmektedir

* Kendi yargılama sistemleri içerisinde, üye ülkeleri yasal hakları etkin bir biçimde uygulamaya zorlamak ve böylelikle vatandaşların adalet sistemine olan güvenlerini artırmak suretiyle üye devletlerdeki yargı sistemlerinin işleyişi ve etkinliğini iyileştirmek.

* Yargının etkinliği ve hakkaniyeti hususunda Avrupa Konseyi tarafından ısdar edilen uluslararası hukuk belgelerinin daha iyi uygulanmasını sağlamak.⁴

---

³ TÜRK, Hikmet Sami, Adalet Bakanlığı Çalışmaları, 1.Baskı, Ankara Açık cezaevi, Ankara, 2000, s.12

⁴ Adalet Bakanlığı, 2002 Avrupa Yargı Sistemleri, 1.Baskı, Ankara açık Cezaevi Matbaası, Ankara, 2004, s.2

İşbirliğine dayalı bu çaba sayesinde CEPEJ, Avrupa vatandaşları ve yargı ile ilgili kamuoyu için iyi bir enstrüman dizayn etmiştir. Netice itibariyle bu enstrüman, tüm Avrupalılar tarafından paylaşılan hukuk devleti değerlerini geliştirmek suretiyle bireylere, gündelik hayatlarında daha insancıl bir Avrupa'nın inşası için katkı sağlayacaktır.

II. HUKUK REFORMU

A.Reform Kavramı

Kelime olarak ıslahat, daha iyi hale getirme; bir hususu daha iyi hale getirme anlamına gelir.⁵ Bir sistem, kurum ya da yapının, zor ve tehdit edici yöntemlere başvurulmadan uzlaşmacı yöntemlerle daha iyi ve arzulanır olanın getirilmesi eylemidir. Reform tümünden değil parça parça değişimdir. Toplumun ihtiyaçlarına cevap vermeyen kurumları, çağın ihtiyaçlarına ve şartlarına uygun olarak yeniden düzenlemektir.

B.Reform Yöntemleri

Reformların hayata geçirilmesi için yeni yasaların yapılması zorunludur. Ama kesinlikle yeterli değildir. Yasalara öncülük edecek liderler, kurumsal yeterlilik, meslek içi eğitim ve reformların işleyiş sürecini de dikkate almaları gerekir. En önemlisi, hukuk reformlarını yapanlar sadece reformların model tasarımı üzerinde odaklanmamalı, bizzat reform sürecinin kendisiyle de ilgilenmelidirler. Hükümet yetkilileri, akademisyenler, yargıçlar, özel sektör uzmanları, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası yetkililer modern reform girişimlerinin bilinen niteliklerini yeniden gözden geçirmelidirler.

---

⁵ YILMAZ, Ejder, Hukuk Sözlüğü, 3.baskı, Seçkin Kitabevi yayınları, 1986, s.601

Dışarıdan empoze edilen ya da yukarıdan aşağıya dikte edilen reformların uygulanma olasılığı çok daha azdır. “Tek tip-herkese uyar” mantığıyla dış mahfillerde tasarlanan reformların benimsenme şansı zayıftır. Özellikle hukuk camiasının henüz yeterince hazır olmadığı kısa dönemli reformlar, ya da pilot uygulamaların tecrübesine dayanmadan yürürlüğe sokulan ulusal düzeydeki planların başarısız olması ve derin hayal kırıklıkları yaratması kuvvetle muhtemeldir.⁶ Uluslararası ve dış kaynaklı yardım ve baskılar, hükümetlerin kararlılığı, benzer reform planlarından yararlanılması, ani adımlar ve ulusal ölçekte planlamanın hepsi faydalı ve çoğu zaman da gereklidir. Geleneksel olarak bulunması gerekli olan bu niteliklerin yanında reformların pek çok alternatif süreçlerle tamamlanması gerekir.

Çağdaş reform girişimleri, hem bu reformları uygulamakla sorumlu olanlardan hem de bu reform sürecinden öncelikle etkilenecek kişilerden oluşan gruplar oluşturmalıdır. Bunlara çalışma grupları adı verilir. İki kesimin karşılıklı iletişimini sağlayan bu gruplar:

* Salt dış ya da salt iç bakışlara dayalı reform girişimlerini önler.

* Tepeden inme kararların ve uygulamaların aşağıdan gelen öneriler ve girişimlerle dengelenmesini sağlar.

* Dünyadaki diğer modellerin yerel şartlara uyarlanmasını kolaylaştırır.

* Kısa dönemde atılacak adımları uzun dönemde tedricen yapılacak uygulamalarla uyumlu hale getirir.

---

⁶ GÜVEN, Ülkü Türk, Türk Yargı Sisteminde İyileştirme ve Yeniden Yapılandırma, 1.Baskı, Yazıevi Yayınları, Ankara, 1996, s.315

* Ulusal planları yerel pilot uygulamalarla tamamlayarak, zamanla reform sürecinde ortaya çıkacak aksaklıkların anında giderilmesini sağlar⁷. Reform yöntemleri en başta akılcı yöntemlerle belirlenmesi, ulaşılması istenen hedefe en kısa ve en etkili şekilde ulaşılmasını sağlayacaktır. Türkiye'nin hukuk reformu yaparken aslında en büyük avantajı, önünde daha önceden kriterleri belirlenmiş, mevzuatı netleşmiş ve kendisinden istenenlerin belli olduğu bir birliğe üye olmak istemesidir. Ancak Türkiye planlamış olduğu hukuk reformunu illa ki Avrupa Birliği'ne girmek için değil, kendi vatandaşlarının hayat standartlarını çağdaş muasır devletlerin seviyesine hatta daha üzerine çıkartma düşüncesi ile yapmalıdır. Aksi takdirde Tanzimat Dönemi'nde yapılan hukuk reformunda yapılan hatalara düşmüş olacaktır.

C.Reform Gerekçeleri

Çağımızda ve günümüzde hukuk kavramı, yeni bir anlam ve sosyal koşulların etkisiyle yeni bir içerik kazanmıştır. Çeşitli gereksinimlerden doğan ilişkiler, sürekli bir evrim içinde olan her toplumda, çeşitli kurallarla güvence altına alınmıştır. Hızlı değişme ve gelişmeler, toplumsal gereksinimlerde de değişme ve gelişmeler yaratır. Kural, artık soruna yeterli cevap veremediği gibi, hiç cevap veremez duruma da girebilir. Toplum, daima sosyal yapı ve bu yapıyı meydana getiren sosyal kurumların ve insan ilişkilerinin ve bunların karşılıklı ilişkilerinden doğan sosyal değerlerin, birbirlerini karşılıklı olarak etkiledikleri bir bütündür. Bu bütün, her zaman aynı olmayan hız ve tempoyla değişir. Hukuk sistemi de, toplumu örgütleyen harekete öğelerden birisidir ve diğer öğeleri etkilediği gibi, kendisi de onlardan etkilenir⁸. Eğer karşılıklı etkileşim içindeki sistemler arasında bir dengesizlik olursa, bu, hızla değişen toplum koşulları karşısında, hukukun yeteri kadar hızla değişmemesinden ileri gelmektedir.

---

⁷ CHODOSH, Hiram, Yargı Reformları:Trendler, Sorunlar ve Stratejiler, Çev.AKGÜN, Birol, Selçuk Üniversitesi Dergisi, c.9, sayı, 1-2, s.324, 2001

⁸ DİNÇKOL, Abdullah, Sosyo-Ekonomik Değişmelerin Türk Hukuk Sistemine Etkileri, Hukuk Araştırmaları Dergisi, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları,İstanbul, 1995, Cilt.8, Sayı 1 s.165

Hukukun sosyal sorunlara uyum kabiliyetinin azalması, katılaşması, değişkenliğinin yavaşlaması ve bazı hallerde de hayatın gelişme yönüne aykırı düşmesi gibi nedenlerdir ki düzeltme veya değiştirme istikametinde müdahaleler; tıkanıklıkların giderilmesi, gerekli ilave veya çıkarmaların yapılması, yörünge veya sistem değişikliklerinin tespiti ve gerçekleştirilmesi demek olan “reformu” zorunlu kılar.⁹ YILMAZ ve BİLGE’nin düşüncelerine katılıyorum,Çünkü bilindiği gibi kanunlar, toplumun ihtiyaçlarına cevap verdiği oranda benimsenir ve etkin olurlar. Bu nedenle hukuk bir sosyal mühendislik aracı olarak kullanıldığında yalnızca hukuki tedbirlerle yetinilmemeli, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda da tedbirler alınmalıdır.

Değişme, insan toplumu bakımından kaçınılmaz bir süreçtir. Din, ahlak, kültür, siyasal yapı ve benzeri (vb), hukuk çeşitli etkenlerin altında, toplumsal dönüşümleri izleyerek, değişmektedir. Gruplar arası kaynaşma, çatışma, uzlaşma ve geçici dengeler, toplumun hukukuna, hem geçmiş zamanlardaki hukukundan, hem de çağcıl toplumların hukukundan farklı bir yön verebilir.¹⁰ Bizce hukukun değişmesi üzerinde rol oynayan etkenleri, hukuk düzeyinden daha hızlı gelişme gösteren olgu veya olaylar grubunda aramak gerekir. Hukuku değişmez, sabit, katı kurallar bütünü olarak aşırı bir pozitivist anlayışla ele almak, onun statikleşmesine ve gelişimin önünde ayak bağı olmasına sebebiyet verir. Hukuk sosyal bir olgu ve dolayısıyla değişen bir süreç olarak görüldüğünde, toplumun adaletli ve neticede mutlu bir yaşama ulaşmasında önemli bir aşama kaydedilmiş olacaktır.

Bugün büyük kentlerimizde adalete başvurular bir duraksama göstermektedir. Yoğunlaşan nüfus, gelişen ve çeşitlenen toplumsal faaliyetler karşısında, böylesine bir ön duraksama son derece tehlikeli bir olgu olarak gözükmektedir. Bu durum, giderek zamanında hakkını alamayacağını düşünen

---

⁹ BİLGE, Suat, Adalet Reformu, Yarı açık Cezaevi matbaası, 1972, Ankara, S.4

¹⁰ ŞENTUNA, Mustafa Tarık, Hukuk ve Toplumsal Değişme, Adalet Dergisi 27.Sayı, Özer Matbaası, Ankara, 2007, s.196

insanların yargı dışında kaba kuvvete ve sair hukuk dışı yollara başvurması ve itibar etmesi anlamını taşımaktadır.¹¹

Değişim ve hukuk denildiği zaman aslında sanki ilk bakışta biraz birbirine çok karşı kavramlar gibi görünüyor; çünkü hukuk büyük ölçüde bir düzen ve hukuk kavramı ya da hukuk ve düzen kavramlarının birlikteliğini dikkate aldığımız takdirde bir süreklilik ve istikrar unsuru, bir geleceği görebilme, bastığımız zemini görebilme bilebilme gibi bir berraklık içinde çerçeveyi çizme ve düzeni oluşturma tarzı sanki değişimle bir arada nasıl olur sorusunu uyandırıyor ilk bakışta insanda. O zaman burada kastedilen acaba şu mudur? Hukuk, değişimin hukukundan kasıt değişimi sağlayacak bir hukuk mudur? Yoksa değişimin hukuku, değişimi izleyen bir hukuk mudur?¹² TARHANLI haklı ancak o zaman değişim hukuk dışında gerçekleşen bir olgu olarak ön planda tutulması gerekir. Hukukun bunu görmesi, dikkate alması, göz önünde tutması anlamında bir sorunsalla karşı karşıya kalabiliriz.

Devletin temelini oluşturan bir işlevi ifa eden adalet örgütlerinin işleyişi devletin güvenilirliği, halkın huzuru ve kamu düzeni için bir gösterge niteliğindedir. Adli birimler bir yandan uyuşmazlık yaşayan taraflar arasında hukuksal çözümü bulmaya çalışırken, diğer yandan adalet hizmetinin tüketicileri olan kişileri ve bu hizmetin izleyicisi olan toplumu tatmin etmek durumundadır. Toplumun tatmin edilememesi ve adalet örgütlerinin çağın gelişimine ayak uyduramamasından doğacak boşluklar yasal olmayan güçlerce doldurulacağından toplumun geleceği tehlikeye girer. Nitekim adli örgütler adalet dağıtımında yetersiz kaldıkça, başka güçlere bu alanda yer bulmaları ve rekabet şansı tanınmış olur. Adalet açısından olumlu ortamın gerçekleşmesi ancak yargının tüm kurum ve kuralları ile birlikte uygulama alanı bulabilmesini ve adalet örgütlerinde yeni bakış açılarının kazanılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu sonucun gerçekleşmesi, yasamanın isteği en

---

¹¹ OKTAY, Seyfi, Demokratikleşme ve Yargı Reformu, 1.Baskı, Keçiören Yarı Açık Cezaevi Matbaası, Ankara, 1994, s.5

¹² TARHANLI, Turgut, Hukuk ve Değişim, Ankara Barosu Hukuk Kurultayı 2006,1. Baskı, Ankara Barosu Yayınları, Ankara, 2006, s.61

önemlisi de yargının güçler dengesi içerisindeki konumuna uygun güçlendirilmesi ile mümkündür.

Üzücüdür ki, yargı organı en çok ihmal edilen kurumların başında gelmektedir. Çoğu zaman yargı yeterli ödenekten ve eğitilmiş personelden yoksundur. Ulusal yargı sistemleri demokrasinin gelişme hızına, serbest piyasanın işleyişine ve globalleşmeye ayak uyduramamaktadır. Biz bu sorunlarla uğraşmadıkça ve bunlara elbirliğiyle yaratıcı çözümler bulmadıkça durum daha da kötüleşecektir. Bu da günümüz gerçekleriyle hedefler arasındaki açığın anlaşılması ve bu açığın kapatılması için bazı stratejilerin saptanmasını gerektirir. Yukarıda sayılan eleştiriler ışığında Türkiye için artık hukuk reformunun kaçınılmaz bir olgu olduğu açıktır. Yapılması gereken ilk şey bu konuda kararlı olmaktır.

D.Hukuk Reformuna Eleştirel Bakış

“Yüzlerce hattın ulaştığı büyük bir tren istasyonunda makasları açıp kapayan ve ulaşımı sağlayan mekanizmanın tüm sistemin işleyişi yönünden rol ve fonksiyonu ne ise insan toplumunda adalet mekanizmasının rolü ve fonksiyonu da odur. Bu sebeple toplumda adalet fonksiyonunun kriz içine düşmesi en tehlikeli ihtimalleri ortaya çıkarır. Uygun şekilde işleyen etkin fonksiyon yapan bir adalet mekanizmasına sahip bulunmayan toplumlar 20. asrın sosyal çalkantıları içinden kendilerini kurtaramazlar”¹³.

İyi yetişmemiş hukukçu kadar hukuka ve adalete zarar verebilecek başka bir kimsenin olamayacağı akıllardan çıkarılmamalıdır. Yargının bağımsız olması kadar yansız olması da çok büyük önem arz etmektedir. Yargıcın yansızlığı bir takım yasal önlemler ile kısmen sağlanabilir ise de, yansızlık bir yargıcın yetişmesi ve kişiliği ile yakından ilgilidir. Bu nedenle yargıçların bilgi ve etik düşünce yönünden çok iyi

¹³ DÖNMEZER, Sulhi, Ceza Adalet Reformu İlkeleri, 1.Baskı, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1972, s.1

yetiştirilmesi gerekmektedir.¹⁴ Tanzimat'ın getirdiği fikir özgürlüğü hukuk alanında ilk kez, "hukukun ne olduğu ve nasıl olması gerektiği" sorusunu soran ve buna cevap arayan düşünce akımlarının doğmasına da yardımcı olmuştur. Gelişen toplumun ve zamanın ihtiyaçlarına uygun idare biçimi konusunda tartışmalar başlamış, Batı'nın hukuki düşünüş, kavram ve kurumlarının ülkeye girişi, aydınlara karşılaştırma imkânı vermiştir. Batı fikirleri topluma dalga dalga yayılırken, hukuki ve siyasi gelişmeyi çok etkilediler.¹⁵ Hukuk sistemine yapılan eleştiriler hiçbir zaman bitmedi, bitmeyecektir. Dünya hukuk tarihinde, en adil ve en etkin şekilde işleyen hukuk sistemleri bile her zaman eleştirilere maruz kalmıştır. Ancak bu eleştirileri, hukukun en adil olana ulaşması için yapılan eleştiriler olarak kabul etmek gerekir. Eleştiriden uzak değişimle arasına mesafe koymuş ve vatandaşları tarafından kabul edilemeyen bir hukuka sahip devletin sürdürülebilirliği çok zordur

E.Reformun Hedefleri

Anayasanın öngördüğü hedeflere ulaşılması, toplumun yararı ve AB ye tam üyelik için adalet reformu gerekmektedir. Bu reform belli hedefler gözetmelidir. Hedeflerin somutlaştırılması, yapılması istenen reformları kolaylaştıracaktır. Salt soyut kavramlardan ibaret ve daha çok hukuk felsefesi üzerinden reform talepleri somuta indirgenmediği takdirde, bir fikir ve düşünce olmanın ötesine geçemeyecektir. Bütün bu açıklamalar doğrultusunda özetlemek gerekirse reform gerekçeleri;

- Toplumun reform beklentisi; adalet mekanizmasının adil, etkin ve tarafları tatmin edici olamamasından kaynaklanan ve toplumun artık adaletin gerçek manada gerçekleşmesini istemesi aslında hukuk reformunun en önemli sebeplerinden biridir.

---

¹⁴ ÖZKAYA, Eraslan, Yargının Sorunları ve Yargı Bağımsızlığı, Yeditepe Üniversitesi Dergisi, Sayı-1, 2004, S.17

¹⁵ BOZKURT, Gülnihal, Batı Hukukunun Türkiye'de Benimsenmesi, Türk tarih Kurumu Basımevi, 1996, S.217

- Teknolojik gelişmeler; günümüzde ilerlemiş ve ilerlemeye devam eden teknolojik imkânlar hantal bir şekilde devam eden yargının hızlandırılması anlamında en büyük etkenlerden biri olacağı açıktır.
- Maddi yetersizlikler; 20. yy.a göre tasarlanmış adli teşkilatın 21. yy.ın ihtiyacını karşılamadığı, dağılan ve çoğalan bir nüfusa bağlı olarak artan ve fiili olarak hizmet veren adli personelin daha rahat hizmet verebilmesi için yeni adliye binalarının yapılması teknik araç ve gereçlerinin temini adli reformun gerçekleştirilmesi için gereken ayaklarından biridir.¹⁶
- Hukuk mevzuatının yetersizliği; Ulusal ve uluslararası alanda hukukun gelişmesine ayak uyduramayan hukukumuzun 21. yy.ın şartlarına uygun hukuk mevzuatının yenilenmesi ihtiyacının ortaya çıkması,
- Uluslararası anlaşmalara taraf olan ve AB'ye tam üyelik için çalışan Türkiye'nin mevcut hukuk yapısı ile tam üye olamayacağı ve bu nedenle uluslararası teşkilatların ve AB'nin hukuk reformu taleplerinin bulunması, Türkiye'nin artık bir hukuk reformu olmaksızın mevcut mevzuat ve adli teşkilat ile adil etkin bir adalet sistemini devam ettiremeyeceği ortaya çıkması sebeplerini sıralayabiliriz.

Bu bağlamda 2008 yılında Adalet Bakanlığı'nca yargı reformu stratejik taslağı hazırlanmış ve taslak maddeleri aşağıdaki şekilde belirlenmiştir. Hazırlanan taslak yargı reformu bir plan dâhilinde yapılmasını sağlamak amacıyla hazırlanmış ise de başta yargı kurumlarının önceki düşünceleri dikkate alınmadan ve taslaktaki bazı görüşlerin gerçekleştirilebilirliğinin imkânsızlığı taslak hakkında büyük eleştirilere sebebiyet vermiştir.

---

¹⁶ YILMAZ, Halil , Türkiye de yargının güçlendirilmesi, Yargıtay dergisi, C 33, Sayı 1-2, s 37

Yargı Reformu Stratejisi Taslağı aşağıda belirtilen on amaç altında oluşturulmuştur:

1. Yargı Bağımsızlığının Güçlendirilmesi.
2. Yargının Tarafsızlığının Geliştirilmesi
3. Yargının Verimliliği ve Etkililiğinin Artırılması
4. Yargıda Mesleki Yetkinliğin Artırılması
5. Yargı Örgütü Yönetim Sisteminin Geliştirilmesi
6. Yargıya Güvenin Artırılması
7. Adalete Erişimin Kolaylaştırılması
8. Uyuşmazlıkları Önleyici Nitelikteki Tedbirlerin Etkin Hale Getirilmesi
9. Ceza İnfaz Sisteminin Geliştirilmesi
10. Avrupa birliği müktesebatına uyum sürecinin gerektirdiği mevzuat çalışmalarına devam edilmesi¹⁷

III. TÜRK HUKUK TARİHİNDEKİ YARGI REFORMLARI

Günümüzde çoğu devletler tercihlerinde Batı uygarlığını hedef göstermekte, ona varmaya çalışmaktadır. Bu uygarlık; Cumhuriyetimizi ve yeni Türk Devletinin modern hukuk düzenini kuran Atatürk'ün "Muasır medeniyet seviyesi" diyerek işaret ettiği, Avrupa Medeniyeti'dir. Gerçek Avrupa Medeniyeti bir yerde yenilikleri, aşırılıkları, toplumun yerleşmiş örf ve anelerine uymayan köksüz ve gereksiz devrimleri de reddeder. Bu uygarlıkta çağdaş medeniyet yer aldığı gibi, toplumların kendilerine has, zararsız ve hatta bazıları faydalı olan anelerine saygı da duyar.

A. Hukuk Reformu Tarihine Eleştirel Bakış

Hukukun tarihsel kökenlerini ve gelişmesini bilmeyen bir hukukçu sadece teknisyen olarak kalır. Hukuk köklerini geçmişten alan ve geçmişin olumlu veya olumsuz toplumsal olayların etkisi altında kalan bir sosyal bilimdir. Yasa koyucu

---

¹⁷ Adalet Bakanlığı, Yargı Reformu Strateji taslağı - 2008, S.5

hukuk kuralını koyarken, uygulayıcı ise onu yorumlayıp yaşama geçirirken, bu düzenlemenin altında yatan toplumsal gerçeği bulmak zorundadır. Bu işi başarabilmesi için de uyguladığı kurala bağlı kurumun geçirdiği gelişimi bilmesi vazgeçilmez bir koşuldur.¹⁸ Bu nedenlerle hukukçu hem genel olarak hukuk düşüncesinin tarihini kavramak hem de ulusal hukuk tarihini çok iyi tanımak yükümlülüğü altındadır.

Türk toplumu, yeni Türk Devleti ile siyasal yapısını ve hukukunu yepyeni esaslara oturtmuştur. Üçok'a göre, bu değişim Türk hukukçularının geçmişle ilişkisini kesmesini gerektirmez. Tersine yeni hukukun aksayan yanlarını düzeltmek isterken, büyük ölçüde eski hukukun düzenleyici işlevini araştıracaklardır. O eski kurallarda da aynı aksaklıklar var mıydı? Yahut yeni hukukta görülmeyen ama yüzlerce yıllık uygulama dolayısı ile bugüne bilinçaltı yansıyan yanlışlar mı aksamalar doğuyordu? Eski hukuk toplumun gelişmesine ne derece ayak uydurdu?¹⁹ Tarihi müktesebatı itibariyle Devletçi bir kültüre dayanan Türkiye'de de hukuk; Cumhuriyet'in kuruluşundan önceye götürülebilecek olan reform süreçlerinde, devleti iyileştirme kaygılarının açıkça dile getirildiği bir mantık içinde modernleşmiştir. Bu reform süreçlerinin Cumhuriyet içindeki hedefi ise, öncekilerden daha açık ve belirgin olarak, hukuk reformu yoluyla toplumu dönüştürmek olmuştur. Ancak, hukuku toplumun değişim aracı kullanmak ne denli doğrudur tartışılır.

Türkiye'de modern devlete özgü pozitivist-teknikçi bir hukuk kültürünün etkisinde kalındığını, ancak bu etki, geleneksel devletçi öğelerle iç içe geçerek belirlendiğini ortaya koymaktadır.²⁰ Osmanlı modernleşmesinden itibaren yönümüzü Batı'ya çevirmiş ve Batı'ya çevirdikten sonra toplumsal değişimi Batılı medeni toplumların normları çerçevesinde, sadece normları değil kurumları da dâhil olmak üzere normları ve kurulları çerçevesinde yapmaya çalışmıştık.

---

¹⁸ ÇEKMEGİL, Selami, Yargı Reformu üzerine, Yeni Türkiye Dergisi, Yazıevi ,Sayı 10, 1996, s.334

¹⁹ ÜÇOK, Coşkun, Türk Hukuk Tarihi, 1.Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006, s.1

²⁰ KÖKER, Levent, Hukuk Kurultayı 2006, 1.Baskı, Ankara Barosu Yayınları,Ankara, 2006, s.521

Son yıllarda da Avrupa Birliği süreci çerçevesinde reformist bir süreç harekete geçmiştir. Cumhuriyet Dönemi'nin başında amacımız ve o amaçla yaptığımız hukuk sistemi toplumu değiştirebilme konusunda başarılı olabilmiş olsaydı bugün Avrupa Birliği'ne üye olmak üzere hukuk sistemimizi yeniden reform etmemiz gerekmezdi. Hukukla toplumu değiştirip medeni toplumlar düzeyine toplumu ulaştırma konusunda başarılı olmadık O yüzden böyle bir ikileme ve çelişki ile karşı karşıya kalıyoruz bugün. Eğer biz toplumu değiştirmek üzere hukuk yapmakla bu konuda bir başarı sağlayamamışsak, bugün tekrar aynı amaçla niçin hukuk yapmaya başlıyoruz. Bugün Avrupa Birliği üyeliği için hukuk yapmaya kalkışmak bir anlamda bu başarısızlığımızın itirafı değil midir?²¹

Tanzimat'tan bu yana, yapılan bir hukuk düzeni bugünlere kadar geldik. Bu değişim, toplumun bütün odaklarına, bütün kesimlerine yayılmamalı. Bu değişim bir bağış gibi değil, bir lütuf gibi değil, de gerçekten bugün tartışamayacağımız bütün kurum ve kurallarıyla çalışabilecek bir hukuk devletinin varlığı olarak karşımızda olmalıdır. Tanzimat'tan bugüne kadar hukukun bizatihi sahibi olan yapan devletin düşüncesi bazı nedenlerle çok fazla değişmemiştir. Bu yüzden, Tanzimat'tan günümüze devletin akli da, mantığı da, hukukunda da aynı düzeyde çok fazla değişiklik olmadığını düşünüyorum, Eğer ki değişiklik olsaydı, bu Tanzimat'ta Senedi İttifak'tan daha bugünlere kadar bu temel hak ve özgürlükler konusunda bahsedilen haklar bir inayet tarzında olmazdı.²²

Yukarıda Balı ve Köker, Cumhuriyetten önce yapılan hukuk reformlarını, ülkeyi kurtarmak Cumhuriyet kurulduğunda yapılan hukuk reformlarını ise toplumu muasır medeniyet seviyesine ulaştırmak için yapıldığını ancak başarılı olsa idi, Avrupa Birliği sürecinde yeniden bir hukuk reformuna ihtiyaç kalmaması gerektiğini ifade etmişlerdir. Ancak unutulmaması gereken önemli bir husus var ki, o da; hukukun bir kuramdan ibaret olduğu ve bu nedenle devamlı canlı bir organizma gibi gelişim ve değişim içerisinde olduğudur. Nitekim Avrupa Birliği'ne üye olmak

---

²¹ BALI, Şafak, , Hukuk Kurultayı 2006, 1.Baskı, Ankara Barosu Yayınları,Ankara, 2006, s.526

²² EKİNCİ, Adnan, Tanzimat'tan Günümüze Değişmeyen Hukuk, Ankara Barosu Hukuk Kurultayı 2006,1. Baskı, Ankara Barosu Yayınları, Ankara, 2006, s.67

isteyen veya olmuş olan tüm devletler, birliğe ait hukuk yapısını kendi ülkelerinde de birliğe uygun hale getirmek için uzunca bir dönem hukuk reformu geçirmek durumunda kalıyorlar. Bu da bize çağdaş ve modern bir hukuk sistemine sahip Avrupa ülkelerinin de değişik nitelikte hukuk reformuna ihtiyaç duyduğunu göstermiştir. Ayrıca ilerleyen yıllarda belki de mevcut hukuk yapısından daha adil ve uygulanabilir bir hukuk ortaya çıktığında yeniden bir reform olmasa da mevzuat değişiklikleri ortaya çıkabilir. Çünkü biz yaşadıklarımıza ve öngörebildiklerimize göre bir hukuk yapısı meydana getiriyoruz.

B.Tanzimat'tan Cumhuriyetin Kurulmasına Kadar Yapılan Hukuk Reformları

Osmanlı Devleti'nin kurulmasından itibaren adli sisteminin temelinde Şer'i Mahkemeler yer almıştı. Osmanlı'da, şer'i hukuk dışında, örfi hukuk geleneği var olmasına rağmen, Osmanlı öncesi Türk devletlerinde olduğu gibi, örfi bir kaza yoktu. Tanzimat'a gelinceye kadar Osmanlı adli teşkilatı şer'i mahkemeler ile imparatorluk merkezindeki, onların üstünde yer alan, Divan-ı Hümayun ve yine sadrazamın başkanlığında toplanan Cuma Divanı, İkinci Divanı gibi divanlardan oluşuyordu. Bu divanların birbirine göre, görev ve yetkileri tam olarak bilinmemekteyse de, bunlar ya kendilerine doğrudan yapılan başvurular sonucu davalara direkt olarak bakar veya şer'i mahkemelerden gelen davaları bir tür temyiz ederlerdi. Ancak hemen belirtelim ki, bunların hepsinin üstünde Divan-ı Hümayun yer alırdı. Divan- Hümayun çeşitli değişikliklerle, XVIII. yüzyıldan itibaren etkisini ve yargı yetkisini kaybederek, bu yüzyılın ikinci yarısından itibaren bir merasim ve toplantı haline dönüşmüştür.²³

Tanzimat'a kadar süren bu yapı, Tanzimat'ı doğuran etmenlerin etkisiyle değişime uğramak zorunda kalmıştır. Osmanlı idarecileri, devleti içinde bulunduğu durumdan çıkarmanın ve onu ayakta tutmanın yolu olarak sadece batının teknolojik

---

²³ AKGÜNDÜZ, Ahmet, CİN, Halil, Kamu Hukuku, Selçuk Üniversitesi yayınları, 1 cilt, s.361

araçlarını almak yerine, batının değerlerini göz önüne alarak devleti ve toplumu yeniden örgütleme yoluna gitmişlerdir.²⁴

Osmanlı Devletinde, 18. asırdan başlayan ve 3. Selim'le, 2. Mahmut tarafından sürdürülen ıslahat, batılılaşma ve çağdaşlaşma girişimleri, 1839 Tanzimat Fermanı ve 1855 Islahat Fermanları ile daha da yoğunlaşmıştır.²⁵ Tanzimat Dönemi Türk hukuk tarihinin kilometre taşlarından biridir. Artık bu dönem Osmanlı için yeni bir hukuk anlayışının ortaya çıktığı bir zamandır.

Tanzimat Döneminde Osmanlı Devleti'nin yargı örgütünde de büyük yenilikler yapılmaya çalışılmıştır. Gerçekten, yalnız İslam hukukuna göre eğitilmiş, mahkemede tek başına çalışan, savcı ve avukat gibi yardımcılardan yoksun olan kadılar yeni kanunları uygulayabilmek için yetersiz idiler. Şer'i mahkeme de dediğimiz kadı mahkemeleri kaldırılıp, yerine yeni ve modern mahkemeler kurmak da olanaksızdır. Çünkü gördüğümüz gibi, Tanzimat Döneminde İslam hukuku da uygulanıyordu. Böylece, Tanzimatçılar bir yandan yeni mahkemeler kurma, bu mahkemelere iyi eğitilmiş yargıçlar yetiştirme, savcılık, avukatlık kurumlarını adalet örgütüne sokma hazırlıkları yaparken, bir yandan da Şeriat mahkemelerini düzeltmeye çalışmışlardır. Ancak, bu çabalar çok geç ve oldukça verimsiz sonuçlar vermiştir. Birbirinden çok ayrı iki hukuk sisteminin yan yana yaşaması mahkemelerde çok önemli görev-yetki çekişmelerine neden olmuştur. Tanzimatçıların bu işte ilk önceleri isteksiz ve yavaş davranmaları da adalet örgütünün gelişme hızını kesmiştir. Buna rağmen, XIX. yüzyıl sonlarında modern yargı örgütüne oldukça benzeyen bir sistemin artık benimsenmeye başlandığını görüyoruz. Tanzimat'taki modern yargı örgütü bugünkü sistemimize böylece temel olmuştur. Tanzimat'ta oluşturulan yargı sistemi bu günkü modernleşen yargı sisteminin temel alt yapısı olarak karşımıza çıkmıştır.

---

²⁴ BİNGÖL, Sedat, Tanzimat Devrinde Osmanlıda Yargı Reformu, Anadolu Üniversitesi Yayınları, sayı 1582, Eskişehir, 2004, s.293

²⁵ SARIİBRAHİMOĞLU, Kemal, 3. Türk Hukuk Kurultayı, Adalet Bakanlığı Yayınları Yeni Seri No:53, Yarıcaık Cezaevi Matbaası, Ankara, 1981, s.386

Tanzimatçılar yargı örgütünü büyük bir ciddiyetle ele almışlardır. İlk önce, yayımlanan Ceza Kanunu'nu uygulamak üzere ceza mahkemesi niteliğinde “Meclis-i Tahkikat” adlı bir kurul İstanbul'da oluşturulmuştur. Bu Kurul bütün ceza işleriyle uğraşır, haftanın belli günlerinde toplanarak yargılamaları yapardı. Kısa bir süre sonra, bu karma mahkemeler eyalet merkezlerinde de açılmıştır. Bu mahkemelerin başkanı vali idi. Üyeleri ise kadı ile birlikte, eyalet meclisini oluşturan kişiler içinden ya da dışarıdan valice seçilmiş kimselerdi. Gördüğümüz gibi, bu mahkemede hem Şeriat'ın temsilcisi (kadı) hem sivil yöneticiler hem de halk temsilcisi sayılabilecek kimseler görev yapıyordu; yani bu mahkemeler karmaşık ve yargılama tekniğine uymayan nitelikteydi. Bu mahkemelerin verdiği hükümler ölüm cezası dışında hemen yerine getirilir, ölüm cezası hükümleri ise İstanbul'daki Meclis-i Ahkâm-ı Adliye'ye gönderilir ve hüküm yerinde görülürse padişahın onayına sunulurdu. Demek ki, tam bir üst denetim kurulmamıştı. Temyiz işlevini yalnız ölüm cezalarında ve bir idare hukuku organı sayılan Meclis-i Ahkâm-ı Adliye'nin yerine getirmesi garip bir durumdur. Ölüm cezalarını padişahın onaylaması ise, Tanzimat'ta can güvenliği konusundaki titizliği göstermesi bakımından dikkate değer bir durumdur. Meclis-i Tahkikat ve karma mahkemelerin kurulmasıyla ceza davaları şer'i mahkemelerin görev ve yetki alanı dışına çıkarılmış oluyordu. 1840 Ceza Kanunu'nun tamamen şer'i ceza hükümlerini içermesine rağmen, cezaya ilişkin davaların kesin ve son sözü söylemeye yetkili bir kadı yerine, bütün üyelerinin fikirlerini belirttiği karma kurullarda görülmeye başlanması kuşkusuz büyük bir yenilikti.²⁶

Tanzimat Döneminde ceza mahkemelerinin yanı sıra ticaret mahkemeleri de kurulmuştur. 1840 tarihinden sonra, ticari uyuşmazlıklara ticaret mahkemelerinin bakması esası kabul edilmiştir. Böylece adli yargının içinde ayrı bir bölüm oluşmaya başladı. 1850 de Ticaret Kanunu kabul edilmiştir. 1861 de Ticaret Yargılama Kanunu kabul edildi. Bu ticaret mahkemelerinin üstünde, değeri 5000 kuruşu aşan davaları istinaf makamı olarak inceleyen bir çeşit “Ticari Temyiz Mahkemesi (İstinaf-ı Deaviyi Ticaret Divanı)” İstanbul'da kurulmuştur ve böylece, ilk kez ticaret

---

²⁶ ÜÇÖK, Coşkun, / MUMCU, Ahmet, BOZKURT, / Gülnihal, Türk Hukuk Tarihi, 11.bası, Ankara, Turhan Kitabevi, 2006, , s.358

mahkemeleri belli bir düzene kavuşmuştur. 1876 yılına kadar bu mahkemeler Ticaret Bakanlığı'na bağlı iken, o tarihten sonra Adalet Bakanlığı yapısı içine alınmışlardır.

1864 yılında çıkartılan Vilayet Nizamnamesi ile Mülkiye örgütü yeniden düzenlenirken, Osmanlı yargı teşkilatına Tanzimat sonrası katılmış olan bu çok üyeli mahkemelere, “Nizamiye Mahkemeleri” adı verilmektedir ve yeniden düzenlenmiştir. Fransız yargı örgütü nizamiye mahkemeleri için model olarak alınmıştır. Vilayet Nizamnamesi'ne göre, her kazada bir Meclis-i Deavi, her sancak merkezinde bir Meclis-i Temyiz her vilayet merkezinde de bir Divan-ı Temyiz kurulmuştur. Bu mahkemeler Müslüman olan olmayan, Osmanlı Devleti'nin ceza ve hukuk alanındaki yargı işlerine bakacaktı. Görevleri ise şeriat, cemaat, ticaret ve konsolosluk mahkemelerinin yargı alanları dışında kalan davalara bakmaktı.²⁷

1870 yılında icra memurlukları kuruldu. 1879 yılında çıkartılan Mehakim Kanunu (Mahkeme Örgütü Kanunu) ile yargı örgütünün eksiklikleri tamamlanmıştır. Bu Kanun'un hükümlerine göre, adalet organları yönetim organları karşısında daha da bağımsız duruma gelmiştir. Savcılık kurumu bu kanun ile ilk kez Osmanlı hukukuna girmiştir. Adliye müfettişlikleri bu dönemde kurulmuştur. Mahkeme harçları düzenlenmiş ve infaz yöntemlerinde yenilikler getirilmiştir. 1879 yılında noterlik de Osmanlı hukuk sistemine dâhil olmuştur. Avukatlık ise, ilk önce 1875 yılında İstanbul mahkemeleri için kabul edilmiş, bir yıl sonra çıkartılan bir fermanla da bütün ülkeye yayılmıştır Böylece 1870'li yıllarda Nizamiye Mahkemeleri teşkilatı tamamlanarak Batı modeli bir yargı örgütü kurulmuştur. Ancak, henüz modern anlamda yargıç yetiştirecek okullar açılmadığı için, kadılar bu yeni mahkemelerin yargıcı olarak görev yapmışlardır. Tanzimat sonrası hukuk alanında gerçekleştirilen reformlara rağmen kadı yetiştirilen okulların ders programlarında 1908 yılına kadar bir değişiklik yapılmamıştır. Bu nedenle de, Nizamiye Mahkemeleri'nde görevlendirilen kadılar eğitimini almadıkları yeni bir hukuk sistemini diğer müslüman olan-olmayan halktan seçilmiş üyelerin de yardımıyla uygulamışlardır.

---

²⁷ ÜÇÖK,/MUMCU,/BOZKURT, Gülnihal, a.g.e., s.362

1874 yılında açılan Mekteb-i Hukuk-i Sultani ve bu okulun bir devamı olan 1878’de açılan Mekteb-i Hukuk ise modern anlamda hukuk eğitimi veren ilk kurumlardır. 1900’de Darülfünun (Üniversite) kurulunca Hukuk Mektebi onun içine alınmış ve böylece İstanbul Hukuk Fakültesi’nin temeli atılmıştır. Bu okullarda İslam ve Batı hukukuna ilişkin dersleri bir arada okuyarak yetişen hukukçular da hâkim olarak Nizamiye Mahkemeleri’nde görev yapmışlardır. Böylece, Nizamiye Mahkemeleri bir süre bu iki farklı eğitim veren kaynaktan yetişen hâkimlerin başkanlığında çalışmıştır. Mekteb-i Hukuk’tan yetişen bu hâkimler Nizamiye Mahkemelerindeki hâkim açığını kapatırlarken kadı yetiştiren okullardan çıkan kadılar ise şer’iye mahkemelerinde görev almışlardır.

Tanzimat Döneminde şer’i mahkeme yargıçlarının (kadılar) eğitim düzeyini yükseltmek için de çaba harcanmıştır. Bu amaçla, ilk kez 1853 yılında kadılık eğitimi, medreselerde okutulan bilimlerin içinden çıkartılmış ve salt kadı yetiştirmek için hazırlıklar başlamıştır. İlk kez naipler için “Muallimhane-i Nüvvap” açılmış, daha sonra da “Medresetülkuzat (Kadılık Yüksek Okulu)” öğretime geçmiştir. Böylece kadı olabilmek için ayrı bir medresede okumak gerekmiştir. Kadılık medresesinde İslam hukukunun daha sistemli biçimde öğretilmesine çalışılmıştır.²⁸ Bu Yasalar, bir yere kadar, hukuk sahasında zamanına göre ilerleme teşkil etmiş ve Medeni Kanun’un ve diğer modern kanunların kabul ve uygulanmasına yararlı bir ortam yaratmıştır denilebilirse de, İslami ve Şer’i esaslardan farklı bulunması ve özellikle şahıs, aile ve miras hukuku sahasında şer’i esasların, Şer’iye Mahkemeleri’nce münhasıran uygulanması modern bir hukuk düzeninin yaratılmasına imkan vermemiş ve çağdaş bir toplumun hukuki, sosyal ve ekonomik yapısını oluşturamamıştır.²⁹

Ancak Tanzimat’ın kanunlaştırma ve resepsiyon hareketleri hukuk alanında da bekleneni verememiştir. Yeni kanunlar toplumu büyük ölçüde etkileyemediği gibi, dış baskıları da engelleyememiştir. Üstelik resepsiyonla ülkeye giren kanunların

---

²⁸ BOZKURT, Gülnihal, Türkiye’de Hukuk Eğitiminin Tarihçesi, Hukuk Öğretimi Sempozyumu, 1993, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, s.51

²⁹ SARIİBRAHİMOĞLU, Kemal, a.g.e., 387

mevcut hukukla uyumu, bu uyumun varlığını savunan düşünürlerin tüm gayretlerine rağmen söz konusu değildi. Yeni ve eski yasalar ve bunların uygulayıcıları arasında organik bir bağ kurulamamıştır. Dini ve dünyevi hukuk arasındaki kaçınılmaz ikilik hep sürmüş Osmanlı, şekil olarak aldığı Batı kanunlarını İslami devlet yapısı içinde Avrupalı ruhla uygulayamamıştır. Yeni kanunları uygulamak üzere kurulan mahkemeler mevcut kanı, cemaat ve konsolosluk mahkemelerinin yanı sıra yargı alanına girerken, yargı örgütü daha da karışık bir hale gelmiştir. Bu mahkemeler arasında görev ve yetki çatışmaları çıkmıştır. Eski hukukun yanı sıra, kapitülasyon ve azınlık imtiyazlarının da devamı, hukuk birliğini tamamen parçalamıştır.³⁰ Yukarıda sayılan tüm eleştiriler ışığında, Osmanlı Devleti, 19.yy.da ülkenin bir reforma ihtiyacı olduğunu ve öncelikli olarak reformlara hukuk alanından başlaması gerektiğini anlamıştır. Ancak Osmanlı Devleti, şer’i hukuk ile batılı dünyanın uygulamış olduğu medeni hukuk arasında kalmış ne önceki hukukundan vazgeçebilmiş ne de peyderpey kabul etmiş olduğu batılı hukuk sistemini uygulayabilmiştir. Bu da Osmanlı Devletinin hukuk sistemini daha karmaşık, düzensiz bir hale getirmiş ve maalesef çöküşünü engelleyememiştir. Ancak yaşanan bu deneyimler yeni kurulacak olan Türkiye Cumhuriyeti için öğretici nitelikte olmuş ve aynı hatalara düşmemesini sağlamıştır.

C. Cumhuriyetin Kurulma Aşamasında Yapılan Yargı Reformları

Cumhuriyet dönemi hukukuna temel olan kavram resepsiyondur. Sözlük anlamı bakımından “kabul etme ve iktibas” demek olan resepsiyon, özellikle hukuk biliminde çok geniş ve özel bir kavramdır. Resepsiyonun en çok kullanılan anlamı, bir devletin kendi isteği ile hukuk sisteminin temellerini oluşturan yasaları, bir başka devletten ve kısa bir süre içinde, büyük ölçüde aynen alarak uygulamasıdır. Bazı resepsiyon türleri uzun bir zaman süreci içinde gerçekleşir.

---

³⁰ BOZKURT, Gülnihal, Batı Hukukunun Türkiye’de Benimsenmesi, 1.Baskı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1996, s.217

Cumhuriyetimizin en temel devrimlerinden biri, hiç kuşkusuz hukuk devrimidir. Uygulamaya konulan bu devrimin ilk temel kanunları, 1926 tarihli Türk Kanunu Medenisi ve Borçlar Kanunu'dur. Kabul edilen bu iki temel kanunla, Türk özel hukukunun temelleri atılmıştır.³¹ Bilindiği gibi; Medeni Kanun ve Borçlar Kanunu gibi düzenlemeler, maddi kanunlardır ve bunlar, esas itibariyle hakkın özünü ilgilendiren hükümler içerirler. Başka bir açıdan bu kanunlar, özel hukuk ilişkilerini düzenleyen kanunlardır. Özel hukuk ilişkilerinin çiğnenmesi halinde, hukuk kuralını ihlal eden kişiler hakkında, hakkı ihlal edilen kişilerin ne gibi haklara sahip buldukları ve bu haklarını hangi yöntemler uygulanarak elde edecekleri hususu, genel olarak maddi hukuk kanunlarının konusuna girmez. Bu hususları düzenleyen başka kanunlara ihtiyaç vardır.

Osmanlı dinsel hukukun yanı sıra, dış baskılarla benimsediği laik yabancı hukuku uyguluyor; şer'îye mahkemeleriyle nizamiye mahkemelerini yan yana çalıştırıyordu. Bu parçalı benimseme verimli olamamıştır. Ancak yine de, kimi batılı hukuk kavramlarını ülkemize aktarmakta yararlı olmuştur. Cumhuriyet, bütüncü bir benimseme eylemini başlatmış ve hukuku çağdaşlaşmanın bir aracı olarak düşünmüştür.³²

Ancak, Tanzimat'ın hukuk alanında getirdiği birikim Cumhuriyet dönemindeki büyük hukuk devrimini gerçekleştirecek politikacı ve hukukçuların yetişmesine yol açarken, Osmanlı hukukunun çok başlılığı da, yeni hukuk sistemimizin daha kolay ve hatasız düzenlenmesi için tekrarlanmaması gereken bir tecrübe olmuştur. Batı'dan iktibas edilen kanunlar hukuki, sosyal ve düşünsel bir taban yaratarak halkı da Cumhuriyet Devrimi'ne hazırlamıştır. Tanzimat'tan itibaren en resmi belgelerde görülen, "zamanın ihtiyaçlarına uyma arzusu" ibaresinin yerini, 1. Dünya Savaşı yıllarında resmi belgelerde, "asrileşmek mecburiyeti" ibaresine

---

³¹ YILMAZ, Ejder, Cumhuriyetin Kuruluşundan Bugüne Türk Hukukunun Seksen Yıllık Gelişimi Sempozyumu, 1.Baskı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, No:58, Ankara, 2003, s.243

³² SELÇUK, Sami, Ceza Muhakemesi Kanunu, 1.Baskı, Cem Ofset, Ankara, 2005, s.7

bırakmış olması, Tanzimat'ın "geçiş dönemi işlevini" tüm gerçekliğiyle vurgulamaktadır.³³

Siyasal devrimlerden sonra, Kıta Avrupa'sı hukuk sistemine dâhil olan çeşitli ülkelerin, kanunlarının tek tek seçilerek iktibası ile Türkiye'de bir hukuk devrimi yapılmıştır. Hukuk devrimi doğal olarak gündelik yaşamı en fazla etkileyen devrim olmuştur. Diğer tüm devrimlerin de temelini, dayanağını ve aynı zamanda güvencesini oluşturan bu devrim, Türkiye'nin çağdaştırılması ve kalkınması için bir araç olarak kullanılmıştır. Devletin ve toplumun geleneksel yapısını değiştirmeye yönelik politika, ancak yeni kanunlarla gerçekleştirilebilirdi. Devrimci kadronun Türk toplumunu ulaştırmak istediği yaşam biçimi ve kültür seviyesine gelmek, sadece insanların birbirleriyle ve toplumla olan ilişkilerini düzenleyen hukuk kurallarının değişimiyle mümkün olabilirdi. Bu devrimlerin yapılmasında, devrimci kadronun başında bulunan Atatürk'ün dışa bağımlılıktan kurtulmak için kalkınma ve Türk insanını demokratik toplumlardaki siyasal, sosyal ve ekonomik özgürlüklere kavuşturma arzusu çok büyük ve itici rol oynamıştır. Amaç, Türk halkını modern milletler topluluğuna dâhil etmektir.³⁴ Ancak, yukarıda Selçuk'un değindiği gibi, Cumhuriyet'in başında yapılan köklü hukuk reformuna ya da resepsiyon sürecine Türk Yargısı'nın adapte olması gerçek manada adaleti tesis etmesi zaman alacaktı. Nitekim adaletin istenilen seviye ulaştığını ve çoğunluğu tatmin eden bir yapıya kavuştuğunu söylemek pek doğru olmasa gerektir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında eğitilmiş ve hukuk bilgisine sahip vasıflı insan eksikliği yapılan reformların tam manasıyla uygulanmasını imkânsız kılıyordu. Ama yine de her şeye rağmen adli yapıyı tek çatı altında toplayıp, herkes için açık ve anlaşılabilir kanun birliği oluşturulması büyük bir devrimdir.

---

³³ BOZKURT, Gülnihal, Batı Hukukunun Türkiye'de Benimsenmesi, a.g.a.,s.218

³⁴ BOZKURT, Gülnihal, Batı Hukukunun Türkiye'de Benimsenmesi ,a.g.a. s.209

VI. AVRUPA BİRLİĞİ'NE UYUM SÜRECİNDE YARGI TEŞKİLATINDA YAPILAN REFORMLAR

Demokratik, laik ve sosyal hukuk devletinin gerekleri doğrultusunda; evrensel hukukta kabul edilen temel ilkelere dayalı, adaletli bir hukuk düzeni oluşturma, bununla birlikte, hızlı, isabetli, etkin, güvenli yargı ve adalet hizmetleri verilmesi yargı reformunun hedefidir. Öncelikle yargının yıllarca birikmiş ve köklü sorunlarının; mahkemelerin iş yükünün aşırı derecede artması, yargılama sürelerinin makul süreyi aşması veya tarafların umutsuz bir şekilde hak aramaktan vazgeçerek haksızlığa boyun eğmesi, hâkim ve Cumhuriyet savcısı ile diğer personel sayısının yetersiz kalması, mesleki ve yabancı dil eğitiminin ihtiyaçları karşılayacak düzeyde olmaması, hâkim ve Cumhuriyet savcıları ile diğer personelin mali ve sosyal haklarının yetersiz olması, adalet ve diğer hizmet binalarının hizmetin gereklerine ve saygınlığına uygun olmaması, çağın gerektirdiği bilgi ve haberleşme ile diğer teknolojik imkânlardan mahrum kalınması yargının temel eksiklikleri olmuştur.

Bütün bu sorunların çözülememesinin başlıca nedenlerini, Sungurlu “Mevzuatın zaman için de gelişen ve değişen toplum anlayış ve ihtiyaçlarının gerisinde kalması, merkezi yönetim bütçesinden yargıya ayrılan payın yetersizliği ve yıllar itibariyle giderek azalması, sorunların çözümüne planlı ve stratejik yaklaşım yerine güncel çözüm kolaycılığı ile yaklaşılması sorunları çözümsüz hale getirilmesi” olarak değerlendirmektedir.³⁵

Sorunların çözümüne ilişkin ise çağdaş devletlerin tam üyelik başvurusunda bulunduğu AB kriterlerine uygun şekilde, hukukun üstünlüğüne dayalı, insan haklarına saygılı, adil yargılanma hakkını gözeten, demokratik, özgürlükçü, saydam, tarafsız, etkili, verimli, vatandaş odaklı ve katılımcı adalet hizmeti sunumu ile ulaşabilecektir.

---

³⁵ SENGURLU, Oltan, Hukuk Devleti ve Yargı, 1.baskı , Lebib Yalkın Yayınları, İstanbul 1997 , s.9

Özellikle yüksek mahkeme başkanları ve Türkiye Barolar Birliği başkanları adli yıl açılışları ve yüksek mahkemelerin kuruluş yıldönümü törenleri konuşmalarının büyük kısmını yargının sorunlarına ayırmışlardır. Bunun yanında Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurul ve komisyon toplantılarında, sivil toplum örgütlerinin hazırladığı raporlar ve üniversitelerce yapılan bilimsel çalışmalarda yargının sorunları oldukça geniş yer almıştır. Yargının içinde bulunduğu sorunlar her düzeyde dile getirilmesine karşın köklü çözüm üretilemediği, aksine daha da ağırlaşan biçimde büyümeye devam ettiği hepimiz tarafından bilinen bir gerçektir.

Adalet yapılan yatırımın devletin gücüne ve geleceğine yatırım olduğu, geleceği düşünerek, uzun süreli, bilimsel yöntemlere dayalı, stratejik ve sistematik plan ve program çerçevesinde yapılması gerektiği bilinmelidir. Adalet olmadan düzen, düzen olmadan düşünce ve özgürlük, özgürlük olmadan da insan ve insanca yaşamdan söz edilemez. Çünkü özgürlüğün olmadığı yerde insan ve insanlık yoktur; köleler ve nesnelere vardır. İnsana yakışan beslenme, barınma, giyinme, sağlık, eğitim, iletişim, ulaşım, haberleşme, üretim, tüketim, kullanım ve her şey özgürlüğe, düzene ve bunların ardındaki adaletle bağlıdır. İnsanlık tarihinin hiçbir döneminde zulme ve adaletsizliğe razı olmuş, zamanla buna alışmış ve yaşamını devam ettirmiş kişi ve toplumlara rastlanmaz³⁶.

Ülkemizde adaletin önemi son birkaç yılda daha iyi görülmüş ve bu önemin ardından büyük bir başarıyla gidilmiştir. Adalet Bakanlığı, özellikle Türkiye'nin 1999 yılında Avrupa Birliği'ne adaylık sürecinin kabulünden sonra, hukuksal düzenlemelerden adalet saraylarına, ceza infaz kurumlarından hakim, savcı ve personel eğitimine, personelin özlük haklarından her türlü sosyal haklarına, Adli Tıp Kurumu ve yargı teşkilatındaki araç ve gereçlerine, bilişim teknolojilerinden iletişimine kadar neredeyse her alanda büyük yenilikler ve reformlar gerçekleştirerek tarihinde Cumhuriyetin kurulması aşamasında geçirdiği resepsiyon veya reform sürecinden sonra belki de en etkili gelişim ve dönüşümü gerçekleştirmektedir.

---

³⁶ Adalet Bakanlığı Faaliyetleri, Adalet Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2007,s.1

A.HUKUK REFORMU

1. AB Uyum Yasa Paketleri

Türk Hukuk düzeninde, Avrupa Birliği müktesebatına uyum ile ilgili olarak yapılan reformlar Türk hukuk tarihinin en önemli sayfalarından birini teşkil eder, Türkiye'ye Avrupa Birliği'ne üyelik perspektifinin sunulması ile birlikte ivme kazanan bu reform çalışmaları, sadece hukuk alanında değil onun dönüştürücü gücünün etkisi ile toplum hayatını genelinde önemli dönüşümleri beraberinde getireceği muhakkaktır.³⁷

AB üyeliğini temel stratejik hedef olarak belirleyen Türkiye, AB ile katılım müzakerelerinin başlaması için ön şart niteliğinde olan Kopenhag Siyasi Kriterleri'ni yerine getirmek amacıyla yoğun bir reform sürecine girmiş, kapsamlı anayasal ve yasal değişiklikler gerçekleştirmiştir. Siyasi kriterlere uyum için gerekli düzenlemeler, süratli bir şekilde “uyum yasa paketleri” marifetiyle gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede, Şubat 2002-Mayıs 2004 döneminde çıkarılan dokuz uyum paketiyle 57 yasanın 166 maddesinde değişiklik yapılmıştır. Söz konusu yasa paketleriyle temel hak ve özgürlükler, demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları, azınlıkların korunması ve saygı görmesi alanlarındaki mevcut düzenlemeleri güçlendiren ve güvence altına alan reformlar yapılmıştır. Bunun yanı sıra, AB Müktesebatının Üstlenmesine İlişkin Ulusal Program'da da belirtildiği üzere, temel yasaların uzun vadede bir bütünlük içinde yenilenmesi hedeflenmektedir.

6 Şubat 2002'de kabul edilen ilk uyum yasası paketiyle, Türk Ceza Kanunu, Terörle Mücadele Kanunu, Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunu ve Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu gibi yasalarımızda önemli değişiklikler yapılmıştır.³⁸

---

³⁷ FENDOĞLU Hasan Tahsin, Avrupa Birliği Müktesebatına Uyum Reformları, 1.Bası, Adalet Kitabı, Adalet Bakanlığı Yayını, Ankara 2007,S:283

³⁸ Dışişleri Bakanlığı, a.g.e., s.9

26 Mart 2002’de kabul edilen ikinci uyum yasası paketiyle, Siyasi Partiler, Basın, Dernekler, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri, Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunu, Jandarma ve İl İdaresi Kanunları’nda, siyasi kriterler alanındaki taahhütlerimiz doğrultusunda, önemli değişiklikler gerçekleştirilmiştir.³⁹

3 Ağustos 2002 tarihinde kabul edilen Üçüncü Uyum Yasası Paketi ile, ölüm cezası savaş ve yakın savaş tehdidi halleri dışında Türk hukuk sisteminden çıkarılmış, Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları dil ve lehçelerde yayın yapılması ve bunların öğrenilmesi önündeki hukuki engeller kaldırılmış, bazı basın suçlarına ilişkin hapis cezaları kaldırılmış, cemaat vakıflarına ilişkin taşınmaz mal rejimi daha liberal bir hale getirilmiş, ifade özgürlüğü kapsamındaki eleştiri hakkına açıklık kazandırılmış, hukuk ve ceza davalarında AİHM kararları ışığında yargılamanın yenilenmesi imkânı getirilerek insan hakları ihlallerine ilişkin tahsis imkânı güçlendirilmiş, göçmen kaçakçılığı suçu Türk Ceza Kanunu kapsamına alınmış, dernek ve vakıfların faaliyetleri kolaylaştırılmıştır.⁴⁰

2 Ocak 2003 tarihinde kabul edilmiş bulunan Dördüncü Uyum Yasası Paketi ile, işkenceyle mücadele, ifade, basın ve dernek özgürlüğü ile gözaltı koşullarına ilişkin çeşitli yasa maddeleri yeniden düzenlenmiş; Siyasi Partiler Kanunu, Anayasa değişikliğiyle uyumlu hale getirilmiş; gayrimüslim cemaat vakıflarının taşınmaz mal edinmelerini daha da kolaylaştırmak amacıyla Vakıflar Kanunu’nda yeniden değişiklik yapılmıştır.

23 Ocak 2003 tarihinde kabul edilmiş bulunan Beşinci Uyum Yasası Paketi ile, daha önce mevzuatımıza dâhil edilmiş bulunan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları ışığında yargılamanın yenilenmesine ilişkin düzenlemenin kapsamı genişletilmiştir. Böylece, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları bakımından yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilmesi kolaylaştırılmış, ayrıca bugüne kadar

---

³⁹ Dışişleri Bakanlığı, a.g.e., s.10

⁴⁰ Dışişleri Bakanlığı, a.g.e., s.11

kesinleşmiş kararlar da yargılamanın yenilenmesine ilişkin düzenleme kapsamına alınmış ve ayrıca Dernekler Kanunu'nda bazı değişiklikler yapılmıştır.⁴¹

19 Temmuz 2003 tarihinde kabul edilmiş bulunan Altıncı Uyum Yasası Paketi ile, düşünce ve ifade özgürlüğü genişletilmiş, tüm bireylerin ayırım yapılmaksızın temel hak ve özgürlüklerden yararlandırılması konusunda düzenlemeler yapılmış, yaşam hakkının korunmasını güçlendiren adımlar atılmış, kişi güvenliği ve AİHM kararları ışığında yargılamanın yenilenmesi konularında düzenlemeler yapılmıştır.⁴²

30 Temmuz 2003 tarihinde kabul edilmiş bulunan Yedinci Uyum Yasası Paketi ile, düşünce ve ifade özgürlüğü genişletilmiş, kişi hürriyeti ve güvenliği ile işkencenin önlenmesi konularında düzenlemeler yapılmış, askeri mahkemelerin sivil şahıslara ilişkin yetki alanını daraltılmış, kamu harcamalarında şeffaflığın sağlanmasına yönelik olarak düzenlemeler yapılmış, 18 yaşını bitirmemiş olan herkesin “çocuk” sayılması ve çocuk mahkemelerinin görev alanıyla ilgili istisnaların kaldırılması sağlanmış, dernek kurma ve ilgili özgürlükler ile toplantı ve gösteri yürüyüşlerine ilişkin haklar genişletilmiş, vakıfların yurt dışı faaliyetlerine ilişkin prosedürler kolaylaştırılmış, kültürel hak ve özgürlükler ile yürütmenin işlevselliğine yönelik düzenlemeler yapılmıştır.⁴³

03 Mart 2004 tarihinde kabul edilmiş bulunan Sekizinci Uyum Yasası Paketi ile, 5170 Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun (Belediye Kanunu, Belediye Gelirleri Kanunu, Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun, Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanunu, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu)

---

⁴¹ Dışişleri Bakanlığı, a.g.e., s.11

⁴² Dışişleri Bakanlığı, a.g.e., s.11

⁴³ Dışişleri Bakanlığı, a.g.e., s.11

14 Temmuz 2004 tarihinde kabul edilmiş bulunan Dokuzuncu Uyum Yasası paketi ile, 5218 Ölüm Cezasının Kaldırılması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun, Türk Ceza Kanunu, Asayişe Müessir Bazı Fiillerin Önlenmesi Hakkında Kanun, Çocuk Mahkemeleri Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulü Kanunu, Yargıtay Kanunu, Terörle Mücadele Kanunu, Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı Kanunu, Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu, Telsiz Kanunu, Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun, Avukatlık Kanunu, Demiryollarının Usulü Zabıtasına Dair Nizamname⁴⁴, kanunlarında değişiklikler yapılmış ve ilgili yasalarımız Avrupa Birliği'ne ait yasalarla uyumlu hale getirilmiştir.

2. Temel Kanun Değişiklikleri

10-11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki'de yapılan AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'nde Türkiye'nin aday ülke olarak kabul edilmesiyle birlikte yeni bir döneme girilmiş ve AB'nin gereklerini yerine getiren; diğer yandan Türkiye'nin kendine özgü koşullarını dikkate alan bir kanunlaşma başlamış, mevzuat alanında yeni yasalar kabul edilmiştir. Kabul edilen yasaların en başında Türk Medeni Kanunu (TMK), Türk Ceza Kanunu (TCK), Kabahatler Kanunu (KK), Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK), Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK), Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun (CGTİHK), Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri İle Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun, Türkiye Adalet Akademisi Kanunu (TAAK) gibi temel kanunlar kabul edilmiş ve ayrıca temel kanunlarla bağlantılı olan ve olmayan diğer birçok kanun değişikliği de kabul edilerek, yürürlüğe girmiştir. Aşağıda yürürlüğe giren temel kanun değişiklikler kısaca anlatılacak, temel kanunlar dışında kabul edilen diğer kanunlar sadece belirtilecektir.

---

⁴⁴ Başbakanlık İnsan hakları başkanlığı, Avrupa birliği Uyum Yasaları, www.ihb.gov.tr/mevzuat.htm#uyumyasalari , 23.05.2008,

a.Türk medeni Kanunu

Yeni Türk Medeni Kanunu, 1926'da laik temellere dayalı hukuk devriminin simgesi olarak çıkarılan Türk Kanunu Medenisi'ni yine aynı temeller üzerinde, 75 yıl içinde dünyada ve ülkemizde değişen koşullara, çağdaş görüşlere ve 21. yüzyıl Türkiye'sinin ihtiyaçlarına göre yenilemiştir.⁴⁵ Türk Medeni Kanunu Tasarısı, Türkiye Büyük Millet Meclisince 22.11.2001 tarih ve 4721 sayılı Kanun olarak kabul edilmiş ve 1.1.2002 tarihinde itibaren yürürlüğe girmiştir.

b.Türk Ceza Kanunu

Ülkemizde 1 Haziran 2005 tarihinden itibaren ceza mevzuatı alanında yeni bir adalet sistemine geçilmiştir. Dönmezer'in yaklaşık 20 yıl önce başlattığı çalışma uzun yıllardan sonra ancak kanunlaşabilmiştir. Yeni sistemde suç siyaseti ile güdülen amaca ulaşabilmek için uyulması gereken ana ilkeler hukuk devleti ve temel haklar olarak belirlenmiştir. Hukuk devleti ilkesinin bireye sağladığı güvence, yeni ceza adaleti sisteminin temelinde yer almaktadır. Bu anlamda, sistemin insana saygı esasına dayanması, işkence ve eziyet niteliği gösteren uygulamaları etkin bir biçimde yasaklaması, insan onuruyla bağdaşmayan cezalar içermemesi, ceza ve güvenlik tedbirlerinin uygulanmasında fiilin ağırlığı ve failin tehlikeliliğinin göz önünde bulundurulması öngörülmüştür. Sistemi oluşturan kanunların özgürlükçü karakteri özellikle belirtilmiştir. Kanunların yapılmasında bireyi esas alan ve özgürlükçü bir hedef izlenmesinde, çağın değişen hukuk yapısı etkili olmuştur. Nitekim 20 yıl gibi uzun bir sürede ancak kanunlaşabilen bir ceza kanunu için belki de en olumlu yan daha özgürlükçü bir ceza yasasının meydana gelmesidir.

5237 Sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu ile kanunun sistematigi değiştirildiği gibi, dünyadaki gelişmeye paralel olarak yeni suçlar öngörülmüş ve özgün kurumlara yer verilmiştir. Yeni Türk Ceza Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle 765 sayılı eski

---

⁴⁵ TÜRK, Hikmet Sami, Tutanaklarla Türk Medeni Kanunu, 1.Baskı, Ankara Açık Cezaevi Matbaası, Ankara, 2002, s.7

Türk Ceza Kanunu döneminde oluşturulan içtihatların bir bölümünün geçerliliğini yitirdiği bilinen bir olgudur. Ancak uyarılama niteliğini yitiren görüş ve içtihatların yargı kararları ile zamanla yeniden oluşturulacağı kuşkusuzdur⁴⁶.

Türk Ceza Kanunu'nda değişiklik gerekliliği, öğreti ve uygulama tarafından yıllardır belirtilmesine rağmen yapılamamıştı. Büyük emeklerle hazırlanıp yürürlüğe konulan kanunun, gerek hükümleri gerekse sistematiki bakımından insan merkezli olduğu ve bu yönüyle ceza adaleti sistemimizi temel unsurları itibarıyla değiştirdiği ifade edilmelidir. Bu Kanunla çağdaş ceza hukuku normları seviyesine ulaşılması hedeflenmiş ancak kanunun uygulama aşamasında eksiklikler ortaya çıkmıştır.

Türkiye, içinden geçilen süreçte büyük bir zihniyet değişimi yaşamaktadır. Bu değişimin sosyal, kültürel, ekonomik ve fikri yönlerinin, temel bir kanun olan Türk Ceza Kanunu'nda bulunması zorunludur. Çağdaş ceza hukukunda müeyyide kavramının derin değişikliklere uğradığı görülmektedir. Çağdaş ceza hukukunun evrensel ilkeleri gözetilerek hazırlanan ve hukuk sistemimiz açısından yaşamsal bir önem taşıyan 5237 sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu'nun ve ülkemizin ceza adalet sistemini oluşturan diğer kanunların eşzamanlı olarak 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe girmesiyle Türk ceza hukukunda yeni bir dönem başlamıştır. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, gerek sistematik olarak ve genel hükümler bağlamında getirdiği yenilikler ile benimsediği suç ve yaptırım sistemi açısından ve gerekse yeni sayılabilecek bir çok düzenlemeye, kuruma ve suç tipine yer vermesi, halen var olan suç tiplerinin çoğunda terminolojik yenilenmenin yanı sıra önemli kapsam değişikliklerini içermesi bakımından "yeni" nitelendirmesini haklı kılacak çok önemli düzenlemeleri ihtiva etmektedir⁴⁷.

Kanun yalnız hükümleri bakımından değil, sistematiki bakımından da insan merkezli bir kanun olup, ceza adaleti sistemimizi temel unsurları itibarıyla

---

⁴⁶ ARSLAN, Osman, Türk Ceza Kanunu Yorumu, 1.Baskı, Yayın Matbaacılık, Ankara, 2007, s.5

⁴⁷ PARLAR, Ali, /HATİPOĞLU, Muzaffer, Türk Ceza Kanunu Yorumu, 1.Baskı, Yayın Matbaacılık, Ankara, 2007, s.7

değiştirmiştir. Örneğin, 765 sayılı TCK sistematığında, öncelikle devlet şahsiyetine karşı işlenen suçlar düzenlenmişken; yeni kanunda bireye verilen önemi vurgulamak amacıyla, insanlığa karşı suçlar ve kişilere karşı suçlar özel hükümler arasında öncelikle düzenlenmiştir. Kanunla, birey ön plana çıkarılmıştır. Kişinin hayatı, vücut bütünlüğü cinsel dokunulmazlığı, konut dokunulmazlığı, haberleşme hürriyeti düşünce hürriyeti ve bunu ifade edebilme imkânı üst düzeyde korunmuştur. Bireyin sahip bulunduğu hukuki değerlerle, hak ve özgürlüklerinin güvence altına alınması, kanunun amacı olarak belirlenmek suretiyle özgürlükçü karakteri vurgulanmıştır. Bireyin bir hukuk toplumunda yaşama hakkının gereği olarak, kamu düzeni ve güvenliğinin korunması ile suç işlenmesinin önlenmesi temel amaçlar arasında sayılmıştır. Vücut dokunulmazlığına karşı işlenen suçlar için ağır cezalar öngörülmüştür. 765 sayılı eski Ceza Kanunu üzerindeki eleştirilerden birisi de, insanın vücut bütünlüğü nün, mala göre daha az korunduğudur Bu tespit doğrultusunda yeni Türk Ceza Kanunu'nda, vücut dokunulmazlığına karşı işlenen suçlar bakımından, mala karşı işlenen suçlara göre daha ağır cezalar öngörülmüştür. Yeni Türk Ceza Kanunu'yla, 765 sayılı eski Türk Ceza Kanunu'nun öngördüğü para cezası sistemi tamamen değiştirilmiştir. Tekerrür müessesesi yeniden düzenlenmiştir.

Kanunla, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi hükümleri doğrultusunda; suç tarihinde 18 yaşından küçük bulunan çocukların ceza hukuku karşısındaki durumu yeniden belirlenmiştir.

Bu kapsamda;

* Ceza sorumluluğu bulunmayan çocuklar hakkında çocuklara özgü güvenlik tedbiri uygulanacağı belirtilmiş, ancak güvenlik tedbirlerinin neler olduğu düzenlenmemiştir. Söz konusu hususlar 2253 sayılı Kanunun yerini alan 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda düzenlenmiştir.

* Çocuklar hakkında dava ve ceza zamanaşımı süreleri bakımından daha kısa süreler tespit edilmiştir.

* Çocuklar hakkında hükmolunan cezanın seçenek yaptırımlara çevrilmesi bakımından, çocuklar yararına hükümlere yer verilmiştir.

* Çocuklar hakkında verilen cezaların ertelenmesi hususunda, Çocuk Haklarına Dair Sözleşmede geçen “çocukların yüksek yararı” ilkesine yer verilmiştir

Suç mağduru çocuklar özel olarak korunmuştur. Kanunda suç işleyen çocuklar için özel statü öngörüldüğü gibi bir kısım suçların mağduru olan çocuklar bakımından da özel hükümler getirilmiş, çocukların suçlarda kullanılması da ağır cezaya tabi tutulmuştur

Buna göre;

* Bir suçun mağdurunun çocuk olması, nitelikli işkence suçu olarak kabul edilmiş ve daha ağır cezaya tabi tutulmuştur.

* İnsan ticareti suçunun mağdurunun çocuk olması durumunda suça ait araç fiillerden (tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulamak, nüfuzu kötüye kullanmak, kandırmak veya kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliğinden yararlanarak rızalarını elde etmek) hiçbirine başvurulmuş olmasa da, eylemin fail bakımından suç oluşturması öngörülmüştür.⁴⁸

Bunun yanında, cezanın alt ve üst sınırları arasındaki makas açılmak suretiyle, cezanın belirlenmesinde hâkime geniş takdir yetkisi verilmiştir Belirtmek gerekir ki; buradaki geniş takdir yetkisi “sorumsuzluk” esasına dayalı bir takdir yetkisi de değildir. Çünkü Kanununun 61. maddesinde, cezanın tespitinde hâkim uyacağı kurallar düzenlenmiştir. Buna göre; suç için öngörülen yaptırımların tespitinde, suçun işleniş biçimi suçun işlenmesinde kullanılan araçlar, suçun işlendiği

---

⁴⁸ Adalet Bakanlığı, a.g.e., s.15

zaman ve yer, suçun konusunun önem ve değeri meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığı, failin kast veya taksire dayalı kusurunun ağırlığı, failin güttüğü amaç ve saik hâkim tarafından göz önünde bulundurulacaktır. Yeni Türk Ceza Kanunu'nun, getirdiği suç ve cezalar ile günümüzün ihtiyaçlarını önemli ölçüde gidereceği düşüncesindeyim.

c.Ceza Muhakemesi Kanunu

1887 tarihli Alman Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası esas alınarak düzenlenen 04.04.1929 tarih ve 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Yasasının günün ihtiyaçlarını karşılayamadığı düşüncesiyle yeni bir düzenleme gereksinimi doğmuş, bu nedenle de TBMM'ce 04.12.2004 tarihinde 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Yasası kabul edilmiştir. 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren Ceza Muhakemesi Kanununda uygulamada karşılaşılan sorunları gidermek amacıyla 25.5.2005 tarih ve 5353 sayılı 6.12.2006 gün ve 5560 sayılı Kanunlarla değişiklik yapılmıştır.

Ceza muhakemesinin amacı; sosyal düzenin korunması ile kişilerin hak ve özgürlüklerine saygı arasında bir denge kurulması suretiyle hukuken geçerli kanıtlarla hiçbir duraksamaya yer vermeden maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasıdır. Ancak, maddi gerçeğin araştırılmasında insanlık onuru, ceza muhakemesi hukukunun temel ilkeleri gözetilmelidir. Gerçek; akla uygun ve realist, olayın bütünü veya bir parçasını temsil eden kanıtlardan veya kanıtların bütün olarak değerlendirilmesinden ortaya çıkarılmalıdır. Bir takım varsayımlara dayanılarak sonuca ulaşılması ceza muhakemesinin amacı ile bağdaşmaz. Kuşkunun bulunduğu yerde mahkûmiyet kararı verilemeyeceği evrensel ilkedir⁴⁹.

---

⁴⁹ TAŞDEMİR, Kubilay./ RAMAZAN, Özkepir,Ceza Muhakemesi Şerhi,3.Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2007, s.5

Ceza muhakemesi kanunu dünyadaki gelişmeler de dikkate alınarak yeni bir felsefeyle tamamen yeniden düzenlenmesi gerekiyordu. Bu kapsamda, yargı sistemini hızlandıracak yasal düzenlemeler ve alt yapı düzenlemelerinin yapılacağı, yargı bağımsızlığı ve kimlik güvencesi ilkeleri çerçevesinde adaletin hızlı ve en az masrafla ve etkin bir biçimde işlenmesini sağlamak üzere Anayasa, yasalar ve teşkil yapısında gerekli değişiklikler öngören bir yargı reformu gerçekleştirileceği ve Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nda gereken değişiklikler yapılarak, günün koşullarına uygun duruma getirilmesi gerekçeleri, yeni Ceza Muhakemesi Kanunu'na esas teşkil etmiştir.

Eski Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu zaman içinde bireyin adil yargılanma veya savunma hakkını genişletmek amacıyla çeşitli değişikliklere uğramıştır. İkinci Dünya Savaşını izleyen yıllarda demokratikleşme ve insan hakları hareketleri, Avrupa ülkelerinin ceza muhakemeleri usul kanunlarında belirleyici unsur olmuştur. Bu süreçte Türkiye, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesini kabul etmiş, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini imzalamıştır. Bu belgeler ile Türkiye'nin taraf olduğu diğer uluslararası sözleşmelerde yer alan adil yargılanma hakkı, suçsuzluk karinesi, susma hakkı, iddia ve savunma haklarının kullanımında eşitlik gibi temel ilkelerin iç hukuka yansıtılıp yerleştirilmesi zorunlu hale gelmiştir.

Yeni, 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda, bireyin hak ve özgürlükleri, masumiyetinin korunması ön planda tutulmuştur. Bununla birlikte, toplum düzeninin sağlanması, suç ve suçlularla etkin mücadele bakımından kamu görevlilerine, uygulanabilir teknik delil toplama yöntemleri yetkisi verilmiştir. Koruma tedbirleri geniş ölçüde ve adli kolluğu ön plana çıkaracak şekilde düzenlenmiştir. Bu bağlamda, Ceza Muhakemesi Kanunu'nda, 4422 sayılı Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanunu'nda belli suçlar bakımından ve sınırlı olarak öngörülen iletişimin dinlenmesi veya tespiti, gizli izleme, kayıt ve verilerin incelenmesi, gizli görevli kullanılması ile hak ve alacaklara ilişkin tedbirler ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Bu konudaki hükümlerle, suç ve suçlularla mücadelede Cumhuriyet savcılığına ve kolluğa geniş imkân verilmiştir. Bununla birlikte, insan

haklarının korunması bakımından da koruma tedbirlerine hâkim tarafından karar verilmesi esası benimsenmiştir. Koruma tedbirlerinden olan iletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması, gizli soruşturmacı görevlendirilmesi ile teknik araçlarla izleme konuları düzenlenmiş, gecikmesinde sakınca bulunan durumlarda Cumhuriyet savcısı tarafından da bu koruma tedbirlerine karar verilebileceği esası getirilmiştir. Şahsi dava ve şahsı hak davası kaldırılmıştır. Mahkeme ile ilgili tebligat işlerinin doğrudan doğruya yapılması kabul edilerek adaletin hızlı işleyişi amaçlanmıştır. Devlet sır niteliğindeki bilgilerle ilgili tanıklık konusunda yeni ve farklı düzenlemeler getirilmiştir. Tanıklık konusu bilgilerin devlet sır niteliğini taşıması halinde, tanığın, sadece mahkeme hâkimi veya heyeti tarafından zabıt kâtibi dahi olmaksızın dinleneceği hükme bağlanmıştır. Tanığın korunmasına yönelik hükümler getirilmiştir. Tutuklama nedenleri yeniden düzenlenerek, tutuklama nedeni varsayılabilen haller katalog şeklinde belirtilmiştir. Adli kontrol müessesesi getirilmiştir. Belli suçlar açısından, bir suç olgusuna ilişkin bilgileri içeren belgelerin devlet sırrı olarak, mahkemeye karşı gizli tutulamayacağı öngörülmüştür. Bazı durumlarda mecburi müdafî sistemi kabul edilmiştir. Adli kollukla ilgili düzenlemeler yapılmıştır. İddianamenin iadesi müessesesi düzenlenmiştir. Doğrudan soru yöneltmeyle ilgili hükümlere yer verilmiştir. Bazı suçlara ilişkin özel muhakeme kuralları getirilmiştir. Uzlaşma usulü düzenlenmiştir. İstinaf kanun yolu getirilmiştir. Ceza kararnamesi, olağan kanun yollarından olan acele itiraz ve olağanüstü kanun yollarından olan karar düzeltme (tashih-i karar) yolu kaldırılmıştır.⁵⁰

d. Çocuk Koruma Kanunu

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu 03.07.2005 tarihinde kabul edilmiştir. Yeni adalet sisteminde, toplumun geleceğini oluşturan çocuklar bir şekilde suça karışmış, karıştırılmış veya suç mağduru durumuna gelmiş olabilir. Yeni sistemde çocuklar, her üç durum bakımından da “çocukların yüksek yararı” ve “topluma kazandırılma” ilkesi ön planda tutulmak suretiyle, kamu vicdanını rahatsız

---

⁵⁰ Adalet Bakanlığı, a.g.e., s.20

etmeyecek şekilde korunmaktadırlar. Bu nedenle 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu çıkarılmıştır.

20. yüzyılda Avrupa ülkelerinde çocukların ceza hukuku karşısındaki cezasızlık yaşı 9 veya 10 iken, bugün genel olarak 13 il 16 yaş arasında değiştiği görülmektedir. Bu sonucun ortaya çıkmasında, ülkelerin ekonomik ve sosyal alanda ortaya koyduğu değişim, çocuk hakları konusunda ulusal ve uluslararası alanda ortaya çıkan gelişme ve sözleşmeler etkili olmuştur. Ülkemizde eski 765 sayılı Türk Ceza Kanunu uygulamasında cezasızlık yaşı 11 olarak kabul edilmişken, Yeni Türk Ceza Kanununda bu sınır 12 yaşına çıkartılmaktadır. 18 yaşından küçükler bakımından ise ceza hukukunun öngördüğü yaptırımların indirimli olarak uygulanması esası benimsenmiştir. Ayrıca, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanununun 107. maddesinde çocukların koşullu salıverilme sürelerinin hesaplanmasında, 18 yaşını dolduruncaya kadar ceza infaz kurumunda geçirmiş olduğu her bir günün iki gün olarak sayılacağı hükme bağlanmıştır.⁵¹

Çocuklar hakkında cezanın tespit edilmesinde önemli oranlarda ceza indirimi öngörülmesi, bunun yanında cezanın infazında da geçen her bir günün, iki gün olarak hesaplanması nedeniyle çocukların infaz kurumlarında çok az kalacak olmaları, bu çocukların suç işlemede kullanılması tehlikesini de içinde bulundurmaktadır.

Ceza mevzuatını oluşturan temel kanunlar ve bunların öngördüğü sistem bir bütün olarak değerlendirilmelidir. Yeni sistemde öncelikle, cezası ertelenenler ile ceza infaz kurumundan koşullu olarak salı verilen çocuklar toplumda denetimsiz bırakılmayacaklardır. Toplumaya uyum sağlama konusunda görevlendirilecek denetim elemanları kendilerine yardımcı olacaklardır. Yeni sistemde Devlet, çocuğu sokağa bırakmayıp kuruma yerleştirecektir. Gerektiğinde kendisine sosyal, ekonomik, iş ve öğretim alanında yardımcı olacak uzman da görevlendirilecektir. Bunun sağlanması amacıyla tüm ağır ceza mahkemesi merkezlerinde denetimli serbestlik ve koruma kurulları oluşturulmaktadır. Çocuğu suça azmettiren kimse, çocuk tarafından işlenen

---

⁵¹ Adalet Bakanlığı, a.g.e., s.23

suç için öngörülen cezayla cezalandırılmaktaydı. Yeni sistemde ise, çocuğu suça azmettiren kimse hakkında hükmolunacak cezanın arttırılması öngörülmüştür. Yeni sistemde sokakta yaşayan, çalıştırılan çocuklar koruma altına alınacak ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna ait kurumlarda barındırılacaklardır.

e. Kabahatler Kanunu

5326 sayılı Kabahatler Kanunu 30.03.2005 tarihinde kabul edilmiştir. Yeni ceza adaleti sisteminin bir parçasını da Kabahatler Kanunu oluşturmaktadır. Kanunla; adalet hizmetlerinin hızlandırılması, verimli ve ekonomik bir şekilde yürütülmesi, mahkemelerin iş yükünün azaltılması ve görevlilerin zaman ve emek kaybının önlenmesi sağlanmış, Türk Ceza Kanunu'ndan çıkarılan kabahat türünden suçların yaptırımı genellikle idari para cezasına dönüştürülerek yeniden düzenlenmiştir. Suçluların topluma kazandırılması bakımından yeni sistemde uzlaşma, adli kontrol, denetimli serbestlik, hapis cezasına seçenek yaptırımlar ve davanın ertelenmesi gibi bir kısım sosyal müesseseler düzenlenmiştir. Özellikle uzlaşmaya ilişkin hükümlerin Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin tavsiye kararlarında da yer aldığı belirtilmelidir. Bu düzenlemelerle çağdaş ceza adaleti sistemlerinin öngördüğü müesseselere kavuşulmuştur.

Önceki ceza mevzuatında, cezası ertelenen veya koşullu salıverilen hükümlüler, öngörülen süre bakımından herhangi bir yükümlülüğe tabi tutulmamakta, hükümlünün belirtilen sürede Kanunda öngörülen suçları işlememesi ceza infaz kurumuna girmemesi bakımından yeterli görülmekteydi. Yeni Kanunlarda ise cezası ertelenen veya koşullu salı verilen hükümlüler bir kısım yükümlülüklerle de tabi tutulmakta, uzman kontrolünde bu yükümlülüklerle uyulup uyulmadığı takip edilmektedir. Öngörülen yükümlülüklerle uyulmaması durumunda, kişi suç işlememiş bulursa dahi ertelenen cezasının aynen infazına veya koşullu salı vermenin geri alınmasına karar verilmektedir.⁵²

---

⁵² Adalet Bakanlığı, a.g.e.,s.23

f. Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun

5375 sayılı Kabahatler Kanunu 13.12.2004 tarihinde kabul edilmiştir. Ceza infaz kanununun amacı, 1. maddesinde, ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazına ilişkin usul ve esasları düzenlemek şeklinde yer almıştır. İnfazda temel ilke; hükümlüler arasında ayrımcılık ve ayrıcalık tanınmaksızın eşitlik ve cezaların işlevi gözetilmek suretiyle infazın sağlanmasıdır. İnfaz ile ulaşılmak istenen amaç; genel ve özel önlemeyi sağlamak, bu maksatla hükümlünün yeniden suç işlemesini engelleyici etkenleri güçlendirmek, toplumu suça karşı korumak, hükümlünün; yeniden sosyalleşmesini teşvik etmek, üretken ve kanunlara, nizamlara ve toplumsal kurallara saygılı, sorumluluk taşıyan bir yaşam biçimine uyumunu kolaylaştırmaktır.⁵³

Etkin ve caydırıcı bir ceza mevzuatının olmazsa olmaz unsurlarından birisi de infaz kanunlarıdır. 647 sayılı eski Cezaların İnfazı Hakkında Kanuna yönelik en büyük eleştiri, koşullu salıverilme müessesesinin uygulanmasında, hükmolunan cezaların çok az kısmının ceza infaz kurumunda geçirilmesine imkân verdiği ve otomatik af müessesesi halinde uygulandığı ve bu suretle cezanın caydırıcılık etkisini ortadan kaldırdığı iddiasıdır. 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun da, bu eleştirileri giderecek hükümlere yer verilmiştir.

Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun’undaki temel değişiklikler;

Erteleme uygulamaları, bir atıfet müessesesi olmaktan çıkartılmış ve bir infaz kurumu haline getirilmiştir. Önceki infaz kanunu uygulamasında, hükümlünün koşullu salı vermeden faydalanabilmesi için cezasının yaklaşık olarak 2/5’ni infaz kurumunda geçirmesi yeterli iken; yeni Kanunla bu, 2/3 oranına çıkartılmıştır. Bazı durumlar bakımından ise örneğin mükerrerlik halinde, bu oran 3/4 oranına çıkartılmaktadır. Bilindiği üzere, 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanunun uygulanmasında en ağır suç olan adam öldürme suçundan dolayı 24 sene hapis

---

⁵³ KESKİN, İbrahim, CGTİHK’nun Getirdiği Yenilikler, Adalet Dergisi, Sayı-24, Ankara, 2006, s.113

cezasına mahkûm olan kişi ceza infaz kurumunda yaklaşık olarak 9 sene 8 ay kaldıktan sonra salı verilmekteydi. Yeni sistemde aynı suçtan dolayı kişiye müebbet hapis cezası verilmekte olup, bu suçtan mahkûm olan kimsenin ceza infaz kurumunda kalması gereken süre ise 24 senedir. Görüldüğü üzere, aynı suçu işleyen hükümlünün ceza infaz kurumunda kalması gereken süre 9 sene 8 aydan yeni Kanunla 24 seneye çıkmaktadır Diğer bir örneklemeyle eskiden 100 gün hapis cezası alan bir mahkûm, 40 gün ceza infaz kurumunda kalırken, bu süre yeni infaz rejimiyle 66 güne çıkarılmış bulunmaktadır. Bu düzenleme, toplum vicdanını daha çok tatmin edecektir.⁵⁴

g. Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları

Kanunu

03/07/2005 tarihli ve 5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu, Türk hukuk sisteminde ilk defa, 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza Güvenlik ve Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanununun 104. maddesinde cezaları ertelenen, salıverilen veya haklarında hapis cezası dışında herhangi bir tedbire hükmedilen hükümlülerin toplum içinde izlenmesi iyileştirilmesi psiko-sosyal problemlerinin çözülmesi salıverme sonrası korunması ve yargılanan kişiler hakkında sosyal araştırma raporlarının düzenlenmesi ve mağdurun korunması gibi görevleri yerine getirmek üzere denetimli serbestlik ve yardım merkezleri kurulması, salıverme sonrasında hükümlülere iş sağlanması için koruma kurullarının kuruluşu, çalışma yöntemi ve esaslarının düzenlenmesi amacıyla hazırlanmıştır. 5402 sayılı Kanun kapsamında mahkemelerce haklarında hapis dışı tedbirlere hükmedilen kişilerin toplum içerisinde denetlenmesi, iyileştirilmesi, yükümlülüklerine uyması, hem suçluya hem de suç mağduruna psiko-sosyal ve ekonomik yardımda bulunulması, adli mercilere sosyal araştırma raporları yazılması gibi hizmetler verilmektedir. Böylece kişi hem hakkında verilen yükümlülüğü yerine getirmekte, hem de ceza veya tedbirin su içinde gelecekteki yaşamını yeniden düzenlemesine yardımcı olacak faaliyetlerde bulunmaktadır. En önemlisi de bu süreci toplumdan kopmadan ve izole edilmeden, sosyal bir çevrede, kanunlara saygılı olmayı

---

⁵⁴ Adalet Bakanlığı, a.g.e., s.26

benimseyerek yerine getirmektedir. Önemli bir diğer konu ise ceza infaz kurumlarından salıverilen ya da cezaları ertelenen hükümlülerin topluma uyumlarının sağlanmasıdır. Uzun bir süre ceza infaz kurumunda bulunma hiç kuşkusuz belli sosyal, ekonomik ve hatta psikolojik problemleri beraberinde getirebilmektedir.⁵⁵

Sonuç olarak, bir kişi denetimli serbestlik kararı altına alındığında, hem son derece etkili ve yararlı olacak bir rehabilitasyon sistemi içinde yer almakta, hem de ceza infaz kurumlarında gereksiz nüfus artışı yaşanmasına engel olunmaktadır. Böylece toplum mali kaynaklarını daha verimli alanlarda kullanabilecektir.

h.Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri İle Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun ile Hukuk ve Ceza Muhakemesi Kanunu

26.9.2004 tarihli ve 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri İle Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun ile hukuk ve ceza muhakemesi kanunlarında yer almıştır. Bölge adliye mahkemelerinin kurulup çalışmaya başlamasıyla, kanun yollarına ilişkin sıkıntıların tümüyle ortadan kalkacağına ve mahkeme kararlarının hukuksal denetiminde daha etkin bir sisteme kavuşulacağına ilişkin güçlü beklentim vardır.

Ülkemizde, Fransa'dan örnek alınarak kurulan istinaf yoluna 1924 yılında son verilmiştir Ancak bu durum, istinafa ilişkin tartışmaların günümüze kadar sürmesine engel olmamıştır. İstinaf kanun yolunun kaldırılmasından sonra tekrar yaşama geçirilmesi için muhtelif tasarılar hazırlanmış, yargı yılı açılış konuşmalarında ve öğretilerde bunun bir ihtiyaç olduğu dile getirilmeye başlanmıştır. Etkin bir kanun yolu denildiğinde, akla ilk anda "istinaf" gelmektedir. İstinaf yolunun tekrar kabulünün

---

⁵⁵ ÇOLAK, Haluk, /ALTUN, Uğurlan, Denetimli Serbestlik Kavramının Yaptırım Teorisi, Adalet Dergisi, S.25,2006, s.50

yargılama süresini kısaltacağı, Yargıtay'ın iş yükünü azaltacağı, maddi gerçeğin bulunmasında ve mahkeme kararlarındaki hataların düzeltilmesinde daha etkili olacağı özellikle belirtilmelidir.

İstinaf Mahkemesi yani Bölge Adliye Mahkemesi tezimizin 2. bölümünde geniş bir şekilde anlatılacağından bu kısa anlatımla yetinilmiştir.

3.Diğer Kanun Değişiklikleri

Temel Kanunlarda yapılan değişiklikler ile birlikte, bu kanunlarla bağlantılı kanunlarında yenilenen mevzuata uygun olarak yeniden ele alınması ve yeni sisteme uygun düzenlenmesi gerekmektedir. Bu nedenle bir çok kanunda yeni düzenlemelere gidilmiş ayrıca hiç mevzuatımızda olmayan ancak gelişen teknoloji ve yenileşen hukuk sistemine uygun yeni kanuni düzenlemeler kabul edilmiştir. Örneğin; teknolojik gelişmeye bağlı olarak Elektronik İmza Kanunu, bireysel bir hak olarak Bilgi Edinme Kanunu vb. gibi kanunlardır. Ayrıca yürürlüğe girmiş bulunan temel Kanun değişikliklerinin uygulama esnasında meydana gelen noksanlıkları da beklenmeksizin yapılan kısmi değişiklikler ile kanunların aksayan yönleri giderilmeye çalışılmıştır. Bir öz eleştiri yapmak gerekirse, temel kanunların değişikliklerinden çok kısa süre sonra yapılan kısmi değişiklikler bizim kanun yapma tekniği açısından ne kadar yetersiz olduğumuzu da orta koymaktadır. Aşağıda, yıllara göre çıkartılan kanun değişiklikleri sıralanmıştır.

a. 2008 Yılında Kanunlaşanlar

* 23.01.2008 tarihli ve 5728 sayılı Temel Ceza Kanunlarına Uyum Amacıyla Çeşitli Kanunlarda ve Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (R.G: 08/02/2008-26781)

- * 20.02.2008 tarihli ve 5737 sayılı Vakıflar Kanunu
- * 30.04.2008 tarihli ve 5759 sayılı Türk Ceza Kanununda değişiklik yapılmasına dair kanun
- * 15.05.2008 tarihli ve 5763 sayılı İş Kanunu ve Bazı Kanunlarda değişiklik yapılması hakkında kanun

b. 2007 Yılında Kanunlaşanlar

- * 14.11.2007 tarihli ve 5711 sayılı Kat Mülkiyeti Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun (R.G: 28.11.2007-26714)
- * 20.11.2007 tarihli ve 5712 sayılı Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri İzleme Kurulları Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun (R.G: 04.12.2007-26720)
- * 22.11.2007 tarihli ve 5717 sayılı Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukukî Yön ve Kapsamına Dair Kanun (R.G: 04.12.2007-26720)
- * 27.11.2007 tarihli ve 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (R.G: 12.12.2007-26728)
- * 27.12.2007 tarihli ve 5726 sayılı Tanık Koruma Kanunu (R.G: 05.01.2008-26747)
- * 23.01.2008 tarihli ve 5728 sayılı Temel Ceza Kanunlarına Uyum Amacıyla Çeşitli Kanunlarda ve Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (R.G: 08.02.2008-26781)

c. 2006 Yılında Kanunlaşanlar

- * 29/06/2006 tarihli ve 5532 sayılı Terörle Mücadele Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (R.G: 18/07/2006-26232)

* 28/09/2006 tarihli ve 5548 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu (R.G:13/10/2006-26318)

d. 2005 Yılında Kanunlaşanlar

* 02.03.2005 tarihli ve 5308 sayılı İş Mahkemeleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun (R.G: 18.3.2005- 25759)

* 02.03.2005 tarihli ve 5309 sayılı Noterlik Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (R.G: 08.03.2005- 25749)

* 02.03.2005 tarihli ve 5311 sayılı İcra ve İflâs Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (R.G: 18.3.2005-25759)

* 23.03.2005 tarihli ve 5320 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun (R.G: 31.03.2005-Mük.25772)

* 31.03.2005 tarihli ve 5328 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (R.G: 31.03.2005-Mük.25772)

* 11.5.2005 tarihli ve 5347 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (R.G: 18.5.2005-25819)

* 11.5.2005 tarihli ve 5348 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (R.G: 18.5.2005-25819)

* 11.5.2005 tarihli ve 5349 sayılı Türk Ceza Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (R.G: 18.5.2005-25819)

* 25.05.2005 tarihli ve 5351 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (R.G: 1.6.2005-25832)

* 25.05.2005 tarihli ve 5352 sayılı Adlî Sicil Kanunu (R.G: 1.6.2005-25832)

* 25.05.2005 tarihli ve 5353 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (R.G: 1.6.2005-25832)

* 31.5.2005 tarihli ve 5358 sayılı İcra ve İflâs Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (R. G: 1.6.2005-25832 Mükerrer)

* 29.06.2005 tarihli ve 5377 sayılı Türk Ceza Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (R.G: 8.7.2005-25869)

* 22.12.2005 tarihli ve 5435 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (R.G: 24.12.2005-26033)

e. 2004 Yılında Kanunlaşanlar

* 7.1.2004 tarihli ve 5036 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun (R.G: 13.1.2004 - 25345)

* 15.1.2004 tarihli ve 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu (R.G: 23.1.2004 - 25355)

* 12.2.2004 tarihli ve 5092 sayılı İcra ve İflâs Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (RG:21.2.2004 - 25380)

* 14.4.2004 tarihli ve 5133 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun (R.G:20.4.2004 - 25439)

* 14.4.2004 tarihli ve 5134 sayılı Noterlik Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (R.G:20.4.2004 - 25439)

* 16/6/2004 tarihli ve 5190 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda Değişiklik Yapılması ve Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kaldırılmasına Dair Kanun (R.G: 30/6/2004 - 25508)

* 14.7.2004 tarihli ve 5218 sayılı Ölüm Cezasının Kaldırılması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun (R.G:21.7.2004 - 25529)

* 14.7.2004 tarihli ve 5219 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (R.G:21.7.2004 - 25529)

* 17.7.2004 tarihli ve 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun (R.G: 27.7.2004 - 25535)

* 26.9.2004 tarihli ve 5236 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun (R.G: 07.10.2004 25606)

* 4.11.2004 tarihli ve 5252 sayılı Türk Ceza Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun (R.G: 13/112004 5252)

* 25.12.2004 tarih ve 5276 sayılı 190 Sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (R.G:29.12.2004 5276)

f. 2003 Yılında Kanunlaşanlar

* 9.10.2003 tarihli ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu

B. Ceza İnfaz Sisteminde Reform

1. Cezaevlerinin Tarihsel Gelişimi

Ülkemizde modern infaz rejimine ilk adım 1930 tarihinde yürürlüğe konulan 1721 sayılı Hapishaneler ve Tevkifhaneler idaresi Hakkında Kanun'la atıldı. Aynı yıllarda hükümlülerin çalışmalarını düzenlemek için cezaevlerinde işyurtları kuruldu. 1943 yılında da Ceza ve Tevkif Evleri Umum Müdürlüğünün Teşkilat ve Vazifeleri Hakkındaki Kanun yürürlüğe konularak cezaevleri işyurtları döner sermayeli tüzel kişilikler durumuna getirildi. Ülkemizde de 1940'li yıllardan sonra suçlunun tecridi yoluyla toplumun korunmasını hedefleyen infaz rejimleri terk edilmiş, bunun yerine çeşitli tretman modelleri konularak suçlunun ıslahı yoluyla tahliye sonrasına hazırlanmasını amaçlayan infaz rejimleri uygulanmaya başlanmıştır. Bunun sonucunda 13.07.1965 tarih ve 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun ile çağımızın modern infaz sistemi uygulamasına geçilmiş ve böylece cezaların şahsileşmesi ile birlikte infazın da şahsileştirilmesi olanağı sağlanmıştır. 647 sayılı Kanun'un getirdiği modern infaz rejiminin uygulanmasını sağlamak amacıyla, 01.08.1967 tarihli ve 6/8517 sayılı Kararname ile Ceza İnfaz Kurumları ile

Tevkifevlerinin Yönetimine ve Cezaların İnfazına Dair Tüzük çıkarılmıştır. Cezaların İnfazı Hakkında Kanun 40 yıla yakın uygulanmadan sonra yerini Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanuna, 1967 tarihli İnfaz Tüzüğü de Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük'e bırakmıştır⁵⁶.

2. Ceza İnfaz Kurumlarının Kapatılış Nedenleri;

Hükümlü ve tutukluya hürriyetinin sınırlandırılmasının dışında sıkıntı getiren, yaşam koşullarını ağırlaştıran, güvenliği yetersiz, hümanist anlayışa ters, insan haklarıyla uyumsuz cezaevleri kapatılmıştır.. Bu tür ceza infaz kurumlarının kapatılmasında Cumhuriyet tarihinin en büyük hamlelerinden biri yapılmıştır.

1990 yılından bugüne kadar kapatılan 249 ceza infaz kurumundan 51 tanesi kiralık binalardan oluşmaktaydı. Cezaevi olarak kiralanan binalar ise genelde konut olarak inşa edildiklerinden gerekli güvenlikten yoksundu ve modern cezaevinde bulunan birimlerden örneğin spor salonu, iş yurdu, çok amaçlı salon, kütüphane, açık görüş yeri vs. bulunmuyordu. Ayrıca, kapatılan cezaevleri düşük kapasiteli olduklarından hükümlü başına düşen personel sayısı fazlaydı ve personel atıl çalışıyordu. Cezaevlerinin kapatılmaması canlılık ve mali hareket getirdiğinden bölge insanı için çok önemli görülmüş ve siyasi baskılara neden olmuştur.

Bölgesel isteklere ve siyasi taleplere rağmen, cezaevleri kapatılırken siyasal kaygı gözetilmemeli, ülkenin mali kaynakları ve hizmetin gerekleri dikkate alınarak hareket edilmelidir. Eski olduğu için iyi bir ısı yalıtımı bulunmayan, çok fazla tadilat, bakım ve onarıma ihtiyaç duyan, gereğinden fazla personel istihdamını gerektiren, bu

---

⁵⁶ Adalet Bakanlığı, a.g.e., s.50s

nedenle diğer ödenekleri ile birlikte bütçeye çok fazla yük getiren küçük cezaevleri kapatılmalıdır. Bu nedenle özellikle son on yıldır bu plan çerçevesinde hareket edilmektedir. Aşağıda son on yıldır kapatılan cezaevleri sıralanmıştır.

1999 itibaren kapatılan ceza infaz kurumları;

1999 yılında Besni, Bitlis, Sakarya ve Nazmiye Kapalı Ceza İnfaz Kurumları,

2000 yılında Posof, Kemah, Kemaliye, Pülümür ve Mazgirt Kapalı Ceza İnfaz Kurumları,

2001 yılında Taşköprü, Tirebolu, Atabey, Mesudiye, Gelendost, Gazipaşa, Gerger, Bozdoğan, Seben, Osmancık, Buldan, Seyitgazi, Devrek ,Gördes, Datça, Kozaklı, Çayıralan, Çıldır, Kargı, Hamur, Karlıova, Çüngüş, Arpaçay, Savur, Bor, Hozat, İdil, Gercüş Kapalı Ceza İnfaz Kurumları,

2002 yılında Genç, Malazgirt, Çatak, Pütürge, Pasinler, Dikili, Tutak, Eruh, Çelikhhan, Alaca, Afşin, Alucra, Beşiri, Yapraklı ve Koyulhisar Kapalı Ceza İnfaz Kurumları,

2003 yılında Şiran, Uludere, Mecitözü, Ardanuç, İliç ve L Kapalı Ceza İnfaz Kurumları,

2004 yılında Çumra, Azdavay, Ovacık, Ömerli, Taşlıçay, Aralık, Çayırılı, Çukurca, Hafik, Kağızman, Doğanhisar, Dazkırı, Arapgir, Altıntaş, Adilcevaz, Cide, Şarkikaraağaç, Senirkent, Hekimhan, Pervari, Şenkaya, Şavşat, Palu, Erfelek, Erbaa, Tatvan, Göynücek, Mut, Ürgüp, Emet, Tuzluca, Torul, Turhal, Yerköy, Yüksekova, Yıldızeli, Yeşilyurt, Ulukışla, Yusufeli, Oğuzeli, Nusaybin, Solhan, Pınarbaşı, Sorgun, Sivaslı, Kozluk, Kelkit, Kayak, Hizan, Gümüşhacıköy, Göle, Gemerek, Eğirdir, Hadim, Çekerek, Bozova, Andırın, Şirvan, Diyarbakır, Eskişehir ve Denizli Kapalı Ceza İnfaz Kurumları,

2005 yılında Meriç, Kaynarca, Akyazı, Şemdinli, Beytüşşebap, Tavşanlı Kapalı Ceza İnfaz Kurumları,

2006 yılında Keşap, Çorum, İnegöl, Menemen, Terme, Hanak, Edremit, Eskipazar Kapalı Ceza İnfaz Kurumları, Kulu Açık Ceza İnfaz Kurumu, Tavas, Germencik, Mudanya, Beypazarı, Ankara, Koçarlı, Türkoğlu, Gemlik, muratlı, Kızılcahamam ve Ortaköy Kapalı Ceza İnfaz Kurumları,

2007 yılında Bala, Silivri, Alanya, İskilip ve Biga Kapalı Ceza İnfaz Kurumu kapatılmıştır.⁵⁷

3. Yeni Ceza İnfaz Kurumlarının Açılış Nedenleri

Ceza infaz kurumlarının önemli bir kısmı kapatılırken, kapatılanların yerine çok daha insani, modern, hükümlülerin cezalarından sonra hayata adapte olmalarında kendilerine kolaylıklar sağlayacak nitelikte birçok cezaevi yapılmaya başlamıştır.

2000 yılından sonra açılan ceza infaz kurumlarından F, L ve D tipi projeye dayalı olarak inşa edilenler yüksek standartta, kapasite ve güvenliği yüksek kurumlardır. 2002'den 2006 yılına kadar açılmış olan 36 ceza infaz kurumunun toplam hükümlü ve tutuklu kapasitesi 12.528'dir. Yeni ceza infaz kurumlarının açılış nedeni, hükümlü ve tutukluların sahip olduğu insan haklarını korumak ve kanunun verdiği ceza dışında başkaca yoksunluklara tabi kılmadan barındırmak ve onları topluma daha iyi hazırlamaktır.⁵⁸

---

⁵⁷ Adalet Bakanlığı, a.g.e., s.95

⁵⁸ Adalet Bakanlığı, a.g.e., s.96

Batılı uygulamaların aksine ülkemiz ceza infaz kurumlarında, öldürme, yaralama, isyan, rehin alma, işgal, koğuş ağalığı, uyuşturucu ticareti, kumar oynama ve oynatma, mahkûmların birbiri üzerinde baskı ve otorite kurmasına neden olan koğuş sistemi terk edilerek 2, 4, 6 ve 8 er kişilik odalara dönüşüm çalışmaları tamamlanmıştır. Son dönemlerde, insanı esas alan, adalet sistemine olan inanç ve güveni artırıcı, milli kaynakların israfını önleyici modern ceza infaz kurumları açılmıştır. 2002-2007 yılları içinde açılan ceza infaz kurumu sayısı 21'dir.⁵⁹

Birleşmiş Milletler, cezaevi minimum kurallarıyla Avrupa cezaevi kurallarına uygun, sağlıklı, güvenli, mekanik, elektronik donanımlı ve iyileştirme işlemlerine elverişli yeni ceza infaz kurumu projeleri geliştirilmiş, özellikle anakentlere öncelik verilerek yapımına başlanmış ve pek çoğu bitirilmiştir. Yapılması hedeflenen birçok cezaevine rağmen şu anda cezaevlerinin birçoğunda kapasitelerinin çok üzerlerinde hükümlü barındırmak zorunda kalınmaktadır. Siyasi erk cezaevlerindeki artışlardan dolayı çoğu zaman kolaycılığa kaçarak belli oranlarda af getirerek cezaevlerindeki doluluğu azaltmaya çalışmaktadır. Ancak siyasi erk tarafından alınan bu kararlar özellikle suçun mağdurları tarafından büyük bir eleştiri ile karşılanmaktadır. Değişen ceza kanununda artan cezaların oranları, son yıllarda yükselen suç oranları, değişen infaz sistemi ile ceza evlerinde kalınan sürelerinin artması nedeni ile cezaevlerinin doluluk oranı her geçen gün artmaktadır. Bu nedenle değişik bölgelerde mevcut planlardan daha fazla cezaevi yapılması gerektiği anlaşıldığından ivedi olarak bu meselenin çözümü yönünde siyasi erk kararlı davranmalıdır.

C.Ulusal Yargı Ağı Projesi (UYAP)

Adaletin temel prensiplerinden en önde geleni şüphesiz süratli ve ekonomik olmasıdır. Bu husus yargı faaliyeti açısından Anayasa'mızın 141/son maddesinde "Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir," şeklinde hükme bağlanmıştır. Ancak günümüze baktığımızda merkez ve taşra teşkilâtında çalışmaların yoğun emek harcanarak yapıldığı, çok sayıda belge ve

---

⁵⁹ Adalet Bakanlığı, a.g.e., s.97

kayıt kullanıldığı görülmektedir. Bunun ise, zaman ve emek kaybına neden olduğu, işlemleri daha da masraflı hale getirdiği ve hata riskini arttırdığı bir gerçektir. Ayrıca yargı faaliyetini icra eden birimleri son yıllarda içinde bulunduğu durum, herkes tarafından bilinen gerçektir. Ekonomik krizlerinde etkisiyle artan ağır iş yükü, personel sayısındaki yetersizlik, haberleşme ve bilgi alışverişinde yaşanan aksaklıklar, harici birimlerden gelmesi gereken bilgilerin geç gelmesi ve teknolojik imkânlardan yoksun olunması gibi nedenlerle, yargı faaliyeti çok yavaş işlemektedir. “Geç kalınmış adalet, adalet değildir” ilkesinden yola çıkarak, devletin vatandaşına zamanında adalet dağıtabilmesi en önemli görevlerinden biridir. Bu görevi yerine getirebilmenin yegâne yolu da bilgi toplumu içerisinde yer alabilmektir. Bilgi toplumu düşüncesi karşımıza e-devlet kavramı olarak çıkmaktadır.

Adalet Bakanlığı olarak “e-devlet” sisteminin bir parçası olacak olan “e-adalet” sisteminin kurulması için, Yüksek Yargı Organları ve yargı için bilgi temininde vazgeçilmez özellikte bulunan kurumlar da sisteme dâhil edilerek, Adalet Bakanlığı Merkez teşkilatı ile birlikte tüm mahkemeler, cumhuriyet başsavcılıkları, adli tıp ve icra dairelerini içine alacak şekilde bilgisayar ağı kurma, bu sayede Bakanlık merkez ve taşra birimleri arasında bilgi alışverişinin elektronik ortama taşınması, vatandaşa Internet üzerinden hizmet sağlanması, harici birimlerden beklenen bilgilerin istenilen zamanda sistem tarafından hazır edilmesi gibi hedeflerle UYAP’nin gerçekleştirilmesi çalışmaları başlatılmıştır.⁶⁰

UYAP’ın ana amacı, zaman kaybetmeden adaletin yerine getirilerek vatandaşın mağdur olmasını engellemek, Türkiye Cumhuriyeti Adli Sistemi’nin işleyişinin güvenilirliğini ve doğruluğunu koruyarak sisteme hız kazandırmaktır. Yargıtay Bilgi Sisteminin de UYAP kapsamına alınmasıyla, adliyelerde başlayan süreç kesintiye uğramadan ve zaman kaybedilmeden devam edecek, böylece teknoloji adaletin hizmetinde olacaktır.

---

⁶⁰ Adalet Bakanlığı, <http://www.uyap.gov.tr/tarihce/tarih.html>, 16.05.2008

Bu kapsamda UYAP, Adalet Bakanlığı ve bağılı kuruluşları bünyesinde yürütölen faaliyetlerin ve yargı sistemi ile ilgili işlevlerin bilgisayar yardımıyla tam bütünleşmiş bir şekilde otomasyona geçirilmesidir.

Program, içinde yargının hızlanması için "Karar Destek Sistemi" ve "Bilgi Bankası" barındıracak şekilde tasarlanmıştır. Karar destek sisteminde; hâkimin karar verebilmesi için gerekli her türlü dokümanın en kısa sürede sağlanması, usûl hatalarından kaynaklanan bozmalarının önüne geçilerek yargının hızlanması hedeflenmektedir. Bu suretle yargı hak ettiği seviyeye kavuşacaktır.

Adalet teşkilatı olarak UYAP ile vatandaşlarımızın duruşma tarihini öğrenmek için adliyeye gitmesine gerek kalmayacaktır. Avukatların bürolarından dava açması, harç yatırması, dilekçe vermesi ve dava dosyalarına yetkileri çerçevesinde ulaşması sağlanacaktır. Bakanlığımıza bağılı personelimizin, bilgisayar teknolojisi ile tanışarak bilgi toplumunun birer üyesi olması sağlanacaktır.

UYAP ile yargının işleyişine sürat ve güven kazandırmak sureti ile devletimizin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi önünde yargının işleyişinden kaynaklanan tazminatlara mahkûm olmasına son verilmesi hedeflenmektedir. Bu nedenle devletin uluslararası platformda itibarı sarsılmayacak ve Avrupa Birliği'ne girme yolunda önemli bir mesafe alınmış olacaktır.

Yargı hizmetlerinin yürütülmesinde diğerkurum ve kuruluşlardan gelen bilgi ve belgeler büyük önem taşımaktadır. Kimi zaman bu konuda meydana gelen aksamalar yargılamanın gereksiz yere uzamasına sebep olmaktadır. Bu nedenle, e-adalet kapsamında diğerkurumlarla uyum büyük önem taşımaktadır.

Bu kapsamda Adli Sicil, MERNİS, SEÇSİS, Yargıtay Başkanlığı Bilgi Sistemi, Akbank, Merkez Bankası ve PTT ile tam entegrasyon sağlanmıştır. POLNET, İçişleri Bakanlığı Bilgi Sistemi, VEDOP, NOTER.NET, TAKBİS, Gümrük Müsteşarlığı Bilgi Sistemi, AVEA, TURKCELL ve Telekomünikasyon Kurumu ve ilgili diğer kurum ve kuruluşlarla entegrasyonu çalışmalarına devam edilmektedir.⁶¹

D. TÜRKİYE ADALET AKADEMİSİ

Türkiye Adalet Akademisi (TAA), Adalet Bakanlığı ilgili kurumu olarak 31 Ekim 2003 tarihinde 4954 sayılı Kanunla kurulmuştur⁶². 1987 yılında 3221 sayılı Kanunla Adalet Bakanlığı'na bağlı olarak kurulmuş olan Hâkim ve Savcı Adayları Eğitim Merkezi, Türkiye Adalet Akademi'sinin kurulmasıyla da akademi bünyesinde Eğitim Merkezi Müdürlüğüne dönüştürüldü. Daha önceleri Altındağ Adliyesi olarak kullanılan ve Eğitim Merkezi'ne dönüştürülen bina, fizik yapısı ve kapasitesi ile hâkim ve savcılarının eğitimine elverişli değildi.

Ülkemizde 2003 yılında kurulan Türkiye Adalet Akademisinin Ahlatlıbel kampüsü fiziki imkânları açısından iyi bir yapıya sahip bulunmaktadır. Bu fiziki imkânların yanı sıra, Türkiye Adalet Akademisi Kanunu ile Akademiye tüzel kişiliğe sahip, bilimsel, idari ve mali özerklik gibi çok geniş imkânlar tanınarak o oranda geniş görevler de verilmiştir.

Hâkim ve Cumhuriyet Savcılarının uzmanlaşmaları eğitim politikasının hedeflerindedir. Türkiye Adalet Akademisinin yanı sıra Adalet Bakanlığı'nca da

---

⁶¹ Adalet Bakanlığı, Yargı Reformu Strateji taslağı - 2008, S.22

⁶² Resmi Gazete Tarihi, 13.05.2004, no: 25461

Hâkim ve Cumhuriyet Savcıları ile diğer personele verilen hizmet içi eğitimler yüksek mahkeme başkan ve üyeleri, hâkim ve savcılar ile akademisyenler tarafından yürütülmektedir. Uygulama ve öğretinin bir arada verilmesiyle aradaki kopukluk giderilmiş olmaktadır.

Türkiye Adalet Akademisi hem Hâkim ve Savcı adaylarının meslek öncesi eğitiminde hem de hizmet içinde sürekli ve etkin bir eğitim veren kurum durumuna getirilmiştir.

Türkiye Adalet Akademisi eğitim hizmetlerinin meslek öncesi, meslek içi, hizmet öncesi ve hizmet içi olması yanı sıra danışma ve yardım, araştırma, inceleme yayın ve dokümantasyon hizmetleri de vermektedir.

Toplum ihtiyaçlarına uygun olarak mevzuatın geliştirilmesi ve bu yönde çalışmaların yürütülmesi bakımından araştırmalar yapmak, araştırmalara dayanan önerilerde bulunmak, yayınlar yapmak, gerekirse taslaklar hazırlanmasıyla beraber hukuk ve adalet alanını ilgilendiren konularda inceleme ve araştırma yapmak, yaptırmak; bu konularda seminer, sempozyum, konferans ve benzeri etkinlikler düzenlemek; yayınlar yapmak ve bu gibi çalışmalarını desteklemek verilen hizmetler arasındadır. İlave olarak uluslararası kurum ve kuruluşların hukuk ve adalet alanındaki gelişmelerle ilgili yayınlarını takip etmek, gerekli görülenleri tercüme ettirerek yayımlamak; Türk hukuk ve adalet alanında faydalı olan yabancı eserler için hukuk fakülteleri, Türkiye Barolar Birliği, Türkiye Noterler Birliği ve diğer ilgili kurum, kuruluş ve kurullarla işbirliği yaparak çeviri planı hazırlamak ve bu planın gerçekleştirilmesine yönelik tedbirleri almak da yapılan faaliyetleri Meslek öncesi eğitimde; adli yargı hakim ve savcı adayları, idari ve askeri yargı hakim adayları, noterler ve talep halinde avukatlar için ders, seminer, sempozyum, konferans ve benzeri etkinlikler düzenlemek suretiyle her yıl eğitim programı hazırlanır. Hazırlanan eğitim programları, belirlenen şekilde yabancı uyruklular dahil öğretim elemanları, görevlendirilenler ve diğer çalışanların katılımıyla gerçekleştirilir. Akademinin kuruluşundan 40 askeri yargı Hakim adayı, 984 idari yargı Hakim adayı,

2671 adli yargı hakim ve savcı adayı olmak üzere 3695 kişiye meslek öncesi eğitim verilmiştir⁶³.

2006 yılında icra müdür ve müdür yardımcılara, mesleğe hazırlamak ve icra iş işlemleri hakkındaki eksiklerini tamamlamak amacıyla 3 grup halinde hizmet içi eğitim verilmiştir. Toplam 208 icra müdür ve müdür yardımcısı eğitim almıştır. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin talebi üzerine ticaret sicil memurlarına, ticaret sicil işlemleri sırasında uygulamada karşılaşılan sorunlar ve çözüm yolları isimli eğitim verilmiş ve katılımcı sayısı 196 olmuştur. Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğünde görevli 9 başmüfettişe hukuk alanında son yıllarda meydana gelen gelişmeler çerçevesinde meslek eğitimi konulu hizmet içi eğitim verilmiştir. Ayrıca, Türkiye Adalet Akademisi, 4954 sayılı Kanun gereği adli yargı hakim ve Cumhuriyet savcılarına, idari yargı hakimlerine, adalet hizmetlerine yardımcı personele gelişmesi için çeşitli kurslar, seminer, sempozyum ve benzeri etkinlikler de düzenlenmektedir.⁶⁴

Türkiye Adalet Akademisi'nin düzenlediği meslek içi eğitim planı ile; hakim ve savcılar ile avukat ve noterlerin mesleki bilgi, kabiliyet, tecrübe, yeterlilik ve liyakatlerini en üst seviyeye ulaştırmak suretiyle mesleki gelişmelerin sağlamak, zamanı verimli şekilde kullanabilme ve karşılaştıkları hukuki problemleri en kısa zamanda kavrayıp, doğru çözüm üretebilme becerilerini ve insan haklarına ve hukuka uygun, adil ve hızlı bir yargılama yapabilme becerisini geliştirmek, mevzuatta meydana gelen değişim ve gelişmelerin iletilmesi, uygulamaya yansıtılması ve uygulamada birliği, hakim ve savcılar ile avukat ve noterlerin, dünyada ve ülkemizde meydana gelen ekonomik, sosyal, kültürel ve teknolojik değişim ve gelişmelere uyumlarını, hukuk ve adalet alanındaki sorunların giderilmesi ve mesleki gelişimin sağlanmasında en üst seviyede yarar sağlamayı hedeflenmektedir.

---

⁶³ Adalet Bakanlığı, a.g.e., s.156

⁶⁴ Adalet Bakanlığı, a.g.e., s.157

Yargıç Akademisi'nin fonksiyonları arasında öncelikle yargı reformunu Yargıç Akademisi koordine etmelidir. Adalet Akademisi, adaletle ilgili inceleme, araştırma, geliştirme projeleri üretmelidir. Mevzuatın toparlanmasını temin etmek, aynı konuları düzenleyen kanunların bir araya getirilmesini sağlamak da bu akademinin görevleri arasında olmalıdır.⁶⁵ Bu Akademi, yargı reformunu, doğal olarak, günlük siyasetin ve siyasi menfaatlerin üzerinde tarafsız ve seviyeli bir çalışma şeklinde başlatmalıdır. Akademi yasama-yürütme ve yargının ahenk çalışması için gereken önlemleri almalıdır. Akademinin kuruluşunda, Adalet ve siyasetin ayrılması ve yargıda ulusal iradenin gerçekleşmesi ilkeleri değerlendirilmelidir. Ülkemizin hukuk potansiyeli iyi olmakla birlikte, bunun eş güdümünün yeterli olduğu söylenemez. Bu eş güdümü akademi sağlamalıdır. Ayrıca akademi, bütün hukukçuların ihtiyacını karşılayan bir elektronik kütüphanenin ve dokümantasyon hizmetlerini sağlamalı, yüksek yargı organlarına ve Adalet Bakanlığı'na üst düzey yönetici sağlanmasında akademi mezunları tercih nedeni sayılmalıdır. Akademi yabancı ülkelerdeki Hakim Akademisi veya ilgili kuruluşlarla iş birliği yapmalı, yargının sorunları ve kanun yapmak gibi konularda hükümetlere yardımcı olunmalıdır. Adalet Bakanlığı'nın isteyeceği alanlarda araştırma yapmalı, görüş ve düşüncelerini bir rapor halinde sunmalıdır. Son olarak akademi önemli hukuki konularda, ulusal ve uluslar arası konularda sempozyumlar, paneller düzenlemelidir. Akademi amacına yönelik süreli ve süresiz bilimsel yayınlar çıkabilmelidir.⁶⁶ Fendoğlu 2003 yılında yayınlamış olduğu makalesinde aslında 21. Yüzyılda hedeflenen ve olması gereken bir Adalet Akademisi belirlemiştir. Şu anda akademi Fendoğlu'nun bahsetmiş olduğu ve akademide bulunması gereken vasıflardan bir kısmı gerçekleştirilmiş ve istenilen hedeflere ulaşılmış ise de; gerçek manada ve tüm sayılan vasıflara kavuşmuş değildir. Ancak inanıyorum ki planlı bir çalışma ve kararlı bir irade ile düşünülen ve olması istenilen hedefe varılacaktır.

TAA ve Eğitim Dairesi Başkanlığı tarafından yargı mensubu ve çalışanlarına mesleki yetkinliğin artırılması ve kişisel gelişim konularında verilen eğitime devam

⁶⁵ YILMAZ Ejder, a.g.e., s.263

⁶⁶ FENDOĞLU, Tahsin, yargı Reformunun Eş Güdüm merkezi Olarak Yargıç Akademileri, Yargıtay Dairesi, C:29. S:1-2, 2003, S.9,

yenilenen mevzuat, etik kurallar, çağdaş bilgi teknolojileri, etkili iletişim konularında eğitim verilmektedir. Ancak, Türkiye Adalet Akademisi'nin örgütsel yapısı gözden geçirilerek öncelikle kapasitesinin artırılarak ve lisansüstü eğitim verebilecek statüye kavuşturulması, uzmanlık eğitiminin faal hale getirilmesi, daimi akademik kadro oluşturulması, lisansüstü eğitim programlarının başlatılması, Avrupa Birliği Hukuku alanında eğitim müfredatı hazırlanması, hukukun üstünlüğü, yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı ile temel hak ve özgürlükler konusunda sürekli eğitim verilmesi, tarihi hukuk metinlerinin okunması için eğitim verilmesi, taşra teşkilatının kurulması, AB hukuku ve insan hakları eğitimlerinin verilmesi,⁶⁷ gibi hedefler konularak gerçek manada ve adına yaraşır bir şekilde Türkiye'yi ulusal ve uluslararası hukuk alanında temsil eden bağımsız etkili bir hukuk merkezi yapılması hususunda özellikle üzerinde düşünülmesi gerektiği düşüncesindeyim.

Belirli periyotlarla, yargı profesyonellerinin eğitimi konusunda Adalet Bakanlığı, TAA, üniversiteler ve diğer kurum ve kuruluşların katılımı ile bilimsel toplantılar düzenlenmeli, hukuk alanındaki gelişmeleri takip etmek, ortaya çıkan sorunları gidermek amacıyla bilimsel toplantılar yapılmalı, Hâkim ve Cumhuriyet savcıları ile bir kısım yargı çalışanlarına yabancı dil eğitimi nitelikli olarak verilmelidir. AB kararları ile yargıyı ilgilendiren uluslararası belgelerin Türkçe'ye çevrilmesi ve bunlara erişimin sağlanmasına çalışılmalıdır. Adalet Akademisi düşüncesi şimdilerde pek önemi fark edilemese de, özellikle yükselen değer olan hukuk mekanizmasının yakın gelecekte parlayan yıldızı olmaya aday kurumudur. Çünkü ne tamamen siyasi erke bağlı ne de tamamen yargı mekanizmasına bağlı olmaksızın kendisine özel statüsü ile hem bir adalet okulu hem bir yargı kolu hem de üniversiteler üstü bir eğitim kurumu ve hukuk dünyasının fikir merkezi haline gelecektir.

---

⁶⁷ Yargı Reformu Strateji Taslağı, s 28

E.Adliye Sarayları

Yargı hizmetlerinin sunumundaki kalite ve etkinliğin sağlanması yolunda yürütülen çalışmalarda mevzuat, eğitim, insan kaynakları yanında yargı hizmetinin sunulduğu mekânlara da özel bir önem verilmelidir. Adalet hizmetinin sunulduğu binalar, bunların tefriş ve donanımı, insanların hizmete ulaşmadaki kolaylık ve memnuniyeti ile yargı personelinin verimliliği açısından büyük önem taşımaktadır. Ayrıca tüm bunlar yargılamanın kalitesini ve saygınlığını arttıran unsurlardır. Çağdaş ülkelerde devlet gücünün simgelerinden biri olarak kabul edilen adliye binaları buldukları şehirlerin en görkemli binalarından olup “adalet sarayı” olarak adlandırılmaktadır. Adalet hizmetleri, hükümet konaklarının zemin katlarında, kiralık apartman daireleri veya iş hanlarında mefruşat ve teknik donanım bakımından son derece yetersiz olarak yerine getirilmeye çalışılmaktadır.

Halen, 965 binada adli ve idari yargı hizmetleri yürütülmektedir. Söz konusu hizmetlerin 149’u müstakil binalarda, 491’i hükümet konakları içinde, 50’si hükümet konaklarından ayrı blokta, 72’si kira ödemeksizin Hazine veya diğer kamu kurumlarınca tahsis edilen bağımsız binalarda, 203’ü ise kişi veya kurumlardan kiralanmış binalarda verilmektedir.⁶⁸

Yargı faaliyetlerinin büyük çoğunluğu gerek yapı, gerek mefruşat ve teknik donanım bakımından son derece yetersiz binalarda yerine getirilmektedir. Bu durum ise mahkemelerin saygınlığı ile bağdaşmamaktadır. Yetersiz binaların sayısı hızla azalıyor olsa da sayısı oldukça fazladır. Mahkemelere ve adalete olan saygının tesisi için adliyelerin, çağın gelişmelerine ve hizmetin gereklerine uygun bir şekilde inşa edilmesi ve modern araç gereçlerle donatılması gerekmektedir. Bir çok adliyede binaların yetersizliği nedeniyle, Hâkim, Cumhuriyet Savcısı ve diğer adli personel için oda bulunmamakta, mevcut odaların tefrişinde ise demirbaş ödeneklerinin yeterli olmaması nedeniyle büyük sıkıntılar yaşanmaktadır.

---

⁶⁸ Adalet Bakanlığı a.g.e.,s 52

Eski adliye binalarının kapatılması ve adalet saraylarına geçişte temel amaç ve sebep adalete olan inanç, güven ve saygının kurulması ve artırılmasıdır. Elbette ki inanç, güven ve saygı, adli kararların adil ve hızlı, hizmetin kaliteli, ilginin yüksek, adalete erişim ve ulaşımın kolay olması gibi hususların varlığı ile mümkündür. Tüm hizmetlerde olduğu gibi adalet hizmetindeki kalite de insan unsuruna bağlıdır. Aldığı maaş yönüyle geçinme sıkıntısı çeken, çalıştığı mekânları yetersiz, sosyal olanakları az, hizmet içi eğitimden yoksun, çoğu kez servis ve lojmanlardan mahrum, iş yoğunluğu fazla, işi stresli, araç ve gereçleri ile ödenekleri yetersiz, bir personelin verimli ve hizmetinin kaliteli olması mümkün değildir.

Özel sektörde olduğu gibi kamusal bir işte de insana yatırım olmadan, diğer bir deyişle yetersiz ve niteliksiz, kaygı ve endişe dolu, çalışma ortamları son derece kötü, moral ve motivasyonu bozuk personelle verimli sonuçlar alınamayacağı öteden beri bilinen bir gerçektir.

Kalitesi yüksek bir adalet sisteminin kurulması için personelinin nitelikli ve huzurlu olması, işin gereklerine uygun ortamlarda çalışması, sürekli eğitim alması, ödenek sıkıntısından kurtulması, insanca yaşayacağı ve çalışacağı bir düzeyde bulunması zorunludur. Adalet sarayları, sadece çalışanların verimini artırmak için değil, hak arayan insanların huzurla gelip müracaat etmeleri, bekleme salonlarında rahatça oturabilmeleri, aynı ortamda tüm adli işlemlerini takip edebilmeleri, kısaca hakkını aramaya gelenlerin hak etme dikleri şekilde zaman, emek ve para harcamamaları için de önemlidir.

II.BÖLÜM

I.İSTİNAF MAHKEMELERİ

A.İSTİNAF KAVRAMI

Bir davanın, taleplerle belirlenen sınırlar içerisinde ikinci kez yeniden görülmesi gerekiyorsa, karara bağlanmasını sağlamaya yönelik olan kanun yoluna istinaf kanun yolu denilmektedir.⁶³

İstinaf mahkemeleri, batı ülkelerinin büyük kısmında uzun süredir yargılamanın içinde yer almaktadır. Ülkemizde ise bu mahkemeler bir dönem faaliyet gösterdikten sonra 1924'de kaldırılmış, bunun hemen sonrasında da, yeniden kurulması yönündeki çalışmalar başlatılmıştır. Bu nedenle, istinaf mahkemesi kavramına ve yaşanan bu ilginç sürece ilişkin gelişmelere bakmak yerinde olacaktır.

Bugün muhtelif ülkelerde yargılama faaliyeti ile görevlendirilmiş bulunan ilk derece mahkemeleri üzerinde itirazları inceleyen üst derecede mahkemeler bulunmaktadır. İlk derece mahkemelerince verilen kararların olaylara, kanuna ve usule uygunluğunu denetlemek görevini yüklenmiş olan bu ikinci derecedeki mahkemeler, bazı ülkelerde iki, bazı ülkelerde de üç kademedeki görev yapmaktadırlar.

---

⁶³ ÖZDEMİR, Kenan./ HIZ, Yüksel./ BALO Yusuf Solmaz, Türk Yargısında Yapısal Çözüm Arayışları ve Bölge Adliye Mahkemeleri, Adalet Dergisi, Sayı-21, 2005, s.3

Ülkemizde halen uygulanmakta olan sistem iki kademelidir. İlk derece mahkemeleri tarafından verilen kararların hem hukukiliğini, hem de olaylara uygunluğunu denetleyen Yargıtay vardır. İstinaf yargılamasının bulunduğu sistemlerde, ilk derece mahkemelerince verilen kararlar, ikinci kademedeki mahkemelerce olayı ispat ve kanuna uygunluk yönlerinden, üçüncü kademedeki mahkemelerce sadece kanuna ve hukuka uygunluk bakımından incelenmektedir. Diğer bir deyişle, üçüncü derecedeki mahkemeler birer “içtihat” mahkemesi durumundadır. Ülkemizde istinaf mahkemelerinin kurulması ile ilgili olarak yapılan çalışmaların amacı, Türk Milleti Adına yargı yetkisini kullanan kuruluşlarına gereken önemi vermek, onları günün değişen sosyal ve ekonomik koşullarına göre geliştirmek ve görevlerini açıkça belirlemek demektir.⁶⁴

Bugün hemen hemen bütün ülkelerde, Yargıtay’ın karşılığı olan yüksek mahkemeler, birer içtihat mahkemesi görevini yapmaktadır ve bu mahkemeler olaylarla, ispat araçlarıyla değil, kanun uygulaması ile ilgilenirler. Oysa Türk Yargıtay’ı, ilk derece mahkemeleri ile kendisi arasında süzgeç görevini yapacak bir ara mahkemesi bulunmadığı için her iki görevi, yani hem içtihat yaratmak hem de istinafı yürütmek durumunda kalmıştır.

1.Kavram Sorunu

İlk derece mahkemesi tarafından verilen hükmün, maddî ve hukukî bakımdan bir başka makam tarafından incelenmesine verilen isim farklılıklar göstermektedir.⁶⁵ Doktrinde bu mahkemeler için “üst mahkeme” terimi kullanıldığı gibi “istinaf mahkemesi” teriminin kullanıldığı da görülmektedir.

Daha önce hazırlanan üst mahkeme kanun tasarılarında da mahkeme

---

⁶⁴ YILMAZ, Ejder, Düünden Bugüne Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunumuz, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, S.538, Ankara, 2003,S.276

⁶⁵ Adalet Bakanlığı, Ceza Muhakemesi El Kitabı, Ankara, 2007, s.4

adının farklı terimlerle anlatıldığı görülmektedir. 1932 yılında hazırlanan kanun tasarısında “istinaf” terimi benimsenmişken, 1948, 1952, 1963, 1977, 1978, 1985,1993 ve 1999 yıllarında hazırlanan kanun tasarılarında “üst mahkeme” terimi tercih edilmiştir. 2003 yılında hazırlanıp TBMM’ye sunulan ve Genel Kurul’da kabul edilen, “Adlî Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun Tasarısı” ve Adalet Komisyonu raporunda ise ilk kez “Bölge Adliye Mahkemesi” teriminin kullanıldığı görülmüştür.⁶⁶

Mahkemenin adı konusunda terminoloji farklılığı yaşanırken, kanun yolu olarak yapılan tanımlamalarda doktrin ve kanun tasarılarının tümü “istinaf” deyimini kullanmayı uygun bulmuşlardır. Kanunda “bölge adliye mahkemeleri” teriminin kullanılması, idarî yargı kolunda görev yapan bölge idare mahkemelerine benzer bir isim konma gayretinden kaynaklanmakla birlikte, bu iki mahkeme, yüklenen görevler itibariyle birbirine benzememektedir. Bölge idare mahkemeleri idare ve vergi mahkemelerine oranla üst mahkeme olmasına karşın, genel anlamda bir itiraz mahkemesi niteliğindedir. Oysa adlî yargı alanında kurulacak bu mahkemeler, kanun yolu olarak ilk derece mahkemelerince verilen kararları ikinci derece mahkemesi olarak denetleme görevini yerine getirecektir.

İstinaf terimi Arapça “enf” kökünden gelmekte olup, “uç”, “burun” anlamını taşımaktadır. Sözlük terimi olarak ise istinaf, “yeniden başlama”, “sözün başlangıcı, sözün başı”, “bidayet (ilk derece) mahkemelerince verilen hükmün bir üst mahkemeye başvurarak feshini isteme” anlamına gelmektedir.⁶⁷

Öztek, tüm bu açıklamalar ışığında kurulacak ve ikinci derece mahkemesi olarak görev yapacak mahkemelere “istinaf mahkemeleri” adının verilmesinin

⁶⁶ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 22, Cilt 19, Sıra Sayısı 146, s. 282 vd.

⁶⁷ Hukuki Net, <http://www.hukuki.net/hukuk/index.php?article=418,02.01.2008>

daha doğru olacağı düşünülmektedir. Çünkü uzun yıllar boyunca kullanılarak hukuk literatürüne ve hukuk kültürüne yerleşmiş olan bir terim kullanılmış olacak, mahkeme adı ile kanun yolu arasında ayrılık sağlanacak, böylelikle kavram karmaşası ve kafa karışıklığı da önlenmiş olacaktır.⁶⁸ Ne var ki, yukarıda belirtildiği gibi kanun, mahkeme adı olarak “bölge adliye mahkemesi” ismini uygun görmüştür. Ancak, biz çalışmamızda kimi yerde istinaf kimi yerde de bölge adliye mahkemesi adını kullanacağız. Bölge Adliye Mahkemeleri, Türk hukuk sistemine tam manasıyla girdiğinde, adli yargı ilk derece mahkemeleri tarafından verilen hükmün “istinaf kanun yolu” aracılığıyla maddî ve hukukî bakımdan yeniden incelenmesini yapacak, temyiz yeri olan Yargıtay ise üçüncü derece yargı yeri olarak “hukuka uygunluk” denetimini sağlayacaktır.

2. İstinaf Kanun Yolu İle Temyiz Kanunu Arasındaki Farklar

İstinaf kanun yolu ile temyiz kanun yolu arasındaki farklar şu şekilde sıralamak mümkündür:

* Bu iki kanun yolunu ayıran en önemli özellik, temyizde delillerle temas edilerek öğrenme muhakemesi yapılamamasına karşılık, istinafta gerektiğinde delil de incelenerek esas hakkında yeni bir karar verilmesidir.⁶⁹ Yani belirtmek gerekirse istinaf yargılamasını yapacak makam maddi meselenin tespitinde hata bulursa ilk derece mahkemesinin verdiği hükümlerle bağlı olmaksızın davaya yeni baştan başlayacak, delillerle yüzyüze gelecek ve böylece maddi olayın tanımlanmasını da bizzat yapacaktır. Buna bağlı olarak, maddi olaya uygulanacak hukuki normları tespit edecek ve uygulayacaktır. Yaptığı inceleme sonucunda ilk derece mahkemesinin kararının usul ve yasaya ve maddi olaylara uygun olduğunu tespit ederse, istinaf davasını reddederek ilk derece mahkemesinin kararını onayacaktır. Eğer ilk derece mahkemesi kararının usul ve yasaya ve maddi vakalara uygun olmadığını tespit ederse ilk derece mahkemesinin hükmünü

⁶⁸ ÖZTEK, Selçuk, Üst Mahkemeler Kanun Tasarısı - 1999, 2000, s. 105-106

⁶⁹ ARAS, Bahattin, Yargıtay Dergisi, Cilt;33, Sayı;1-2, s.137

ortadan kaldırarak yargılamayı bizzat kendisi yapacak ve doğru kararı yine kendisi verecektir.

* İstinaf yargılaması yapan bölge adliye mahkemesi, yargılamadaki eksiklik ve yanlışları tespit ettikten sonra, dava konusu uyuşmazlığı karara bağlayacaktır. Buna karşılık, temyiz yargılamasında ise kural, ilk derece mahkemesinin kararının bozulmasıdır. Çünkü temyiz incelemesini yapan Yargıtay delillerle bizzat temasa geçerek yeniden olay yargılaması yapamaz.⁷⁰ Bu da Yargıtay'ın Türk hukukunda içtihat birliğini sağlamak amacıyla kurulmuş bulunmasından kaynaklanan özelliğinden ileri gelmektedir. Yargıtay'ın delillerle tek tek temasa geçerek maddi meseleyi inceleyebilmesi mümkün değildir.

* Temyiz incelemesinde, kural olarak inceleme dosya üzerinden yapılır. İstinafta ise kural, duruşmalı incelemedir.

* Temyiz incelemesinde yeni vaka yeni delil getirilemez, bu yasaktır. İstinafta ise kanunun belirlediği sınırlar içinde dava ikinci kez görüldüğünden, yine kanunun tespit ettiği sınırlar içinde yeni vaka ve yeni delil getirilmesi mümkündür.

*Temyiz kanun yolunda, temyiz sebebi göstermek zorunlu olmadığından, temyiz mahkemesi de tarafların ileri sürdüğü sebeplere bağlı değildir. İstinafta ise istinaf sebeplerinin gösterilmesi zorunlu olduğundan, istinaf ve incelemesi bu sebeplerle sınırlı olarak yürütülür.⁷¹

Bilindiği üzere, yargılama süreci bir sistemdir. Bu sistem, uyuşmazlık ve çekişme hakkında verilecek hüküm kesinleşinceye kadar birden çok evreleri ve sistem araçlarını kapsamaktadır. Yargılamanın bu özelliği temelinde, gerçeğe ulaşarak adli hataları önlemek amacına dayanmaktadır. Bu nedenle maddi ve

⁷⁰ ARAS, Bahattin, a.g.e., s.138

⁷¹ ÖZDEMİR, Kenan, /HIZ, Yüksel, /BALO Yusuf Solmaz, a.g.e.,s.5

hukuki gerçeklere ulaşmak ve adli hataları gidermek bakımından, uyuşmazlık ve çekişmenin maddi olay yani ispat yönünden ve hukuka aykırılık açısından uygun bir sonuca bağlanıp bağlanmadığını denetleyen temyiz yolundan önce gelen ayrı bir kanun yoluna ihtiyaç olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle İstinaf Mahkemelerinin kurulması zorunlu hale gelmiştir.

3. İstinaf Mahkemeleri Hakkında İleri Sürülen Görüşler

Bölge Adliye (İstinaf) Mahkemeleri hakkında ileri sürülen görüşler istinaf mahkemelerinin gerekliliği ve yeniden kurulması konusunda değişik fikirler ileri sürülmüştür. Ülkemiz bakımından özellikle 1924 yılında istinaf mahkemelerinin kaldırılmasından sonra bu mahkemelerinin yeniden kurulması ve kurulmaması gerektiği hususunda değişik fikirler ileri sürülmüştür.

a. İstinaf Aleyhine İleri Sürülen Görüşler

İstinaf mahkemelerinin aleyhinde olanların fikirlerini şu şekilde özetlemek mümkündür.

* İstinafın tarihi gelişimi incelenirse görülür ki tarihte, bilhassa ortaçağdan sonra, istinaf, mahalli kaza mercilerini zayıflatmak için kullanılmıştır. Merkezileşme tamamlandıktan sonra istinaf merkezi hükümetin o mahallerde temsiline hizmet etmiştir. Bu sebeple, İstinaf hukuki olmaktan ziyade siyasi maksatla kurulmuştur.⁷²

* İstinaf mahkemelerinin birçok ülkede bulunması, tarihi zaruretler veya istinafın hakiki mahiyetinin henüz anlaşılmadığı devirlerde iyi bir müessese zannedilerek kurulmuş olmasından ileri gelmektedir. Yine aynı memleketlerde

---

⁷² EREM, Faruk “Üst Mahkemeler Kanun Tasarısı”, ABD, 1994, s. 372.

istinafın kaldırılması veya mahiyetini tamamıyla değiştirilmeye yönelik çalışmalar da vardır.⁷³

* İlk derece mahkemesi hâkimlerinin mahalli tesirler altında kalabilecekleri şeklindeki mütalaa hukuki sayılamaz. Kural, mahkemelerin iyi hâkimlerden müteşekkil olmasıdır. Mahalli tesirlere kendisini kaptırmamak her derecedeki hâkimde aranan bir vasıftır. Sorun, mahkemenin derecesinden ziyade, istinaf ve Yargıtay da dâhil olmak üzere buralarda görev yapan insan sorunudur.

* İlk derece mahkemelerince verilen kararlara karşı istinaf mahkemelerine yapılacak başvurular çok olacağından dolayı, istinaf mahkemelerinin buna ayıracakları vakit, ilk derece mahkemelerinden pek fazla olamayacaktır. Özellikle, istinaf mahkemelerinin sayısının az olması durumunda bu sorun kendini iyice gösterecektir.

* İlk derece mahkemelerinin üstünde istinaf mahkemelerinin teşvik bulunuşunun ilk derece mahkemesi hâkimlerini daha titiz ve dikkatli olmaya teşvik edeceği hakkındaki görüş bir dereceye kadar geçerlidir. Fakat, İstinaf Mahkemelerinin denetiminden doğacak mahzurlar karşısında bu mütalaanın değeri zayıflamaktadır. Hâkimi korkutan şey bir üst mahkemenin mevcut olması değil haksızlık etmek endişesidir.

* Davanın iki defa görülmesinin teminat olduğu noktası doğrudur fakat bu teminat, istinaf mahkemelerinde görev yapan hâkimlerin daha bilgili olması sebebiyledir ve davaların tamamen tekrarı halinde bahis konusudur. İlk mahkeme hükümlerini bilgili yapmakla, birinci mesele mesnetsiz kalacaktır. Bilgili olmayan kimseyi hâkim yapıp davaların başından itibaren sürüncemede bırakılmasına müsaade etmek zaten doğru değildir. Bundan başka İstinafın bir teminat olması için davaların tamamen tekrarlanması gerekir. Hâlbuki istinafı kabul eden

---

⁷³ ALİKAŞİFOĞLU, Kemalettin, “İkinci Üst mahkemenin Kuruluşuna Dair İnceleme”, AD, 1975, S.214

memleketlerde davalar tamamen terk edilmediği gibi çok eski zabıtların okunması ile yetinilmektedir.

* İstinafın mevcudiyetinin Yargıtay'ın işini azaltacağına şüphe yoktur. Ancak, Yargıtay'ın iş yükünü azaltmak amacıyla istinaf mahkemeleri kurulmamalıdır. Bunun için başka yollar da vardır. Temyiz incelemesinin, ileri sürülen sebeplere inhisar ettirilmesini sağlamak bunların başında gelir.⁷⁴ Tatbikatta Yargıtay'ın hukuki olmayan işlere de karışması ve bu yoldan kararları bozması işin sürüncemede kalmasına ve Yargıtay'a gelen işlerin çoğalmasına sebep olmaktadır.

* İstinaf mahkemelerinin kurulması esasen çok uzun sürmekte olan davaların görülmesini daha çok uzatacaktır.⁷⁵

* İstinaf mahkemelerine ilişkin Meclis Genel Kurulunda yapılan görüşmelerde Milletvekili Orhan ERASLAN madde üzerinde eleştirilerini sıralarken öncelikle, İstinaf Mahkemesinin kurulması ile yeni bölgesel otoriteler yaratılacağını, ülkenin hukuk ve içtihat birliğinin bozulacağını ayrıca İstinaf Mahkemelerinin kurulması ile her tarafta küçük Yargıtaycıklar oluşacağını, AB'ye üye ülkelerin bir çoğunda bile İstinaf mahkemesinin olmasına rağmen yargılama sürelerinin uzun sürdüğünü Avrupa'da, Fransa haricinde İstinaf mahkemesi bulunan diğer ülkelerin federal yönetimle idare edildiğini bu nedenle ülkede gizli bir bölünmeye sebebiyet vereceğini, İstinaf Mahkemelerinin hem vakıa denetimi hem de hukuka uygunluk denetimi yapmasını ülkede hukuk bütünlüğünü bozacağını ve böylece aynı konu üstünde farklı içtihatlarının oluşacağını bununla birlikte kaliteli ve çalışkan 1. sınıf hakim ve savcıların İstinaf Mahkemesine gitmesiyle 1. derece mahkemelerinin zayıflayacağını beyan ederek

---

⁷⁴ ZEYNELOĞLU, Ahmet, "Üst Mahkemelerin kurulması Ülkemiz İçin Yararlı Değildir.", YD, C:I, S.3 s.115 vd.

⁷⁵ KAŞİFOĞLU, Ali, a.g.e., s. 215

madde üzerinde görüşmelerde grubu adına sayılan nedenlerle İstinaf Mahkemelerinin kurulmasına ilişkin olarak olumsuz görüş beyan etmiştir.⁷⁶

b. Lehinde İleri Sürülen Görüşler

İstinaf mahkemelerinin lehinde olanların düşüncelerini de şu şekilde özetleyebiliriz:

* İlk derece mahkemelerinde görev yapan hâkimler ve diğer adliye görevlileri mahalli tesirler altında kalabilir. Hâlbuki daha çok il merkezlerinde kurulması düşünülen İstinaf Mahkemeleri, mahalli tesirlerden uzak karar verecektir.

* Dava İstinaf Mahkemesine gelinceye kadar meseleler yavaş yavaş olgulaşır. Bu durum, istinaf mahkemelerinin muayyen noktalar üzerinde mesaisini ve dikkatini toplayabilmesi imkânını sağlar.

* İlk derece mahkemelerinin üstünde istinaf mahkemelerinin bulunuşu, ilk derece mahkemesi hâkimlerini daha titiz ve dikkatli olmaya sevk eder. İstinaf mahkemelerinin murakabesi, davanın eksik soruşturma ile istinaf mahkemesinin önüne getirilmesine mani olur, keyfi hareketleri önler.

* İstinaf Mahkemelerinde dava ikinci defa görüleceğinden, istinaf mahkemeleri adalet için de taraflar için de ikinci bir teminat teşkil eder.

---

⁷⁶ YILMAZ, Zekeriya, Gerekçeli Tutanaklarla İlk Derece ve Bölge Adliye Mahkemeleri, Adalet Yayınevi, ANKARA, 2005, s 28

* İstinaf mahkemelerinin mevcudiyeti, Yargıtay'ın işini azaltır. Bunun tabii bir sonucu olarak, Yargıtay, işleri daha rahat şekilde incelemek suretiyle gerçek manada içtihat mahkemesi görevini yerine getirme imkânına kavuşur⁷⁷.

* İstinaf mahkemeleri ilk derece mahkemelerine nazaran daha fazla hâkimden kurulur. Bu hâkimler, ilk derece mahkemesi hâkimlerine nazaran daha olgun, tecrübeli ve bilgilidirler ve adaleti daha iyi bir şekilde tevzi ederler.

* Halk, müdafaa için uzak yerlerden Yargıtay'ın bulunduğu Ankara'ya gelmek külfetinden kurtulur. Halk kendisine daha yakın olan İstinaf mahkemesinde hakkını daha kolay bir şekilde müdafaa eder.

* İstinaf mahkemelerine ilişkin Meclis Genel Kurulunda yapılan görüşmelerde Milletvekili Hakkı KÖYLÜ madde üzerinde eleştirilerini sıralarken öncelikle, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin, hukuki ve ticari davalarda kanun yolu sistemleri ve usulleri işlevinin geliştirilmesi hakkında 95/5 sayılı tavsiye kararında, İnsan Hakları ve Temel Hürriyetleri Koruma Sözleşmesi'nin 7 nolu Protokolü gereğince İstinaf yoluna başvurulma imkanının tanınması gerektiğini, günümüzde Fransa, Almanya, İsviçre, Avusturya, Hollanda, Malta, Yunanistan, İngiltere, İskoçya, İsveç ve Norveç'te İstinaf mahkemelerinin halen faaliyet gösterdiğini, her ne kadar 1924 yılında 469 sayılı yasa ile İstinaf mahkemesi kaldırılmış ise de yeniden kurulmasına ilişkin olarak 1932, 1952, 1963, 1975 yıllarında tasarılar hazırlandığını ancak kanunlaşmadığını, a dalet için üst mahkemesinin kurulmasını bir zorunluluk olduğunu, Yargıtay'ın şu halde bir içtihat mahkemesi değil İstinaf mahkemesi olarak görev yaptığını İstinaflar kurulduğunda Yargıtay'ın gerçek görevini yerine getireceğini ve bu nedenle İstinaf mahkemesinin kurulmasına ilişkin olumlu görüşe sahip olduğunu beyan etmiştir.⁷⁸

⁷⁷ GÜNAL, Nadi, Yargılama Süreci ve İstinaf, 1.Baskı Yetkin Yayınları, Ankara, 2007, s.75

⁷⁸ YILMAZ, Zekeriya, a.g.e., s. 22

Bir yargı mensubu olarak, mevcut sistemle adaletin yerine getirilemeyeceği kanaatindeyim. Değişen yasal mevzuatlar ile özellikle ceza alanında soruşturma ve kovuşturma aşamasında savcılıklar ve mahkemeler etkin bir hale gelmiş, suçun işlenmesinden itibaren ortalama 7 – 8 ay içerisinde dosyalar bitirilmeye başlanmıştır. Ancak bu kadar kısa süre içerisinde biten dosyaların temyizden geçme süreleri, tutuklu dosyalar hariç en az 2 yıl sürebilmektedir. Hatta kimi dosyalar 4 – 5 yıl gibi sürede ancak temyiz aşamasından geçmekte ve bununla birlikte eğer bu dosyalar onama değil de bozma kararı ile iade edilmişler ise muhtemelen zamanaşımı nedeniyle dosyalar hakkında düşme kararları verilmesi zorunda kalınmaktadır. Bu nedenle İstinaf mahkemeleri en azından, İstinaf mahkemesince verilecek ve kesin nitelik taşıyan dosyalar için çok daha etkili bir yol olacak ve böylece adalet daha etkin bir hale gelip dosyalar daha makul bir süre içerisinde bitirilebilecektir.

B. TÜRK HUKUKUNDA İSTİNAF MAHKEMELERİ VE TARİHÇESİ

1.Genel Tarihçe

İstinaf mahkemelerinin ilk örnekleri Roma Hukukunda görülmüştür. Roma Hukukunda önceleri “halka başvurma (provocatio ad populum) terimi kullanılıyorken, İmparatorluk devrinde, ilk hâkim kararlarına karşı ikinci bir hâkime başvurma yolu ortaya çıkmıştı. Altlık-üstlük ilişkisi içinde bulunan mahkemelerin kuruluşunu gerektiren bu yol krala yapılan bir çağrı anlamında “*appellatio*” olarak adlandırılmıştı.⁷⁹

---

⁷⁹ Günal, NADİ, Yargılama Süreci ve İstinaf, 1.Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2007, s.21

İngiltere’de, ilk kez feodalizmin zayıfladığı 15. yüzyıl sonlarında kurulan krallık mahkemeleri ile, bir mahkeme kararının daha üst yetkili bir mahkemece incelenmesi anlamında “*appeal*” sözcüğü istinafa eş anlamda kullanılmaya başlanmıştır

İstinaf Fransa’da geniş bir uygulama alanı bulmuştur. Önceleri hâkim tarafından verilen kararlar kral divanı tarafından istinaf yoluyla incelenirdi. Daha sonra divanların yerine “*bailly*” denen istinaf hâkimleri atandı ve bunların kararlarına karşı da kral divanına başvuru kabul edildi. 1789 Fransız ihtilâli ile sistem tamamen değiştirilerek ilk kez 1790 yılında çıkan bir kanunla istinaf mahkemeleri yasal bir boyuta taşındı. 1808 tarihli Fransız Ceza Muhakemesi Kanununda, 1958 yılında genişçe bir değişiklik yapılarak istinafta birlik sağlandı.⁸⁰

2. Türk Hukukunda İlk Kuruluşu ve Kaldırılması

Türk hukukunda ise istinaf mahkemeleri oldukça ilginç bir süreçten geçmiştir. Bu mahkemeler bir dönem faaliyet gösterdikten sonra kapatılmış, uzun yıllar açılması tartışılmış, en sonunda da TBMM’de kabul edilerek yasalaşmıştır. Bu sürece ayrıntılarıyla bakmak yerinde olacaktır.

Osmanlı İmparatorluğu’nda 1839 Tanzimat Fermanına kadar “şer’iye mahkemeleri” bulunurken, 1840 yılında İstanbul’da, 1847 yılında Anadolu’da tüccarlar arasından seçilen hâkimlerden oluşan “nizamiye mahkemeleri”, 1869 tarihli “Divan-ı Ahkâm-ı Adliye Nizamnamüteme-i Dahilisi” ile de, İstanbul’da Yargıtay’ın temeli sayılan Divan-ı Ahkâm-ı Adliye kurulmuştur. 1871’de çıkarılan

---

⁸⁰ YENİSEY, Feridun, Ceza Muhakemesinde İstinaf ve Tekrar Kabulü Sorunu, Yetkin Yayınları, İstanbul, 1979, s.24

“Mehakimi Nizamiye Hakkındaki Nizamname” ile nizamiye mahkemeleri iki dereceli mahkemeler durumunu almıştı. 27 Cemaziyelahir 1296 tarihli (1879) “Mahakim-i Nizamiyenin Teşkilâtı Kanunu Muvakkatı” ve 1808 Fransız Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu tercüme edilmek suretiyle iktibas olunan 5 Recep 1296 tarihli “Usulü Muhakemat-ı Cezaiye Kanunu” ile istinaf yargılaması kanun boyutunda mevzuata girmiştir. Sözü edilen Geçici (Muvakkat) Kanun, ayrı bir istinaf mahkemesi kurmak yerine bu görevi ağır ceza ve asliye mahkemelerine vermişti. Ancak, bu mahkemelerin asıl görevlerinin yoğunluğu ve ağırlığı karşısında “istinaf” görevlerine yeterli zamanı ayıramamaları nedeniyle biriken iş ve davalar içinden çıkılmaz derecede çoğalmış olduğundan umulan yararlar elde edilememiştir⁸¹.

24 Nisan 1924 yılında kabul edilen 469 sayılı “Mehakimi Şer’iyyenin İlgasına ve Mehakim Teşkilâtına Ait Ahkâm-ı Muaddil Kanun” ile şer’iye mahkemeleri ile birlikte istinaf mahkemeleri de kaldırılmış (m.9) ve mahkemeler hukuk ve ceza mahkemeleri olarak kurulmuşlardır. İstinaf mahkemelerinin kaldırılmasının nedenleri arasında şunlar sayılmıştır:

* İstinaf mahkemeleri iki-üç yer dışında sistemli bir biçimde kurulamamış, buralarda ilk derece mahkemeleri görev yapmıştır.

* Bu mahkemeler için yeterli nitelikte hâkim bulunmamıştır. Hukuk fakültesi mezunu sayısı az olduğu için, istinaf mahkemelerine zabıt kâtipliğinden, hatta mübaşirlikten gelme hâkimler atanmasına karşılık; ilk derece mahkemelerinde hukuk fakültesinden yeni mezun olmuş genç hâkimler görev yapıyordu. Bu durumun bir sonucu olarak da, 1920’li yıllarda Temyiz Mahkemesi çoğunlukla ilk derece mahkemesi kararlarını onarken, istinaf mahkemesi

---

⁸¹ ASLAN, Ramazan, YÜCEL, Mustafa Tören, Hukuk Kurultayı 2000, Ankara barosu Yayınları, Ankara, 2000, 149

kararlarını ise bozmaktaydı.⁸²

* Nitelikli hâkim eksikliği ve sınırlı yerlerde kurulmuş olması nedeniyle istinaf mahkemelerinin, adaletin süratle dağıtımına engel ve birikime neden olduğu görülmüştür.

469 Sayılı Kanunun gerekçesinde⁸³ ise istinaf mahkemelerinin sosyolojik temelden yoksun, bütünü ile yapay bir oluşum olduğu, bunun için kapatıldıkları belirtilmektedir. Kapatıldığı dönemdeki sosyolojik gerekler, günümüzde oldukça değişmiş, bireylerin hak arama özgürlüğünün geniş tutulması ve doğabilecek adlî hataların önlenmesi çoğu kaygının önüne geçmiştir. Bu nedenle, aynı gerekçeyi savunmak olanağı kalmamıştır.

3.Mukayeseli Hukukta İstinaf Kanun Yolu

Bu bölümde Roma, İngiliz, Fransız ve Alman Hukuklarında istinafın özelliklerine ve Mukayeseli Hukukta istinaf konusunda genel eğilime değinilecektir:

* Roma Hukuku'nda istinaftan söz edebilmek için, mahkeme mevcut olmalıydı, ancak en üst makamın kararına karşı istinaf kanun yolu kapalıydı.

* Jürili mahkemeleri kabul eden İngiltere'de; suçluluk kararı, istinaf kanun yolu ile incelenebilmektedir.

---

⁸² SARIİBRAHİMOĞLU, Kemal, Türk Hukuk Devrimi ve Medeni Kanunu, 1. baskı Yarı açık Cezaevi Matbaası, Ankara, 1981, s.386

⁸³ Adalet Bakanlığı, www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/cmkk gerekce.doc,02.03.2008

* Fransa’da istinaf, 1808 Fransız Ceza Muhakemesi Kanunu ile kabul edilmiştir. Fransa’da istinaf mahkemeleri ilk derece mahkemesi görevi görürler. İddia ve müdafaa değiştirilemez. Yeni hukuki yollara başvurulabilir.

İstatistiklere göre; Fransa’da ceza işlerinde % 12–13 oranında istinaf yoluna başvurulduğu tespit edilmiştir. Bu arada Fransa; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne ek olarak yapılan 7 No.lu Protokolü imzalayarak, mevzuatında değişiklik yapmak zorunda kalmıştır. Buna göre de, ilk derece mahkemesi olan Ağır Ceza Mahkemesi üzerinde Ağır Ceza İstinaf Mahkemeleri kurulmuş ve bununla pozitif sonuçlar alınmıştır. İstinaf başvuruları da %12den %25e yükselmiştir.⁸⁴

* Alman Ceza Yargılaması Sisteminde ise istinaf, basit ve orta ağırlıktaki suçlarda kabul edilmiştir. Ağır suçlarda istinaf kanun yolu öngörülmemiş, bunlara yalnızca temyiz yolu açık bırakılmıştır. Bu durum, hukukçular arasında kuşku ve eleştirilere yol açmaktadır. Ayrıca Alman Hukuku’nda istinafin atlanıp doğrudan doğruya temyize başvurulması yönteminin bizim hukuk sistemimizde benimsenmediğini de belirtmek gerekir.

Görüldüğü üzere istinaf, gelişmiş çoğu ülkenin hukuk sisteminde yer almakla birlikte bu kurumu kaldırma eğiliminde olan ülkeler de bulunmaktadır. Nitekim bu ülkelerden biri de, istinafı zaten geri plana çekmiş bulunan Almanya’dır.

Mukayeseli Hukukta da yeni eğilim, ilk derece yargılamasının ciddi şekilde yapılması ve bir daha vakıa incelemesine girilmemesi yönündedir.

---

⁸⁴SEZEN, Gülsüm, Ceza yargılamasında İstinaf Kanun yolu, Türk Hukuk Sitesi, http://www.turkhukuksitesi.com/makale_562.htm

C. YARGITAY'IN DURUMU

Yargıtay Kanununun 1. maddesine göre Yargıtay, adliye mahkemelerince verilen ve kanunun başka bir adlî yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme mercii olarak görev yapan bağımsız bir yüksek mahkemedir. Yargıtay bu görevini hukuk ve ceza daireleri ile Hukuk Genel Kurulu ve Ceza Genel Kurulu aracılığıyla yerine getirmektedir.⁸⁵

Yargıtay'ın asıl görevi içtihat yapma görevidir. İchtihat yapma görevi Yargıtay'ın ilk derece mahkemelerinin verdikleri kararların temyiz mercii olmasından kaynaklanmaktadır.

Temyiz denetimi, hukuka uygunluk denetimidir. Diğer bir deyimle temyiz incelemesinde maddî olay incelemesi yapılmaz, tahkikat yapılmasına ilişkin usul işlemleri uygulanmaz. Sadece verilen kararın hukuka uygunluğu irdelenir, maddî haklılığın olup olmadığına bakılmaz. Esasında Yargıtay, maddî haklılığı elde etmeye yönelik usulî araçlarla da donatılmamış olduğundan maddî haklılığın sağlanması faaliyetinde başarılı olabilmesi de olanaksızdır.⁸⁶

Durum yasal olarak böyle olmakla birlikte Yargıtay, arada bir yargılama mercii bulunmaması nedeniyle, elindeki sınırlı sayıdaki yargılama silahı ile ilk derece mahkemelerince verilen kararların maddî olaya uygun olup olmadığını da denetlemektedir. Örneğin, 1970 yılında Yargıtay'a devirle gelen dosya sayısı 183.365 iken 2002 yılında ceza dairelerine gelen dava sayısı 244.223'e, hukuk dairelerine gelen dosya sayısı ise 320.547'a, toplamda da 564.770'e ulaşmıştır. 1957 yılında Yargıtay'ın daire sayısı 14 iken, 1977 yılında 24'e, 1994 yılında

---

⁸⁵Yargıtay Sitesi www.yargitay.gov.tr/content/view/64/47/, 08.03.2008

⁸⁶ TUSİAD Raporu, Avrupa Birliğine Tam Üyeliğe Doğru, .1.Baskı, Lebib Yayınları, 1998, s98

32'ye çıkmıştır.⁸⁷

Yargıtay henüz bu kadar geniş dairesel bir duruma gelmediği hâlde, daha önceki tarihlerde de yapısı nedeniyle sürekli tartışmaların içinde olmuştur. Dönmezer bu konuda şöyle demiştir;

“Bugün dahi Yargıtay’ımız, gerek hukuk ve gerekse ceza dairelerinin sayılarının artırılmasına rağmen, bidayet (ilk derece) mahkemelerinden temyiz edilerek gönderilen dosya seline kapılmış ve aslî vazifesi olan kanunların iyi bir biçimde uygulanmasını, hükümlerin kanuna uygunluğunu ve memleket sathında içtihat birliğini temin etme görevini ikinci plana itmiş, dolayısıyla, bidayet mahkemeleri gibi kendisine gönderilen tüm dosya münderecatını, hadisatı (olayları) inceleyen hadise mahkemesi mesabesine gelmiştir. Hâlen bu kadar geniş kadrolu ve bu kadar çok iş intaç eden bir temyiz mahkemesi dünyada yoktur.”⁸⁸

Yargıtay, Fransız Temyiz Mahkemesi modeli esas alınarak düzenlenmiştir. Bugün Fransız Temyiz Mahkemesinde 5 hukuk ve 1 ceza olmak üzere toplam altı daire bulunmakta, birinci başkanla birlikte toplam 91 üye görev yapmaktadır.

Fransız Temyiz Mahkemesi 1790 yılında bir hukuk, bir ceza ve bir de istida dairesi olmak üzere üç daireden oluşmaktaydı ve 42 üyeye çalışıyordu. Bu zamana kadar geçen 200 yılda Fransız Temyiz Mahkemesi, üç daireden altı daireye, 42 üyeden 91 üyeye çıkmıştır. 1921 yılında Sivas'ta kurulan “Muvakkat Temyiz Heyeti”, hukuk, ceza ve istida dairesi olmak üzere üç daireden oluşmaktaydı. Daha sonra 1924 yılında Eskişehir'de kurulan temyiz

⁸⁷ ERASLAN, Özkaya, 2002 Adli Yıl Açılış Konuşması, <http://www.yargitay.gov.tr>. 09.03.2008

⁸⁸ DÖNMEZER, Sulhi, Ceza Adalet Sisteminin Etkinliği, Tesev Yayınları, İstanbul, 2000, s.153

mahkemesinde ise hukuk, ceza, istida ve sulh dairesi olmak üzere toplam dört daire bulunmaktaydı. Bugün Yargıtay'daki daire sayısı 32'dir.⁸⁹

İbrahim HAKKIOĞLU'na göre ise, İstinaf'ın kurulmasındaki amaç, yanlış anlaşıldığı gibi Yargıtay'ın iş yükünü azaltmak, bir içtihat mahkemesi olarak çalışmasını temin etmek değildir. Eğer amaç bu olsaydı, onu temin etmenin istinaf gibi çetrefilli olmayan daha pratik çözüm yolları bulunabilirdi. Bu düşünce yargıç orijinelidir, biz ise burada yargılanan kişi orijinli, halk ve vatandaş orijinli bir iyileştirmenin amacındayız. Yargıtay ve İstinaf, farklı kavramlar ve farklı fonksiyonlardır. Biri diğerinin yerine ikame edilemez. Ancak ana amaç bu olmamakla birlikte, bölge adliye mahkemelerinin kurulmasıyla böyle önemli bir fayda da temin edileceği şüphesizdir. İstinafların olumlu bir yan etkisi olarak Yargıtay'ın şu andaki inanılmaz ölçüde iş yükü hafifleyecek; bunun sonucu olarak Yargıtay, bir yüksek mahkeme olmanın gerektirdiği asıl işlevine, yani hukuk dünyasında içtihat üretme ve hukuku ülke genelinde objektif şekilde uygulama fonksiyonuna daha çok zaman bulabilecektir. Nitekim Yargıtay'ımız, bir milyon dosyanın üzerinde bir iş yükü altında bulunmaktadır. 2005 yılında Yargıtay'a Ceza Genel Kurulu ve Ceza Dairelerinde 188.600 devir, 147.771 yeni dosya olmak üzere toplam 336.371 dava; Hukuk Genel Kurulu ve Hukuk Dairelerinde ise 63.573 devir 324.533 yeni dosya olmak üzere toplam 388.106 dava gelmiştir. Bu iki rakama, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının 140.104 devirle birlikte toplam 364.485 işini de ekleyince, Yargıtay'ın bir yıllık iş yükü 1.088.962 adet dava dosyası olarak ortaya çıkmaktadır. Dünyada, yılda bir milyon üzerinde davaya bakmak zorunda olan bir yüksek mahkeme mevcut değildir.⁹⁰

Bu konuda örnek alınan Fransa'nın 65–70 milyon nüfusu ülkemizin nüfusuna yakınsa, Fransa'da daire sayısı iki asırda iki misli artmışken,

---

⁸⁹ ÖZDEMİR, Kenan,/ BALO, Yusuf Solmaz, Bölge Adliye Mahkemeleri, Yargıtay Dergisi, Sayı1-2, n2005, 167

⁹⁰ İBRAHİM HAKKIOĞLU, Uğur, Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluşunun Desteklenmesi, Eşleştirme Proje Çalışması, Adalet Bakanlığı, Yayınları, s.4

Türkiye’de 75 yılda 8 misli artmıştır.⁹¹ Bu açıdan bakıldığında iki hukuk düzeni arasındaki yapısal tek farkın Fransa’da mevcut olan istinafin bizde bulunmaması olduğu görülmektedir.

Bölge adliye mahkemelerince incelenip kesinleştirilecek dosyaların sayısı düşünüldüğünde, bu mahkemelerin fiilen göreve başlamalarından itibaren Yargıtay’a gelecek iş sayısı ve yoğunluğunda bir azalmanın olacağı dikkate alınarak, Yargıtay’da daire ve üye sayısı azaltılması hedeflenmekte ve buna bağlı olarak Yargıtay dairelerine gelecek olan iş ve davaların getirilen yeni hükümler çerçevesinde yeniden dağılımı yapılmaktadır. Yine aynı sebeplerle, Yargıtay’da kurulu bulunan kurulların oluşumu, yeni yapılanma gereği sayısal olarak belirlenmektedir.

Hukukun üstünlüğü ve içtihat birliğinin gerçekleştirilmesinde, insan hak ve özgürlüklerinin güvencesi olan Yargıtay’ın, yargı kararlarının hukuka uygun ve âdil olması yolundaki etkinliğinin artırılarak sürdürülmesi, ülke düzeyinde adli yargı alanında hukuk uygulamasının içtihatları arasındaki uyum ve birliğin sağlanması, kurumsal anlamda eksikliklerin giderilerek çalışmalarının etkin ve verimli kılınması ve istinaf yargılamasının kabul edilmiş olması sebepleriyle, Yargıtay’ın görev alanı daralmakla birlikte daha da etkin hale gelecektir.

D.İSTİNAF MAHKEMELERİNİN YENİDEN KURULMASINA YÖNELİK GİRİŞİMLER

Alınan tedbirlere karşın Yargıtay’ın iş yükünün bir türlü düşürülememesi ve gittikçe artan sayıda davaya bakmak zorunda kalması, dava sahiplerinin adil

---

⁹¹ TÜSİAD Raporu, a.g.e., 72

yargılanma konusundaki endişelerini artırmış, sivil kuruluşlardan ve batı ülkelerinden gelen eleştiriler karşısında devleti de buna çareler bulma konusunda harekete geçirmiştir. Bu konudaki çalışmalar aşağıda incelenmiştir:

1.Kalkınma Planlarında

Kalkınma planlarında istinaf mahkemeleri ve yargılamasıyla ilgili hükümlere 1970’li yılların sonundan itibaren yer verilmeye başlandığı görülmektedir.

Kalkınma planlarında ilk olarak Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında (1978–1982) açıkça istinaf mahkemelerine yer verilmiştir. Planın “Reformlar” başlıklı ikinci bölümünün “Adalet Reformu” başlıklı “Planlı Dönemde Gelişmeler” kısmında, “Adalet hizmetlerini hızlı, nitelikli ve verimli bir düzeye çıkarmak adalet reformunun amacı olmuştur” ifadesine yer verildikten sonra, “İlkeler ve Tedbirler” kısmında; “Mahkemeler kuruluş kanunu ile hâkimlik ve savcılık staj müessesesi kanunu bir an önce çıkartılacaktır. İstinaf mahkemeleri kurulacaktır” denilmiştir.⁹²

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1985-1989)⁹³ da istinaf mahkemelerinin kurulması gerektiği belirtilmiştir. Planın beşinci bölümünün “Adalet Hizmetleri” başlıklı kısmında; “Yargıtay’ın ağır iş yükünün hafifletilmesi ve içtihat mahkemesi olarak görev yapmasını sağlamak amacıyla ilgili yasalarda değişiklikler yapılacak ve üst mahkemeler kurulması gerçekleştirilecektir” denilmiştir. Yine yıllık programların “Durum” bölümlerinde ise, Yargıtay’ın iş hacminde oluşan ağırlaşmanın önemini sürdürdüğü, bunun hafifletilmesi için

---

⁹² SURLU, Mehmet Handan, (), “Türk Hukuk Uygulamasının Tarihsel Perspektifi Açısından İstinaf (Üst) Mahkemeleri veya Türk Yargı Sisteminin Dinmeyen Özlemi”, *Yargı Reformu 2000 Sempozyumu*, İzmir Barosu Yayını, İzmir. 2000, s.96,

⁹³ RG, 23.7.1985/18467.

istinaf mahkemeleri kurulması yönündeki çalışmaların henüz uygulamaya yansımadağı dile getirilmiştir.

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planında (1990-1995)⁹⁴ ise, istinaf mahkemelerinin kurulmasından açıkça söz edilmemekle birlikte, özellikle Yargıtay'ın bir içtihat mahkemesi hâlinde çalışmasını sağlamak amacıyla yasal düzenlemelerin yapılması gerektiği ifade edilmiştir. Ancak, 1990 Yılı Programı'nın "Adalet Hizmetleri" başlığının "Durum" bölümünde; "Yargıtay'ın iş yükünü hafifleterek bir içtihat mahkemesi şeklinde görev yapmasını sağlayacak Üst Mahkemeler Kanunu Tasarısı ile Adli Yargı Mahkemeleri Teşkilât Kanunu Tasarısı üzerinde çalışmalar sürdürülmektedir" denildikten sonra, "Tedbirler" başlıklı bölümünde "Adli Yargı Mahkemeleri Kuruluş Kanunu Tasarısı ile Yargıtay'ın iş yükünü hafifleterek bir içtihat mahkemesi şeklinde görev yapmasını sağlayacak Üst Mahkemeler Kanunu Tasarısı TBMM'ye sunulacaktır"⁹⁵ ifadesine yer verilerek istinaf mahkemelerinin kurulması benimsenmiştir.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1996–2000)⁹⁶ da istinaf mahkemelerinin kurulacağına açıkça yer verilmiştir. Planın "Adalet ve Güvenlik Hizmetleri" başlıklı kısmının "Amaçlar, İlkeler ve Politikalar" bölümünde, "Yargıtay'ın iş yükünü azaltarak, bir içtihat mahkemesi hâlinde çalışmasını sağlamak amacıyla üst mahkemeler (istinaf mahkemeleri) kurulacaktır" denilmiş, 1999 yılı programı dışındaki yıllık programlarda da bu konuya yer verilmiştir.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (2001–2005) da istinaf mahkemelerinin kurulacağı açık olarak belirtilmiştir. Planın, "Kamu Hizmetlerinde Etkinliğin Artırılması" başlıklı dokuzuncu bölümünün, "Adalet Hizmetlerinde Etkinlik" alt başlığında mevcut durum anlatılırken, "İlk derece

⁹⁴ RG mükerrer, 6.7.1989/20217.

⁹⁵ RG mükerrer, 30.10.1989/20327.

⁹⁶ RG, 25.7.1995/ 22354.

mahkemeleri ile Yargıtay arasında üst mahkemeler (istinaf mahkemeleri) bulunmadığından, Yargıtay'da maddî olgular yeniden değerlendirilmekte ve içtihat oluşturma görevi tam olarak yerine getirilememektedir” denildikten sonra; “Hukukî ve Kurumsal Düzenlemeler” kısmında, “İlk derece adliye mahkemeleri ile Yargıtay arasında üst mahkemelerin kurulmasını sağlamak amacıyla yasal düzenleme yapılacaktır” ifadesine yer verilerek bu konudaki kesin kararlılık ortaya konulmuştur.⁹⁷

2004 yılı programında da “Adalet Hizmetlerinde Etkinlik” başlığı altında mevcut durum verilirken, “İlk derece mahkemeleri ile Yargıtay arasında üst mahkemeler (istinaf mahkemeleri) bulunmadığından, Yargıtay'da maddî olgular yeniden değerlendirilmekte ve içtihat oluşturma görevi tam olarak yerine getirilememektedir”⁹⁸ ifadesi aynen alınarak, bu konuda her hangi bir gelişme olmaması ve istinaf mahkemelerinin kurulmaması eleştirilmektedir.

Görüldüğü gibi kalkınma planlarında istinaf mahkemeleri, kimi zaman gündemden çıkarılmakla birlikte 1970’li yılların sonundan itibaren yerini korumuş, son dönemde ise Yargıtay’ın ağır iş yükünden kurtulması için tek çare olarak kabul edilmiştir. Kalkınma planlarında hedeflenen İstinaf mahkemelerinin kuruluşu, Türkiye’nin AB’ye giriş sürecinin etkisiyle gerçekleştirilmiştir.

2.AB’ye Katılım Sürecinin Etkileri

Avrupa Birliği mevzuatı ile Türk yargı sistemini uyumlu hâle getirmek için yapılan çalışmalara paralel olarak, istinaf mahkemelerinin kurulması çalışmaları yürütülmektedir. Mevzuat değişikliklerine ışık tutması amacıyla, AB Komisyonu, devlet kurumları ve Türkiye’deki sivil toplum kuruluşlarınca

⁹⁷ 27.6.2000 tarihli ve 697 sayılı TBMM Kararı.

⁹⁸ RG, 21.10.2003/25266.

çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların bir kısmı aşağıda gösterilmiştir.

a. AB Komisyonu'nun “Türkiye Cumhuriyeti'nde Yargı Sisteminin İşleyişi” Konulu İstişarî Ziyaret Raporu

Türk yargı sistemini tanıtmak, eksikliklerini tespit etmek ve alınacak önlemleri belirlemek amacıyla AB Komisyonu tarafından hazırlanan en kapsamlı rapor, “Türkiye Cumhuriyetinde Yargı Sisteminin İşleyişi” konulu istişarî ziyaret raporudur. Rapor, 28.9.2003–10.10.2003 tarihleri arasında yapılan ziyaret ve görüşmeler sonucunda hazırlanmıştır.

Raporun “Giriş” kısmında, istişarî heyetin görevinin, Katılım Ortaklığı Belgesinde yer alan önceliklerden yargı alanında Türkiye'nin kaydettiği ilerlemeleri ve bu arada istinaf mahkemelerinin kurulmasına ilişkin hazırlıkları değerlendirmek olduğu belirtilmiştir.⁹⁹ “Mahkemelerin Yargılama Yetkisi” başlıklı üçüncü bölümünde, Yargıtay'ın, alt derece hukuk ve ceza mahkemelerinin hüküm ve kararlarının temyiz incelemesinde tek yetkili merci olduğu ve birçok yargı düzeninde yaygın olarak rastlanan istinaf sisteminin Türkiye'de bulunmadığı belirtilerek, Yargıtay'ın, adliye mahkemelerince verilen karar ve hükümleri kanuna uygunluk açısından, hukukun uygulanmasında ve kanunî düzenlemelerin yorumunda birliğin sağlanması hususunda temyizen incelediği dile getirilmiştir. “Adalet Sisteminde Kalite ve Verimlilik” başlıklı sekizinci bölümde ise, “Türk Adalet Sisteminde Kalite ve Etkinliği Geliştirme Tedbirleri ile İlgili Muhtemel Reformlar” alt bölümünün “İş Yüğü” kısmında Yargıtay'ın iş yüğü örneklerle anlatıldıktan sonra ise şu ifadeler yer verilmiştir:

“Bölgesel düzeyde ikinci derece Yargıtay'ın iş yükünü hafifletecek istinaf mahkemelerinin kurulması belirli dönemlerde tartışılmıştır. İkinci derece

---

⁹⁹ AB Komisyonu, (2004), *Türkiye Cumhuriyetinde Yargı Sisteminin İşleyişi Konulu İstişarî Ziyaret Raporu* (Çev. Adalet Bakanlığı Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü Hâkimleri), Adalet Bakanlığı Yayını

mahkemelerin davaların hukukî ve esas açısından inceleme yapması böylece Yargıtay'ın sadece hukukî inceleme yapan son derece mahkemesi olması önerilmiştir”¹⁰⁰

Yargıtay üyelerinin şu an 250 olan sayılarının artırılması hiçbir zaman bir çözüm olmayacaktır. İstinaf mahkemelerinin kurulması sadece Yargıtay'ın iş yükünü azaltmakla kalmayacak, aynı zamanda, Yargıtay'ın gerçek fonksiyonu olan yasal uygulamalarda yeknesaklığı ve kanun hükümlerinin doğru yorumlanmasını sağlama fonksiyonunu yerine getirilmesine imkân sağlayabilecektir. Kanaatimizce yargı sistemine ikinci derece mahkemelerinin uyarlanması adil yargılanma ve yargının etkinlik ve hızının artırılması konusunda önemli bir adım olacaktır. Yargıtay tarafından son derece mahkemesi olarak daha az karar verilmesi bugünkünden daha etkili olacaktır.

b. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Katılım Sürecine İlişkin 2003 Yılı İlerleme Raporu

Avrupa Birliği'ne katılım sürecinde, Katılım Ortaklığı Belgesi'nde yer alan öncelikleri Türkiye'nin ne ölçüde gerçekleştirdiğini değerlendiren ve AB Komisyonu'nca hazırlanan ilerleme raporlarında da yargı alanındaki önceliklerden söz edilirken istinaf mahkemeleri de ele alınmıştır.

2003 yılı ilerleme raporunun, “Üyelik Kriterleri” bölümünün “Demokrasi ve Hukukun Üstünlüğü” alt bölümünün “Yargı” konulu kısmında, genel olarak Türk yargı sisteminden söz edildikten sonra şöyle denilmiştir;

---

¹⁰⁰ AB Komisyonu, (2004) a.g.e., s. 96

“Yasal hazırlık çalışmaları sürdürülmekle birlikte, geçen yıl olduğu gibi bu yıl da istinaf mahkemelerinin kurulması konusunda ilerleme kaydedilmemiştir. Yargıtay, istinaf mahkemesi işlevini de görmeyi sürdürmektedir. Yargıtay, normalde istinaf mahkemeleri tarafından görülmesi gereken yılda ortalama 500.000 dosyaya bakmaktadır. İstinaf mahkemelerinin kurulması, yalnızca yargılama sürecinin hızını ve etkililiğini artırmakla kalmayacak, adil yargılanma hakkının temin edilmesinde de önemli bir adım teşkil edecektir. Diğer taraftan, istinaf mahkemelerinin kurulması, Yargıtay’ı aşırı iş yükünden kurtararak, Yargıtay’ın Türk içtihat hukukuna açıklık ve yeknesaklık kazandırma işlevine yoğunlaşmasına imkân sağlayacaktır.”¹⁰¹

Raporun “Genel Değerlendirme” bölümünde ise istinaf mahkemelerinin kurulmasına ilişkin yasal ve kurumsal çerçevenin oluşturulması önerilmiştir. Rapordaki tespitler, istinaf mahkemelerinin kurulması yönündeki çalışmaların daha hızlı bir biçimde yapılacağına da göstergesi olmuştur.

3. Sivil Toplum Kuruluşları Raporlarında İstinaf

a. Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği (TÜSİAD) Raporu

TÜSİAD tarafından 1998’de hazırlanan, “Yargılama Düzeninde Kalite” adlı raporda da istinaf mahkemelerinin kurulması gerektiği yönünde açık ifadeler bulunmaktadır.

Raporun “Yargılamanın İşleyişi” başlıklı birinci bölümünde istinaf mahkemelerinin hâlen kurulamamış olmasının büyük bir eksiklik olduğuna işaret

---

¹⁰¹ AB Komisyonu, (2003), “Türkiye’nin Avrupa Birliğine Katılım Sürecine İlişkin 2003 Yılı İlerleme Raporu”, <http://ekutup.dpt.gov.tr/ab/uyelik/ilerle03.pdf> (24.03.2008), s.18

edilmiştir. Bundan sonra raporda istinaf mahkemeleri, “Hukuk Usulü Yargılaması” ve “Ceza Yargılaması Usulü” alt bölümlerinde ayrı ayrı incelenmiştir. Hukuk Usulü Yargılaması alt başlığının “İş Yükünün Hafifletilmesi” konulu kısmında şu tespitler yapılmaktadır:

“Ülkemizde Yargıtay, istinaf kanun yolu mevcut olmadığından, uygulamada yerel mahkeme kararlarının maddî bakımdan doğru olup olmadığını da incelemek ihtiyacını hissetmekte; hatta Yargıtay’ın, kararların maddî haklılığının sağlanması yolundaki faaliyeti, içtihat birliğinin sağlanmasına yönelik faaliyetine oranla öncelik kazanmış bulunmaktadır. Oysa somut olayda adil karar verilmesinin sağlanması istinaf mahkemesinin görevidir.”¹⁰²

Açıklamadan anlaşıldığı gibi, Yargıtay’ın gerçek fonksiyonunu ifa etmesine çare olarak istinaf mahkemelerinin kurulması gösterilmekte, aksi takdirde ise Yargıtay’ın daire sayısını sürekli artırmak zorunda kalacağı, bunun da daireler arasında çelişkili kararlar çıkmasına, bir dairenin kararını diğer bir dairenin bilmemesine ve hatta aynı daire içinde bile heyete göre çelişkili kararlar çıkmasına neden olabileceği belirtilmektedir.

“Ceza Yargılaması Usulü” alt bölümünün “Kaliteli Bir Ceza Adaleti İçin Neler Yapılmalıdır?” konulu kısmında ise istinafın, Yargıtay’ın iş yükünü azaltmak için bir çözüm olarak önerildiği, batı ülkelerinde istinafın kabul edilmiş olmasının yanıltıcı olabileceği, artık oralarda da bu yolun terk edilmek istendiği belirtildikten sonra hukuk yargılamasının aksine ceza yargılamasında istinaf mahkemelerine gerek olmadığına işaret edilerek şöyle denilmektedir;

---

¹⁰² TÜSİAD Raporu, Avrupa Birliği’ne Tam Üyeliğe Doğru, Lebib Yayınları, 1.Baskı, 1998, s.103

“İstinaf, teorik yaklaşımla, uyuşmazlığın maddî ve hukukî yönden ele alındığı bir yasa yolu olunca, bunun üzerine temyiz yolu açıldığında, yargılama uzamış olmaktadır. Hukukî değerlendirmenin yapıldığı bir temyiz yolundan vazgeçmek olanaksız olduğundan istinaf yoluna gerek yoktur. Bu nedenlerle ceza yargılaması bakımından yürürlükteki sistem korunmalıdır.”¹⁰³

Rapordaki bu ikili ayrımın doğru olmadığını söylemek gerekmektedir. Bir kere durum Yargıtay açısından ele alındığında, iş yükünün hukuk dairelerinde ceza dairelerinden çok daha fazla olduğu söylenemez. Ayrıca, Yargıtay’ın görevi, hukuk-ceza ayrımına gitmeden içtihat oluşturmak ve ilk derece mahkemelerince verilen kararların hukuka uygun olup olmadığını denetlemektir. Asla maddî olay incelemesi ve dolayısıyla maddî haklılığı tespit etme görevi olmayan Yargıtay dava çeşidine göre farklı davranmak durumunda değildir.

Olaya adil yargılanma hakkı açısından bakıldığında da farklı bir değerlendirme yapma olanağı yoktur. Ceza davalarında, hukuk davalarının aksine adil yargılanma hakkının daha az ihlâl edildiğini söylemek oldukça güçtür. Bu nedenle, raporun ceza yargılamasında istinaf mahkemelerine gerek olmadığı yönündeki değerlendirmesine katılmak imkânı yoktur.

b. Sanayici ve İşadamları Derneği (SİAD) Raporu

Sanayici ve işadamları derneklerinden oluşan bir platform olan Sanayici ve İşadamları Derneği(SİAD), 2001 yılında “Yargı Sisteminde Reform Çalışması” konulu çalışma yapmış ve sonuçlarını bir bildiri ile kamuoyuyla paylaşmıştır. Çalışmada genel olarak yargının genel görünümü, sorunları ve çözüm yolları hakkında önerilerde bulunulmuştur.

---

¹⁰³ TUSİAD Raporu, a.g.e, s.115

Raporun, “Yargıda Durum Tespiti Değerlendirme Çalışması” başlıklı üçüncü bölümünün “Türk Yargısında Yapısal Çözüm Arayışları: Üst Mahkemeler Kanun Tasarısı” alt bölümünde, Türk yargı sisteminin iki dereceli olduğu, hukuk ve ceza mahkemelerinin birinci derecede olay mahkemeleri, Yargıtay’ın da hukuka uygunluk denetimi yapan temyiz mahkemesi olduğu belirtildikten sonra istinaf mahkemelerinin gerekliliği hakkında oldukça özlü ve etkili olabilecek şu ifadelere yer verilmiştir

“İstinaf, yani ikinci derece mahkemeler bir uyuşmazlığın iki kere yargılanmasına imkân sağladığından bireyler için tek dereceli yargılamaya kıyasla daha güvenceli bir hak arama yolu sağlar. Gerçekte gerek hukuk gerek ceza yargılaması alanında ikinci bir yargılama imkânı, adli hatalara karşı ciddi bir güvence oluşturur. Öte yandan, istinaf mahkemeleri genellikle toplu mahkemeler biçiminde kurulduğundan, birden çok hâkimin uyuşmazlığı incelemesi de bireyler açısından ek bir teminat oluşturur.

Bir yargılama sisteminde istinaf derecesinin bulunması temyiz mahkemesinin de iş yükünü azaltarak temyiz mahkemesinin hukuka uygunluk denetimini gerektiği gibi yapabilmesine olanak sağlar.

1999 yılı sonundan bu yana, Türkiye’de de istinaf mahkemeleri kurulması konusunda çalışmalar yoğunlaşmıştır. Aslında Adalet Bakanlığı, Cumhuriyetin ilânından sonra arka arkaya çıkarılan temel kanunların çağdaş anlayışlara uygun olarak yenilenmesi hakkında bir çalışma içindedir. Bu çalışmalar çerçevesinde 2001 yılı içerisinde hazırlanan taslak tartışmaya açılmıştır.

Çok genel hatları ile bakılacak olursa istinaf derecesi, güvenceli adalet amacına hizmet edecek; adalet hizmeti istinaf yolu ile halka yakınlaşacaktır.

Ancak unutmamak gerekir ki, istinaf (üst mahkemeler) sistemi, araya yeni bir yargılama aşaması eklediğinden, bir ölçüde dava süresini uzatacak ve yargılama giderlerini arttıracaktır. Ne var ki, hukuk devletinin bir gereği olan istinaf, sözü edilen sakıncaları ile birlikte hem bireyler hem de yargılama sistemi için ilâve bir güvence oluşturacaktır.”¹⁰⁴

İstinaf mahkemeleri ile ilgili olarak yapılan bu değerlendirmelerden, adil yargılanma hakkının sağlanması açısından bu mahkemelerin ne kadar vazgeçilmez olduğu bir kez daha anlaşılmaktadır.

Bu nedenle maddi ve hukuk gerçeklere ulaşmak ve adli hataları gidermek bakımından, uyuşmazlık ve çekişmenin maddi olay yani ispat yönünden ve hukuka aykırılık açısından uygun bir sonuca bağlanıp bağlanmadığını denetleyen ve temyiz yolundan önce gelen ayrı bir kanun yoluna gereksinim olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır.

E. İSTİNAF MAHKEMELERİNİN KABULÜNE KADAR YAPILAN ÇALIŞMALAR

İstinaf mahkemelerinin kurulmasına yönelik olarak ilk tasarı 1932 yılında hazırlanmıştır. 1948’de ikinci tasarı hazırlanıp TBMM’ye gönderilmiş ancak, Adalet Komisyonunda görüşülen tasarı Adalet Bakanlığı’nca geri çekildiğinden kanunlaşamamıştır.

1952 yılında Yargıtay’ın aslî fonksiyonunu yerine getirebilmesi için hazırlanan tasarı, Adalet Komisyonunca kabul edildiği hâlde, Genel Kurulun

---

¹⁰⁴ SİAD RAPORU,
<http://www.byegm.gov.tr/YAYINLARIMIZ/AyinTarihi/2001/kasim2001.htm>, 17.05.2008

gündemine alınmamış ve kadük kalmıştır.¹⁰⁵

Yargıtay'ın ağır iş yükünün azaltılması için 1963 yılında istinaf mahkemelerinin kurulması için hazırlanan “Adliye Mahkemelerinin Kuruluşu Hakkında Kanun Tasarısı” da yasalaşma olanağı bulamamıştır.

1977 yılında ise Yüksek Hâkimler Kurulu ve Adalet Bakanlığınca iki ayrı tasarı hazırlanmıştır. Bakanlık, Yüksek Hâkimler Kurulunca hazırlanan tasarı üzerinde çalışarak 1978 yılında yeni bir tasarı hazırlamış, ancak bu tasarı da kanunlaşmamıştır.

1985 yılında Adalet Bakanlığınca hazırlanan “Üst Mahkemeler Kanun Tasarısı”, bu konudaki sekizinci tasarıdır. Yine Adalet Bakanlığınca hazırlanan bir diğer “Üst Mahkemeler Kanun Tasarısı” 62 esas ve 7 geçici maddeden oluşmuştu.

Yargıtay'ın 1987 yılında hazırladığı, 73 esas ve 4 geçici maddeden meydana gelen “Üst Mahkemeler Kanun Tasarısı” onuncu tasarı olup, bir sonuç doğurmamıştır.

02.12.1993 tarihinde TBMM Başkanlığına sunulan “Adliye Mahkemeleri ile Üst Mahkemelerin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarısı”, Adalet ve Bütçe Plan komisyonlarında görüşülüp bazı değişikliklerle kabul edildiği hâlde, seçimler nedeniyle kadük olmuştur.

---

¹⁰⁵ TBMM *Tutanak Dergisi*, Dönem 9, Cilt 24, Sıra Sayısı 96, s. 35.

Bu konudaki onikinci çalışma 1999 yılında hazırlanan "Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Üst Mahkemelerin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarısı"dır. Tasarı 2001 yılında yeniden gözden geçirilmiş ve daha sonra 2003 yılında Meclis'e sunulmuştur. Ve nihayet 1932 yılında başlayan süreç, 2004 yılında bitmiştir. Ancak yasanın kanunlaşması ile her şey bitmiş değildir. Daha henüz binaları yapım aşamasında, kadrosu netlik kazanamamıştır. 2010 da faaliyete geçmesi hedeflenmektedir.

İstinaf mahkemelerinin kurulmasına ilişkin kanunda ayrı bir yargılama usulü belirlendiğinden, usul kurallarını düzenleyen kanunlarda da değişiklikler yapılmasına yönelik olarak yasalar hazırlanmış ve Meclisçe kabul edilmiştir. Kabul edilen kanunlar aşağıda ayrı ayrı gösterilmiştir.

1. Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun

Bilindiği üzere, 26.09.2004 tarihli ve 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun ile kurulması öngörülen bölge adliye mahkemeleri, Türk adli yargı sistemi bakımından kabul edilmiştir. Bu mahkemeler tarafından uygulanacak yargılama kuralları ile kanun yolu olarak istinafa ilişkin özel kurallar; hukuk yargılaması bakımından 26.09.2004 tarihli ve 5236 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun, ceza yargılaması bakımından 04.12.2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu, iş hukuku bakımından 02.03.2005 tarihli ve 5308 sayılı İş Mahkemeleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun ile icra ve iflas hukuku bakımından da 02.03.2005 tarihli ve 5311 sayılı İcra ve İflas Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile düzenlenmiş bulunmaktadır.

TBMM’ce kabul edilen yasalarla; adlî yargı alanında reform niteliğinde köklü değişikliklere gidilmekte, adlî yargı ilk derece mahkemeleri olan hukuk ve ceza mahkemeleri yeniden yapılandırılmakta, görev ve yetki alanları belirlenmektedir. Buna bağlı olarak savcılık örgütü de yeniden yapılandırılarak, mahkeme örgütü bulunan her yerde Cumhuriyet Başsavcılığı kurulmakta ve savcılıkların ve savcılarının görevleri yeniden belirlenmektedir. Ayrıca, kanunla adlî yargı adalet komisyonları, ilk derece adalet komisyonu olarak yeniden adlandırılmaktadır.

Kanun ile 1924 yılında kaldırılan istinaf mahkemeleri, ikinci derece mahkemeleri olarak, bölge adliye mahkemeleri adıyla Türk yargı sistemine yeniden katılmakta, kuruluş ve görev kuralları belirlenmektedir. Ayrıca, yeni yapılanmayı sağlamak amacıyla, 8.4.1340 tarihli ve 469 sayılı Mehakimi Şer’iyenin İlgasına ve Mehakim Teşkilâtına Ait Ahkâm-ı Muaddil Kanun, 11.4.1329 tarihli Sulh Hâkimleri Hakkında Kanunu Muvakkat, 26.4.1926 tarihli ve 825 sayılı Ceza Kanununun Mevkii Mer’iyete Vaz’ına Müteallik Kanununun 25, 26, 27, 28 ve 29. maddeleri ile 27.6.1984 tarihli ve 3030 sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanununun 5. maddesinin son fıkrası yürürlükten kaldırılmaktadır.

2. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun

TBMM’ye 29.1.2003 tarihinde sevk edilen tasarı, 26/09/2004 tarihli ve 5236 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun ile yürürlüğe girmiştir. Mahkemeler tarafından uygulanacak yargılama kuralları ile kanun yolu olarak istinafa ilişkin özel kurallara ilişkin olarak hukuk yargılaması bakımından değişikliğe gidilmiştir. İstinaf yolunun kabul edilmesi ile ilk derece mahkemelerinin hüküm ve kararlarına karşı kanun

yolunu belirleyen ibareler “Bölge Adliye Mahkemesi” olarak değiştirilmekte,¹⁰⁶ buna uygun olarak da diğer düzenlemeler yapılmaktadır.

Burada şu hususu belirtmekte yarar vardır: İstinaf yolu olmamasından ötürü, Türk yargı sistemine özgü bir kanun yolu olarak HUMK’da düzenlenen ve Yargıtay’ın temyiz incelemesinde verdiği karara karşı başvurulabilen “tashihi karar” (karar düzeltme) yolu bulunmaktadır. Temyiz incelemesini yapmış olan hukuk dairesi, tarafın talebi üzerine ve ancak HUMK’un 440. maddesinde sayılan sebeplerden birinin varlığı durumunda karar düzeltme incelemesi yapmaktaydı. 5236 Sayılı Kanun, bir kanun yolu olarak karar düzeltme kurumuna artık yer vermemiştir.

Türk medeni usul hukukunda olağan kanun yolu olarak düzenlenmiş bulunan “Karar Düzeltme” müessesesi, 5235 sayılı kanunla bölge adliye mahkemelerinin kurulması ile birlikte esas itibariyle bölge adliye mahkemelerinin bulunmamasından kaynaklanan ve Türk medeni usul hukukuna özgü bulunan bu kanun yolu 5236 sayılı kanunla kaldırılmıştır¹⁰⁷

YILMAZ durumu şöyle açıklamaktadır. “Hemen altın çizerek söyleyeyim. bana o kadar çok sık soru geliyor ki, hem de kıdemli meslektaşlarımdan üstatlarımdan geliyor. “artık karar düzeltme yok değil mi?” diyorlar. Var. Karar düzeltme daha var. Ne zaman ortadan “kalkacak? Önce istinaf Mahkemeleri kurulacak, istinaf Mahkemesi’nin kararlarını Yargıtay incelemeye başlayacak ondan sonra karar düzeltme kalkacak. Hatta istinaf Mahkemeleri’ kuruluşuyla ilgili bu biraz bahsettiğim 5235 sayılı kanunda, karar düzeltmenin hemen kaldırılması düşünülüyordu. Bu kanunda değişiklik yapıldı. Bu kısa süre içerisinde ve diyor ki Hukuk Usulü Muhakemeleri kanunumuza eklenen bir madde ile; “bu mahkemeler kurulduğu anda temyize gitmiş olan kararlar eski

¹⁰⁶ HUMKT Gerekçesi, TBMM *Tutanak Dergisi*, Dönem 22, Cilt 19, Sıra Sayısı 152, s. 1.

¹⁰⁷ Resmi Gazete, 07 Ekim 2004, s. 25606

hükümlere tabidir” diyor. Yani şu anda bizim takip etmekte olduğumuz davalar, İstinaf mahkemesi kurulduktan sonra dahi eski hükümlere tabi olacak. Dolayısıyla öyle sanıyorum ki, eski temyiz hükümleri ve karar düzeltme hükümleri daha onlarca yıl çalışmaya devam edecek. Karar düzeltme müessesesi kalkmadı, ileride kalkacak; tabi ön şart ne? Önce istinaf Mahkemeleri’nin kurulması”.¹⁰⁸

Kanunla, istinaf yolunun düzenlenmesi yanında uygulamadan kaynaklanan aksaklıkları gidermek, davaların hızlı, en az giderle ve etkin bir biçimde görülmesini sağlamak ve karşılaştırmalı hukuktaki gelişmeleri yansıtmak amaçlanmaktadır.

3. Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu

TBMM’ye 7.3.2003 tarihinde sevk edilen tasarıyla, 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu yürürlükten kaldırılmış, yerine ceza yargılaması bakımından 04.12.2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu kabul edilmiştir. Yeni kanun ile toplumsal, siyasal, sosyal ve ekonomik değişimlere cevap verebilecek bir kanun yürürlüğe konulmaktadır. Kanunda, istinaf kanun yolu, ceza yargılama sistemine katılmakta ve böylece adlî hataların ortadan kaldırılması hedeflenmektedir. Kanuna göre, ilk derece ceza mahkemelerinden verilen kararlar istinaf kanun yoluyla, bölge adliye mahkemelerince maddî olaya ve hukuka uygunluk açısından denetlenecek, bölge adliye mahkemesince verilen karara karşı ise temyiz incelemesi için Yargıtay’a gidilebilecektir.

---

¹⁰⁸ YILMAZ Ejder, Yargı Örgütü 1. Baskı, Ankara Barosu Yayınları C:4, 2006, s.263

4. Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun

TBMM'ye 7.3.2003 tarihinde sevk edilen tasarı, 02.03.2005 tarihli ve 5320 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun ile kabul edilmiştir. Kanunun yürürlüğe girmesinden önce işlenmiş suçlar hakkında nasıl uygulama yapılacağına ve kesinleşmiş cezaların nasıl infaz edileceğine ilişkin hükümler getirilmekte ve böylece uygulamada olması muhtemel aksamaların önüne geçmek hedeflenmektedir. Kanunla bölge adliye mahkemelerinin kurulmasıyla birlikte uygulamanın biçimi de düzenlenmektedir. Buna göre; Yargıtay'da incelenmekte bulunan ve henüz karara bağlanmamış olan davalar bölge adliye mahkemelerine gönderilecektir. Ancak, Kanunun 11. maddesine göre Yargıtay ceza daireleri ve Ceza Genel Kurulu tarafından karara bağlanmış dava dosyaları hakkında Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun istinaf yoluna ilişkin hükümleri uygulanmayacaktır.

5. İcra ve İflâs Kanunu ile Ceza Evleriyle Mahkeme Binaları İnşası Karşılığı Olarak Alınacak Harçlar ve Mahkûmlara Ödettirilecek Yiyecek Bedelleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanunu

14.3.2003 tarihinde TBMM'ye sevk edilen tasarı, 02/03/2005 tarihli ve 5311 sayılı İcra ve İflâs Kanunu ile Ceza Evleriyle Mahkeme Binaları İnşası Karşılığı Olarak Alınacak Harçlar ve Mahkûmlara Ödettirilecek Yiyecek Bedelleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanunu ile kabul edilmiştir. 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanununda değişiklik yapılarak, icra tetkik mercilerince verilen kararlara karşı değişen ve gelişen sosyo-ekonomik koşullar ve karşılaştırmalı hukuktaki gelişmeler de göz önünde bulundurulmak suretiyle istinaf yoluna başvurulabilmesine ilişkin düzenlemeler yapılmaktadır.

6. İş Mahkemeleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin

Kanun

TBMM'ye 29.1.2003 tarihinde gönderilen tasarı, 02.03.2005 tarihli ve 5308 sayılı İş Mahkemeleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun ile kabul edilmiş ve böylece iş hukuku bakımından ilk derece mahkemelerinden olan iş mahkemesinin nihaî kararlarının kesinlik kapsamı belirlenmiş ve bu sınırlar dışında kalan kararlar aleyhine istinaf yoluna başvurulabilme olanağı tanınmıştır. Ayrıca, bölge adliye mahkemelerinden verilen kararlara karşı temyiz yoluna başvurulmasına ilişkin esas ve usuller düzenlenerek, iş mahkemelerinde görülen davaların acele işlerden sayılması nedeniyle, bu kararların bölge adliye mahkemesi ve Yargıtay tarafından üç ay içinde karara bağlanması öngörülmüştür. Yapılan tüm mevzuat değişikliklerinin sayesinde Bölge Adliye Mahkemelerinin yasal dayanağı oluşmuştur. Şimdi sıra İstinaf mahkemelerinin binalarının ve teşrifatının hazır edilmesi ile yeterli sayıda hâkim, savcı ve adli personelin istihdam edilmesine gelmiştir.

F. İSTİNAF MAHKEMELERİNİN YENİDEN KURULMA GEREKÇESİ

İstinaf mahkemeleri'nin kurulmasının temel nedeni maddi meselelerin ikinci defa incelenerek hataların önlenmesidir. Bir mahkemede bir veya birkaç yargıcın değerlendirdiği maddi olayı ikinci bir yargıç gurubunun da incelemesi ve değerlendirmesinin yargılamayı daha doğru ve adil, kişiyi koruyan bir neticeye ulaştıracağı umududur. İstinaf mahkemesinin yokluğu, Temyiz mahkemesini maddi meseleyi de incelemeğe yöneltmektedir. Çünkü maddi mesele ikinci derece mahkemesi tarafından gözden geçirilmemiştir. İlk derece mahkemesinin verdiği karar sübut açısından sakattır¹⁰⁹.

---

¹⁰⁹ Adalet Bakanlığı, Ceza Muhakemesinde İstinaf El Kitabı, 1.Baskı, Adalet Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2007, s.10

İkinci derece mahkemesi olan istinaf maddi meseleyi inceleyince temyiz mahkemesi olayı sadece hukuka uygunluk açısından inceleyecek, böylece esas fonksiyonunu yerine getirecektir.

İstinaf mahkemesi de hukuka uygunluk denetimi de yapmaktadır. O halde istinafla beraber hukuka uygunluk denetimi iki farklı mahkeme tarafından yapılmaktadır. İstinaf mahkemesi maddi meseleyi inceleyecek olduğundan ülkenin birçok yerinde kurulması zarureti vardır, çünkü sanıkları, tanıkları doğrudan doğruya dinleyecek, suçun işlendiği yerde keşif yapacaktır. İstinaf bu nedenle hem ilk derece mahkemesi hem de temyiz mahkemesi görevi görecektir.

II. KURULACAK İSTİNAF MAHKEMELERİNİN ÖRGÜTLENMESİ VE İŞLEYİŞİ

İstinaf mahkemelerinin Türk yargı sistemine yeniden girişine olanak sağlamak üzere, hazırlanan ve mahkemelerin verimli, etkili, süratli ve güvenli çalışmalarını sağlamak ve denetim yargılamasını güçlendirmek üzere, eskiyen ve yetersiz hükümler taşıyan 469 Sayılı Kanun yürürlükten kaldırılarak, bunun yerine Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri İle Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev Ve Yetkilerini düzenleyen, 26.9.2004 tarihli ve 5235 Sayılı Kanun, 7.10.2004 tarihli ve 25606 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

A.KURULUŞU VE ÖRGÜTLENMESİ

Yargı alanında yapılan en önemli değişikliklerin başında, bölge adliye mahkemelerinin kurulması gelmektedir. Böylece, neredeyse Cumhuriyet kurulduktan beri varolan iki dereceli yargı sistemi terk edilmekte, yerine birçok batı ülkesinde olan üç dereceli yargılama sistemine geçilmektedir. Artık ilk derece adli yargı mahkemelerince verilen kararlara karşı iki tür olağan kanun yolu olacaktır: İstinaf kanun yolu ve temyiz kanun yolu. İstinaf kanun yoluna başvurulabilecek olan yargı yeri bölge adliye mahkemeleri olacaktır. Temyiz yargılaması ise eskiden olduğu gibi Yargıtay tarafından yapılacaktır.

5235 Sayılı Kanun'un 3. maddesine göre, bölge adliye mahkemeleri, adli yargıda ikinci derece mahkemeleri olarak kabul edilmiştir. Yasayla Türk yargı sistemi, hukuka uygunluk ve maddî olaya uygunluk denetimi yapan mahkemelerine kavuşmuştur.

5235 Sayılı Kanun'da, Bölge Adliye Mahkemelerinin nerelerde kurulacağı somut olarak belirlenmeyerek, kurulacağı yerlere ilişkin olarak temel ölçülere yer

verilmiştir. Buna göre, Bölge Adliye Mahkemeleri, bölgelerin coğrafi durumları ve iş yoğunluğu göz önünde tutularak belirlenen yerlerde,¹¹⁰ Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun olumlu görüşü alınarak Adalet Bakanlığınca kurulacaktır (5235 Sayılı Kanun, m. 25/1). Böylece, mahkemelerin kurulması yasayla belirlenerek sınırlandırılmak ve katılaştırılmak yerine esnek bir model öngörülmüştür. Bölge Adliye Mahkemeleri bir veya birkaç ili kapsayacak biçimde belirlenebileceği gibi, işi az olan yerlerde il sayısı çok daha fazla tutulabilecektir. Yine, kurulan bölge adliye mahkemelerinin yargı çevrelerinin belirlenmesine, değiştirilmesine veya bu mahkemelerin kaldırılmasına Adalet Bakanlığının önerisi üzerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca karar verileceği belirtilerek esneklik burada da korunmuştur (5235 Sayılı Kanun, m. 25/2).

Bölge Adliye Mahkemelerinin kurulması için iki yıllık bir geçiş süresi öngörülmektedir. Buna göre, Adalet Bakanlığı, 5235 Sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç iki yıl içinde Bölge Adliye Mahkemelerini kuracaktır. Bu mahkemelerin kuruluşları, yargı çevreleri ve tüm yurttaki görevlere başlayacakları tarih, Resmî Gazete'de ilân edilecektir (5235 Sayılı Kanun, geçici m. 2/1).

Bölge Adliye Mahkemeleri göreve başlamadan önce, bu mahkemelerin başkanları, daire başkanları ve üyeleri ile Cumhuriyet Başsavcısı ve Savcılarının atamaları HSYK tarafından yapılacak ve bu mahkemelerde görev yapacak diğer personelin atamaları da aynı süre içinde gerçekleştirilecektir (5235 Sayılı Kanun, geçici m. 2/2). Ayrıca, bölge adliye mahkemeleri için ihtiyaç duyulan bina, araç ve gereçler, Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten başlayarak en geç iki yıl içinde yapım, satın alma veya kiralama yoluyla sağlanacaktır (5235 Sayılı Kanun, geçici m. 3). Bu düzenlemelerle mahkemeler faaliyete geçmeden altyapı eksikliklerinin giderilmesi amaçlanmaktadır.

---

¹¹⁰ Adalet Komisyonu Raporu, TBMM *Tutanak Dergisi*, Dönem 22, Cilt 19, Sıra Sayısı 146, s. 13 ve 288.

Bölge Adliye Mahkemeleri'nin kurulacağı yerler tahdidi olarak belirtilmemiş, bu mahkemelerin kurulacağı yerler ile yargı çevresinin belirlenmesi yetki Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun olumlu görüşü alınarak Adalet Bakanlığı'na bırakılmıştır¹¹¹, böyle bir kararın alınması yani hem bakanlığı hem HSYK'nun kendilerini bağlayacak şekilde Bölge Adliye Mahkemeleri'nin kurulacağı yerlerin sayılmaması rahat karar alınabilmesi için doğru olmuştur.

Bölge adliye mahkemeleri, başkanlık, başkanlar kurulu, daireler, bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı, bölge adliye mahkemesi adalet komisyonu ve müdürlüklerden oluşacaktır (5235 Sayılı Kanun, m. 26). Kuruluş biçimine göre bölge adliye mahkemelerinin Yargıtay'ın kuruluşuna çok benzediği, neredeyse küçük bir örneği olduğu görülmektedir. Ancak, bu mahkemelerde görevli hâkim ve Cumhuriyet Savcıları 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'na tabi olduğundan, Yargıtay'da bulunan Yüksek Disiplin Kurulu benzeri bir yapı tasarıda öngörülmemiştir.

Her bölge adliye mahkemesinde bir başkan bulunacak; başkanlık, başkan ile yazı işleri müdürlüğünden oluşacaktır. (5235 Sayılı Kanun, m. 27); başkanlar kurulu ise, bölge adliye mahkemesi başkanı ile daire başkanlarından oluşacaktır (5235 Sayılı Kanun, m. 28/1). Bölge adliye mahkemesi başkanının bulunmadığı hâllerde kurulun başkanlığını daire başkanlarından kıdemli olanı yerine getirecek (5235 Sayılı Kanun, m. 28/2) ; daire başkanının mazereti hâlinde, o dairenin kıdemli üyesi kurula katılacaktır (5235 Sayılı Kanun, m. 28/3).

Bölge adliye mahkemeleri, en az üç hukuk ve en az iki ceza dairelerinden

---

¹¹¹ BİÇKİN, İci Bölge Adliye Mahkemeleri Kanunu ve Getirdiği Düzenlemeler , Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi , S:122, 2004 ,s.101

oluşacak, dairelerde ise bir başkan ile yeteri kadar üye bulunacaktır. İş sayısının yoğunluğuna göre dairelerin sayısı, Adalet Bakanlığının önerisi üzerine HSYK tarafından artırılıp azaltılabilecektir (5235 Sayılı Kanun, m. 29). Yargıtay'da daire kurmak kanun değişikliği ile olanaklı iken, Kanun Bölge adliye mahkemelerinde bu yetkiyi HSYK'ya vererek Yargıtay'ın oluşumundan ayrı bir düzenleme getirmiştir.

Bölge adliye mahkemesinde bir Cumhuriyet başsavcılığı bulunacak; bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı, Cumhuriyet başsavcısı ve yeteri kadar Cumhuriyet savcısından oluşacaktır(5235 Sayılı Kanun, m. 30/1). En kıdemli Cumhuriyet savcısı, Cumhuriyet başsavcı vekili olarak görev yapacaktır (5235 Sayılı Kanun, m. 30/2). Bu yapı da, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığını andırmaktadır. Kanunun, en kıdemli Cumhuriyet savcısının Cumhuriyet başsavcı vekili olarak görev yapacağının açıklanması, mevcut sisteme uygun düşmemektedir. Çünkü bu görevlere HSYK özel olarak atama yapmaktadır, sistemi değiştirmenin yararı yoktur.¹¹²

Bölge Adliye Mahkemesi Başkanlığı'nda, dairelerinde, Cumhuriyet Başsavcılığında ve Adalet Komisyonunda birer yazı işleri müdürlüğü, Cumhuriyet Başsavcılığında ayrıca bir idarî işler müdürlüğü ile ihtiyaç duyulan diğer müdürlükler kurulacak, (5235 Sayılı Kanun, m. 32/1) müdürlüklerde bir müdür ile yeterli sayıda memur bulunacaktır (5235 Sayılı Kanun, m. 32/2). Müdürlüklerde çalışanların atama, disiplin ve diğer özlük işlerinde adli yargı ilk derece mahkemelerinde görevli personelin tabi oldukları hükümler uygulanacaktır (5235 Sayılı Kanun, m. 32/3). Kanuna ekli kadro listesine bakıldığında, ilk derece mahkemelerinde yaşanan personel sıkıntısının bu mahkemelerde yaşanmaması için yeterli sayıda kadro ayrıldığı görülmektedir.

---

¹¹² ERDENER, Yurtcan,Ceca Yargılasında İstnaf,
www.borabirlik.org.tr/yayinler/makaleler/index.aspx, 17.02.2008

B. BÖLGE ADLİYE MAHKEMELERİNİN OLUŞUMU VE GÖREVLERİ

Bölge adliye mahkemelerinin görevleri, 5235 Sayılı Kanun'un 33. maddesinde gösterilmiştir. Buna göre, ikinci derece yargı yeri olarak kurulan bölge adliye mahkemeleri ilk derece mahkemelerince verilen kararlara karşı yapılan başvuruları inceleyip karara bağlayacak(5235 Sayılı Kanun, m. 33/1), ayrıca hâkimler aleyhine açılan tazminat davalarına da ilk derece yargı yeri olarak bakacaktır. (5235 Sayılı Kanun, m. 33/2) Ve kanunlarla kendisine verilen diğer görevleri yapacaktır. (5235 Sayılı Kanun, m. 33/3) İstinaf mahkemeleri tam olarak faaliyete geçtiğinde ve ilerleyen aşamalarda özellikle maddenin son fıkrası göz önünde bulundurularak görevlerinin genişletilebileceği anlaşılmaktadır.

Maddenin gerekçesinde de belirtildiği gibi, adli yargı ilk derece mahkemelerinden verilen kimi hükümlerin kesin nitelikte olduğu Ceza Muhakemeleri Kanunu ve Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ile özel kanunlarda açıkça belirtilmiştir. Bununla beraber bazı hüküm ve kararlar ile ara kararlarına karşı herhangi bir kanun yolu öngörülmemiştir. İşte, bölge adliye mahkemeleri, adli yargı ilk derece mahkemelerinden verilen, kesin olmayan, istinaf kanun yolu açık olan hüküm ve kararlara karşı yapılacak başvuruları incelemek, gerekli hallerde duruşma yapmak suretiyle karara bağlamakla görevlidirler.¹¹³ Ara kararlara karşı ise, esas hükümle birlikte istinaf yoluna başvurulabilecektir. Ayrıca, bölge adliye mahkemeleri, bölge adliye mahkemeleri hukuk daireleri vasıtasıyla, yargı çevresi içerisindeki adli yargı ilk derece mahkemesi hakimleri hakkında HUMK'na göre açılacak tazminat davalarına, adli yargı ilk derece mahkemesi olarak bakmakla yükümlüdürler.

---

¹¹³ ARAS, Bahattin , Türk Hukukunda İstinaf Sistemi , Yargıtay Dergisi C:33, S:1-2,s.147

1.Bölge Adliye Mahkemesi Başkanı

Her bölge adliye mahkemesi için bir bölge adliye mahkemesi başkanı öngörülmüş bulunmaktadır. Başkan, birinci sınıf adli yargı hâkim ve savcılar arasında HSYK tarafından atanacaktır (5235 Sayılı Kanun, m. 43). Bölge adliye mahkemesi başkanı, müstakil olarak atanabileceği gibi, iş yoğunluğu da gözetilerek nitelik ve yeterliliği uygun bulunan bir daire başkanının aynı zamanda bölge adliye mahkemesi başkanı olarak görevlendirilmesi de olanaklıdır.¹¹⁴

Genel ilke bu olmakla birlikte, kanunda ayrıksı bir düzenleme de bulunmaktadır. Buna göre, Yargıtay daire başkanı ve üyeleri, bu görevlerinden ötürü kazanılmış hakları ile üyelik hakları saklı kalmak kaydıyla, istekleri üzerine HSYK tarafından bölge adliye mahkemesi başkanlığına, daire başkanlıklarına veya Cumhuriyet başsavcılığına atanabileceklerdir. Ayrıca, bu kişiler başka bir bölge adliye mahkemesine atanırken de aynı usul uygulanacaktır (5235 Sayılı Kanun, m. 45/1).

Yüksek mahkeme üyelerinin bölge idare mahkemelerine atanabilmesi usulü 2576 Sayılı Kanunda da öngörülmüştür. Anılan kanunun 3. maddesine göre, Ankara, İstanbul ve İzmir bölge idare mahkemesi başkanlıklarına Danıştay üyelerinden istekte bulunanlar, Danıştay üyeliği sıfatını, kadrosunu, aylık ve ödeneği ile her türlü özlük haklarını muhafaza ederek HSYK tarafından atanabilecektir. Söz konusu yasanın yürürlüğe girişini izleyen dönemde sınırlı sayıdaki başvuru üzerine başkanlığa atanan Danıştay üyeleri, çok kısa bir süre sonra Danıştay'daki görevlerine geri dönmüşlerdir. Tasarıda da Yargıtay üyelerine bu seçimler hak verildiği hâlde özellikle Yargıtay üyeliğinden kaynaklanan kazanılmış haklar saklı bırakıldığından, tasarının bu maddesinin yararlı olmadığı düşünülmektedir. Oysa bölge mahkemelerinde görev yapacak yargıç ve savcıların

---

¹¹⁴ YILMAZ Zekeriya a.g.e., s. 172

seçimi ve atanması konusunda Yargıtay'dan yararlanmak da bu mahkemelerin hizmet kalitesini yükseltecek bir etkidir.

Kanuna göre, adli yargı hâkim sınıfından olan Adalet Bakanlığı yüksek müşavirleri, müsteşar yardımcıları, Teftiş Kurulu Başkanı ve genel müdürleri ile, bağımsız daire başkanları da istekleri üzerine HSYK tarafından bölge adliye mahkemesi başkanlığına, daire başkanlıklarına veya Cumhuriyet başsavcılığına atanabileceklerdir (5235 Sayılı Kanun, m. 45/2).

Bölge adliye mahkemesi başkanı, mahkemede yargılama görevine katılmayacak ve en önemli görevi olarak mahkemeyi temsil edecektir. Başkan ayrıca, bölge adliye mahkemesi başkanlar kuruluna ve adalet komisyonuna başkanlık edecek, başkanlar kurulu ile komisyon kararlarını yürütecek, mahkemenin uyumlu, verimli ve düzenli çalışmasını sağlayacak, genel yönetim işlerini yürütmek ve bu yolda uygun göreceği önlemleri alacak, bölge adliye mahkemesi memurlarını denetleyip, personelden kendisine doğrudan bağlı olanlar hakkında disiplin cezalarını uygulayacak, hükme bağlanan işlerde adli yargı ilk derece mahkeme hâkim ve savcılarına verilen not fişlerini mercilerine gönderecektir ve kanunlarla kendisine verilen diğer görevleri yapacaktır (5235 Sayılı Kanun, m. 34). Bu düzenleme de Yargıtay Birinci Başkanına verilen görevlerle benzeşmektedir.

2.Başkanlar Kurulu

Bölge adliye mahkemesi başkanlar kurulu, bölge adliye mahkemesi başkanı ile daire başkanlarından oluşacak (5235 Sayılı Kanun, m. 28/1), Başkanın bulunmadığı hallede kurulun başkanlığını Daire başkanlarından kıdemli olanı yerine getirecektir(5235 Sayılı Kanun, m. 28/2). Daire başkanının mazereti hâlinde, o dairenin kıdemli üyesi kurula katılacaktır (5235 Sayılı Kanun, m. 28/3). Bölge mahkemelerinin kurulma sistemi özellikle yüksek yargı ile çok benzerlikler

taşımak ile birlikte zamanla kendisine özgü bir sistem oluşturacağını söylemenin doğru olacağı kanaatindeyim.

Başkanlar kurulu, bölge adliye mahkemesinin iç işleyişini düzenlemek için kurulmuştur. Buna göre başkanlar kurulu; bölge adliye mahkemesi hukuk ve ceza dairelerinin numaralarını ve aralarındaki işbölümünü belirlemek, daireler arasında çıkan iş bölümü uyuşmazlıklarını karara bağlamak (5235 Sayılı Kanun, m. 35/1). Hukukî veya fiilî nedenlerle bir dairenin kendi üyeleri ile toplanamadığı hâllerde ilgisine göre diğer dairelerden kıdem ve sıraya göre üye görevlendirmek(5235 Sayılı Kanun, m. 35/2). Benzer olaylarda bölge adliye mahkemesi hukuk veya ceza dairelerince verilen kesin nitelikteki kararlar arasında ya da bu mahkeme ile başka bir bölge adliye mahkemesi hukuk veya ceza dairelerince verilen ve kesin nitelikte bulunan kararlar arasında uyuşmazlık bulunması hâlinde bu uyuşmazlığın giderilmesini Yargıtay Birinci Başkanlığından istemekle görevli kılınmıştır (5235 Sayılı Kanun, m. 35/3). Kanunlarla verilen görevleri yerine getirmek(5235 Sayılı Kanun, m. 35/4).

3.Daireler

Kanuna göre bölge adliye mahkemeleri Yargıtay'a benzer biçimde dairelerden oluşmaktadır. Daireler toplu mahkeme niteliğinde olup, bir başkan ve iki üyenin katılımıyla toplanacaktır(5235 Sayılı Kanun, m. 46/1). Kanun bu noktada Yargıtay dairelerinin toplanma usulünden ayrılmıştır. Yargıtay Kanununun 40. maddesine göre daireler, bir başkan ve dört üyenin katılımıyla toplanmaktadır. Bölge adliye mahkemeleri, hukuk ve ceza dairelerinden oluşmaktadır.

a. Hukuk Daireleri

Kanuna göre, hukuk dairelerinin ikinci derece mahkeme olarak yapacağı görev, adlî yargı ilk derece hukuk mahkemelerinden verilen ve kesin olmayan hüküm ve kararlara karşı yapılan başvuruları inceleyip karara bağlamak olarak belirlenmiştir. Bu düzenleme ile mahkemeye, batı ülkelerindeki istinaf mahkemelerine verilen görevle eşdeğerde bir görev verilmiş bulunmaktadır.

Yine ilk derece mahkemesi olarak bölge adliye mahkemeleri hukuk dairelerine adlî yargı, yargı çevresi içerisindeki adlî yargı ilk derece mahkemesi hâkimleri aleyhine HUMK'a göre açılan tazminat davalarına bakma görevi verilmiştir. Yürürlükteki mevzuata göre, hâkimler aleyhine açılan tazminat davalarına ilk derece hukuk mahkemelerinde bakılmaktadır (HUMK, m. 575). Tasarıyla bu görev bölge adliye mahkemelerine verilmektedir. Bölge adliye mahkemeleri hâkimleri aleyhine açılacak tazminat davalarına ise Yargıtay'ın ilgili hukuk dairesi bakacaktır (HUMKT, m. 22).

Hukuk daireleri kanunla ayrıca, yargı çevresi içerisinde bulunan adlî yargı ilk derece hukuk mahkemeleri arasındaki yetki ve görev uyuşmazlıklarını çözmek ve yargı çevresindeki yetkili adlî yargı ilk derece hukuk mahkemesinin bir davaya bakmasına fiilî veya hukukî bir engel çıktığı veya iki mahkemenin yargı sınırları kapsamının belirlenmesinde tereddüt edildiği takdirde, o davanın bölge adliye mahkemesi yargı çevresi içerisinde başka bir hukuk mahkemesine nakline veya yetkili mahkemenin tayinine karar vermekle de görevlendirilmiştir (5235 Sayılı Kanun, m. 36). Dairelerce verilen bu kararlar aleyhine temyiz yoluna başvurulamayacaktır.

b.Ceza Daireleri

Ceza dairelerinin temel görevi, hukuk dairelerinde olduğu gibi adlî yargı ilk derece ceza mahkemelerince verilen ve kesin olmayan hüküm ve kararlara karşı yapılacak başvuruları inceleyip karara bağlamaktır(5235 Sayılı Kanun, m.37).

Ayrıca kanunda, yargı çevresi içerisinde bulunan adlî yargı ilk derece ceza mahkemeleri arasındaki yetki ve görev uyuşmazlıklarını çözmek ve yargı çevresindeki adlî yargı ilk derece ceza mahkemeleri hâkimlerinin davayı görmeye hukukî veya fiilî engellerinin çıkması hâlinde, o davanın bölge adliye mahkemesi yargı çevresi içerisinde başka bir adlî yargı ilk derece ceza mahkemesine nakli hakkında karar vermek bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin görevi olarak belirlenmiştir. CMUK'da ceza dairelerince verilen bu kararlar aleyhine temyize başvurulamayacağına dair bir hüküm bulunmamaktadır.

4. Daire Başkan ve Üyeleri

Daire başkanlığı ve üyeliğine atanma konusunda kanun farklı kriterler getirmiştir. Buna göre, bölge adliye mahkemesi daire başkanlığına birinci sınıfa ayrılmış(2802 Sayılı Kanun, m.15/1)¹¹⁵ ve Yargıtay üyeliğine seçilme hakkını yitirmemiş, daire üyeliğine ise birinci sınıfa ayrılmış adlî yargı hâkim ve savcılarını arasından HSYK tarafından atama yapılacaktır (5235 Sayılı Kanun, m. 43).

Yargıtay Kanununun 29/1. maddesine göre “Yargıtay üyeleri, birinci sınıfa ayrıldıktan sonra en az üç yıl süre ile başarılı görev yapmış ve birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş adlî yargı hâkim ve Cumhuriyet savcılarını ile bu meslekten sayılanlar arasından seçilir.” Bu maddeye bakıldığında

¹¹⁵ Adalet Bakanlığı, <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/26667.html>, 12.05.2008

bölge adliye mahkemelerinde daire başkanı olmak için birinci sınıfa ayrıldıktan sonra en az üç yıl çalışmış olmak ve birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş olmak(2802 Sayılı Kanun, m.32).¹¹⁶ gereklidir. Birinci sınıfa ayrıldıktan sonra yer değiştirme cezası almak veya kınama, kademe ilerlemesinin durdurulması veya derece yükselmesinin durdurulması cezalarını aynı türden olmasa bile birden fazla almış olmak yada mesleğin vakar ve onuruna dokunan veya kişisel haysiyet ve itibarını kıran veya görevle ilgili herhangi bir suçtan affa uğramış olsa bile hüküm giymiş olmak, birinci sınıfa ayrılma niteliklerini yitirmeye neden olmaktadır. Üye olmak için ise birinci sınıfa ayrılmış olmak yeterli olup, diğer şartların bulunması gerekmemektedir.

Daire başkan ve üyelerine devlet güvenlik mahkemeleri hâkim ve savcılarına verilen, dört yıldan önce başka bir yere veya göreve atanmama güvencesi verilmektedir. Bu süre içerisinde ancak, HSYK'ca yasal mazeretleri bulunması durumunda muvafakatleri alınarak veya haklarında yapılacak soruşturma sonunda görev yeri veya görevlerinin değiştirilmesine karar verilebilecektir.

Bölge adliye mahkemesi daire başkanlıklarına yukarıda da değinildiği üzere, 5235 Sayılı Kanun'un 45. maddesi hükmü uyarınca Yargıtay daire başkan ve üyeleri ile Adalet Bakanlığında belli görevlerde bulunanlar arasından da istekleri üzerine atama yapılabilecektir.

5235 Sayılı Kanun'un 46. maddesine göre; daireler, bir başkan ve iki üyenin katılımıyla toplanacak, görüşmeler gizli yapılacak ve kararlar çoğunlukla verilecektir. Hukukî veya fiilî nedenlerle bir dairenin toplanamaması durumunda, başkanlar kurulunun kararıyla diğer dairelerden, bu da olanaklı değilse, HSYK tarafından, diğer bölge adliye mahkemelerinden yetkili olarak görevlendirilen

---

¹¹⁶ Adalet Bakanlığı, <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/26667.html>, 15.05.2008

üyelerle eksiklik tamamlanacaktır. Daire başkanının hukukî veya fiilî nedenlerle bulunamaması hâlinde dairenin en kıdemli üyesi daire başkanlığı görevini yerine getirecektir.

Bölge adliye mahkemesi daire başkanlarının görevleri, dairede uyumlu, verimli ve düzenli bir çalışmanın gerçekleşmesini ve işlerin makul süre içinde incelenmesini ve karara bağlanmasını sağlamak, dairenin kendi kararları arasında meydana gelen farklılık ve uyumsuzlukların giderilmesi için tedbirler almak, dosya hakkında rapor hazırlayacak üyeleri tespit etmek ve kararların yazılmasını sağlamak; personelin sicil raporlarını düzenlemek, izin isteklerini düşünceleriyle birlikte adalet komisyonuna aktarmak; dairede görevli yazı işleri müdürlüğünün işleyişini denetlemek ve personel hakkında ilgili kanunda belirtilen disiplin cezalarını uygulamak; kanunlarla verilen diğer görevleri yapmak olarak belirlenmiştir (5235 Sayılı Kanun, m. 38).

Kanun Tasarısının 46. maddesinin 1. fıkrasında yer alan “görüşmeler gizli yapılır.” hükmünün “görüşmeler yargılamanın gizli yapıldığı hallerde gizli aksi halde açık olarak yapılır.” şeklinde meclis genel kurulunda verilen önerge Adalet Bakanı tarafından olumsuz karşılanmış, gerekçe olarak müzakerelerin gizli yapılmasının sebebinin, karar verecek hakimlerin her türlü baskıdan, tesirden, azade kendi vicdanları ile baş başa kalmaları açısından ve ikinci olarak jüri sisteminde bile karar verecek olanların bir odaya çekildiğini, dışarı ile irtibatlarının kesildiğini, onlarda müzakere ile yani Anglosakson sisteminde de durumun bu şekilde olduğunu, ayrıca Yargıtay kanununun 40. maddesinde de “müzakereler gizli cereyan eder” denildiğini ve bu üç sebepten dolayı verilen önergeye katılmadıklarını beyan etmiştir.¹¹⁷ Her ne kadar verilen önerge taraflar lehine olduğu düşünülse de, dosya üzerinde karar verecek hakimlerin müzakere esnasında tarafların da müzakerelerde bulunmaları, dosya hakkında müzakerede bulunan hakimler üzerinde baskı olabileceği endişesi taşıdığından görüşmelerin

---

¹¹⁷ YILMAZ Zekeriya , a.g.e., s.67

gizli yapılması bizce isabetli bir karardır. Aksi taktirde maddi olarak ya da cezai olarak taraflar aleyhine düşünce beyan eden hakimler üzerinde tarafların etkisinin olmayacağını söylemek pek doğru olmayacaktır.

Bölge adliye mahkemesi üyelerinin görevlerinin belirlenmesinde ise, esas olarak 2797 sayılı Yargıtay Kanununun 25. maddesinde yer alan Yargıtay üyelerinin görevlerine ilişkin hükümler göz önünde bulundurulmuştur.¹¹⁸ 5235 Sayılı Kanunu'nun 39. maddesine göre, daire üyelerinin görevleri şöyle sayılmıştır:

* Daire başkanı tarafından verilen dosyaları gerekli şekilde ve zamanında inceleyerek heyete sunmak, rapor hazırlamak ve kararlarını yazmak,

* Dairelerindeki duruşma ve müzakerelere katılmak,

* Dairenin uyumlu, verimli ve düzenli çalışmasının sağlanmasında ve işlerin makul süre içinde incelenip karara bağlanmasında daire başkanına yardım etmek,

* Bu Kanun uyarınca daire başkanı tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

Kanunun üyelere verilen görevler açısından Yargıtay Kanununun öngördüğü sistemden temel farklılığı, bölge adliye mahkemeleri sisteminde "Yargıtay tetkik hâkimliği" benzeri sisteminin öngörülmemiş olmasıdır. Yargıtay tetkik hâkimlerinin dosya ve evrakı inceleyerek rapor düzenleme biçimindeki görevlerini (2797 Sayılı Kanun, m. 29), bölge adliye mahkemesinde daire başkanının görevlendireceği üye yerine getirecektir.

---

¹¹⁸ Yargıtay, www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/600.html, 25.03.2008

Bölge Adliye Mahkemeleri ile ilgili tasarımın 39. maddesinin 1. fıkrasında “duruşmalı işlerde” ibaresinin çıkarılarak, üyelerin sadece duruşmalı işlerde değil daire başkanı tarafından hakimlere verilen tüm dosyalar için rapor hazırlamalarının doğru olacağı ve dosyada yazılı bir belgenin bulunmasının şart olduğu, rapor hazırlamanın sadece duruşmalı yapılmasına bağlı düşünmemin yanlış olacağı düşüncesi ile verilen önerge meclis genel kurulunca kabul edilmiş ve dosya için rapor hazırlamak tüm duruşmalı ve duruşmasız yapılan dosyalar için geçerli olacağı kabul edilmiştir.¹¹⁹Bizce de duruşmalı ve duruşmasız tüm dosyalar için rapor hazırlanması kanunen doğru ise de uygulamada dosya üzerinde inceleme yapacak olan hakimler için aşırı bir yük getireceği ve bu nedenle iş yükünün artacağı bunun neticesi olarak da daha fazla hakime ihtiyaç duyulacağı kanaatindeyim. Zaten incelemesi yapılan her dosya için gerekçeli karar yazılacağından dosyanın tarafları dosya üzerinden verilen kararın neden meydana geldiğini anlayacaklardır. Küçük bir usul işlemi olarak gözüke de, istinaflar gerçek manada faaliyete geçtiğinde bu ibarenin aslında kendisinden çok daha büyük bir zahmet meydana getireceği anlaşılacaktır.

5. Cumhuriyet Başsavcılığı

Bölge Adliye Mahkemesi, Cumhuriyet başsavcılarını birinci sınıfa ayırmış ve Yargıtay üyeliğine seçilme hakkını yitirmemiş; bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet savcılarını hâkimlik ve savcılık mesleğinde fiilen en az sekiz yıl görev yapmış ve üstün başarısı ile bölge adliye mahkemesinde yararlı olacağı anlaşılmış bulunan adli yargı hâkim ve savcılarını arasından HSYK’ca atanacaktır (5235 Sayılı Kanun, m. 44).

Yukarıda da değinildiği gibi, 5235 Sayılı Kanun’nin 45. maddesi hükmü uyarınca, Yargıtay daire başkanı ve üyeleri ile adli yargı hâkim sınıfından olan

---

¹¹⁹ YILMAZ Zekeriya , a.g.e., s.62

Adalet Bakanlığında belirli görevlerde bulunanlar istekleri üzerine HSYK tarafından bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığına atanabileceklerdir.

Kanunda bölge adliye mahkemesinde görev yapacak Cumhuriyet başsavcısı ile Cumhuriyet savcıları için de bir kısım teminat hükümlerine yer verilmiştir. Örneğin bunlar, dört yıldan önce başka bir yere veya göreve atanamayacaklardır. Ancak meşru mazeretleri durumunda muvafakatleri alınarak veya haklarında yapılacak soruşturma sonunda görev yeri veya görevlerinin değiştirilmesine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca karar verilebilecektir.

Bölge adliye mahkemeleri Cumhuriyet başsavcıları, Cumhuriyet başsavcılığını temsil etmek yanında başsavcılığının verimli, uyumlu ve düzenli bir biçimde çalışmasını sağlamak ve mahkemesinin genel yönetim işlerini yürütmekle görevlidir. Bunun yanında başsavcı, bölge adliye mahkemesine gelen ceza davalarına ilişkin hüküm ve kararlara ait dosyaların incelenerek yazılı düşünce ile birlikte ilgili daireye gönderilmelerini ve duruşmalara katılmayı sağlamak, ceza dairelerinin kararlarına karşı gerektiğinde kanun yollarına başvurmak, dairelerin benzer olaylarda kesin olarak verdikleri kararlar arasındaki uyuşmazlığın giderilmesi için başkanlar kuruluna başvurmak, bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet savcılarının ilerleme belgelerini düzenlemek ve bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet savcıları üzerinde gözetim ve denetim yetkisini kullanmakla da görevlendirilmiştir (5235 Sayılı Kanun, m. 40).

Bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet savcıları ise, mahkemelere gelen ceza davalarına ilişkin hüküm ve kararlara ait dosyalardan kendilerine verilenleri inceleyerek yazılı düşüncesiyle birlikte ilgili daireye göndermek ve yapılacak duruşmalara katılmak, ceza daireleri kararlarına karşı gerektiğinde kanun yollarına başvurmak ve Cumhuriyet başsavcısının vereceği diğer görevleri yapmakla görevlidirler.

6. Bölge Adliye Mahkemeleri Adalet Komisyonları

İlk derece mahkemelerinde ağır ceza mahkemelerinin kurulduğu her yerde (ayrıca bölge idare mahkemelerinde) mahkemelerde görevli hâkim ve savcılar dışında kalan personelin atama, yükselme, izin, disiplin işlemi gibi işlemlerini yapmak üzere adalet komisyonları bulunmaktadır (2802 Sayılı Kanun, m. 114). Kanun ile, bu görevi bölge adliye mahkemelerinde yapmak üzere her bölge adliye mahkemesinde bir bölge adliye mahkemesi adalet komisyonu kurulmaktadır (5235 Sayılı Kanun, m. 42). Bu komisyonlar, bölge adliye mahkemesi başkanının başkanlığında, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca daire başkanları arasından belirlenen bir asıl üye ile bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet başsavcısından oluşacak, başkanın yokluğunda en kıdemli daire başkanı, Cumhuriyet Başsavcısının yokluğunda Cumhuriyet Başsavcı vekili ve asıl üyenin yokluğunda yedek üye komisyona katılacak ve eksiksiz toplanıp çoğunlukla karar vereceklerdir (5235 Sayılı Kanun, m. 31).

7. İlk Derece Mahkemesi Hâkim ve Savcıları Hakkında Not Fişi Düzenlenmesi

5235 Sayılı Kanun'nin 49. maddesiyle 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanununun 28. maddesine beşinci fıkradan sonra gelmek üzere eklenen, "Bölge adliye mahkemesi daireleri, yaptıkları incelemeler sırasında kararı veren hâkimler ve Cumhuriyet savcıları hakkında bu madde hükümlerine göre not verirler. Doldurulan fişler Adalet Bakanlığına gönderilmek üzere bölge adliye mahkemesi başkanlığına verilir." hükmüyle, bölge adliye mahkemesi dairelerine, yaptıkları incelemeler sırasında kararı veren ilk derece mahkemesi hâkimi ile karara katılan veya istinaf yoluna başvuran Cumhuriyet savcıları hakkında not verme görevi de verilmiştir. Bu hüküm, bölge adliye mahkemeleri dairelerine de, Yargıtay daireleri gibi not fişi düzenleme yetkisi getirmektedir. Getirilen bu hükümle; istinaf

yargılamasına yöneltilen “istinaf yargılamasının varlığının, ilk derece mahkemesi hâkimlerinin dosya üzerinde gerekli dikkat ve özeni göstermeden karar verebileceği” eleştirisinin gerçekleşmesi önlenmek istenmiştir.

C. BÖLGE ADLİYE MAHKEMELERİNİN DENETLENMELERİ

Bölge adliye mahkemelerinin yaptığı işlemlerin, ilk derece mahkemeleri gibi denetime tabi tutulacağı ve denetimin Adalet Bakanlığı müfettişlerince yapılacağı tasarıda hükme bağlanmıştır. Ancak, denetim bu mahkemelerin ve bunların Cumhuriyet başsavcılıkları ile adalet komisyonlarının gördüğü işlev ve görevlilerin kıdem durumu dikkate alınarak, adalet başmüfettişleri tarafından yapılacak, adalet müfettişleri bu denetimlerde görev alamayacaklardır. Bu düzenleme, bölge adliye mahkemelerinin üst yargı yerleri olarak belirlenmesinden kaynaklanmaktadır.

Her ne kadar denetim mekanizmasında adalet başmüfettişlerinin yer alması ilkesi benimsenmişse de, denetimin Adalet Bakanlığına bağlı müfettişler eliyle yapılması, mahkemelerin bağımsızlığı üzerinde olumsuz eleştirileri de beraberinde getirebilecektir. Yargı erkinde dış denetim yerine mahkemelerin verdiği kararların üst merci tarafından denetlenmesi, istenen ve arzu edilen bir yöntemdir. En azından, denetimde görevli adalet müfettişlerinin HSYK’ya bağlanması, mahkemelerin bağımsızlığı üzerindeki eleştirilerin azalmasına neden olacaktır¹²⁰

---

¹²⁰ Ünal, Şeref, *Anayasa Hukuku Açısından Mahkemelerin Bağımsızlığı ve Hâkimlik Teminatı*, TBMM Yayınları, Ankara, 1994, s.95

D. HÂKİM VE SAVCILARININ İŞLEDİKLERİ SUÇLARIN

SORUŞTURMA VE KOVUŞTURMA USULÜ

Bölge adliye mahkemesi başkanı, daire başkanları, üyeleri, Cumhuriyet başsavcısı ve savcılarının görevden doğan veya görev sırasında işlenen suçları ile şahsî suçlarından, sıfat ve görevleri gereklerine uymayan tutum ve davranışlarından ötürü haklarında yapılacak soruşturma ve kovuşturmalarda özel kanunlarında yazılı hükümler uygulanacaktır (5235 Sayılı Kanun,m. 47/1).

Bu mahkemelerde 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanununa tabi olan hâkim ve savcılar yanında, Yargıtay üyeleri de görev alabileceğinden böyle bir ayırma gidilmiştir. Hâkim ve savcılar hakkındaki soruşturma ve kovuşturmalar sonucunda disiplin kararını vermeye yetkili organ 2461 sayılı Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Kanununa göre HSYK olduğu hâlde, Yargıtay üyeleri hakkında disiplin soruşturması yapma ve ceza verme yetkisi Yargıtay Yüksek Disiplin Kurulundadır (2797 Sayılı Kanun, m. 19)¹²¹.

Kanuna göre mahkeme başkanı, daire başkanları, üyeleri ve Cumhuriyet başsavcısı ile savcılarını görevden doğan veya görev sırasında işledikleri suçlar nedeniyle soruşturma ve kovuşturma mercii olarak, kanunda yazılı ağır ceza mahkemesi ile bu mahkeme nezdinde ki Cumhuriyet başsavcısına verilen görevler, en yakın bölge adliye mahkemesi ceza dairesi, bu yerde birden çok ceza dairesi varsa suç türüne göre görevli ceza dairesi ile bu mahkeme nezdindeki Cumhuriyet başsavcısı tarafından yerine getirilecektir. Bu kişiler hakkında yürütülecek kovuşturma da görevli merci Yargıtay'ın ilgili ceza dairesidir(5235 Sayılı Kanun, m. 47/2).

---

¹²¹ Yargıtay, www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/600.html, 27.03.2008

Bölge adliye mahkemesi başkan ve üyeleri ile Cumhuriyet başsavcısı ve Cumhuriyet savcılarının şahsî suçları hakkında genel hükümlere göre yapılacak soruşturma ve kovuşturma görevi, en yakın bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet başsavcısı ile bu bölge adliye mahkemesi ceza dairesi, bu yerde birden çok ceza dairesi varsa, suç türüne göre görevli ceza dairesi tarafından yerine getirilecektir (5235 Sayılı Kanun, m. 47/3).

E. İSTİNAF MAHKEMELERİNİN YARGI DÜZENİNE

GETİRECEĞİ YENİLİKLER

İstinaf mahkemelerinin kurulması ile Türk yargı sistemi köklü bir değişikliğe uğramaktadır. Bu mahkemeler ikinci derece yargılama görevini yerine getirmek üzere kurulmakta, ilk derece mahkemelerince verilen kararlara karşı direk temyize gitme yolu kapanmaktadır.

İstinaf mahkemeleri kurulduğunda, hukuk kurallarının maddî olaya uygulanmasındaki hatadan ayrı olarak, maddî olayların tespit ve takdirindeki hataları da inceleyeceklerdir.¹²² Örneğin bir kez daha tanık dinleyebilecek, bilirkişi incelemesini tekrarlayabilecektir. İstinaf mahkemesi bulunmaması nedeniyle Yargıtay, zaman zaman sübuta ilişkin işlemlerin tam olarak yerine getirilmediğine işaret etmektedir. Bu mahkemelerin kurulmasıyla birlikte Yargıtay, kendi aslî görevine dönerek, kararların sadece hukuka uygunluğunu denetleyecek, bir içtihat mahkemesi gibi çalışmaya başlayacaktır.

GÜRGEN, konuya ilişkin görüş ve gözlemlerini “iyi organize edilmiş sağlam hukuki temellere dayalı bir istinaf sisteminin Türkiye’ye bir çok faydalar

---

¹²² ÖZTEK, Selçuk, “Adalet Bakanlığı Üst Mahkemeler Komisyonu Tarafından Hazırlanan Üst Mahkemeler Tasarısı”, *Yargı Reformu 2000 Sempozyumu*, İzmir Barosu Yayınları, İzmir,2000, s.104

getirebileceği şüphesizdir, 2001 yılında istinaf mahkemelerine ilişkin olarak Paris'te yaptığımız gezi ve incelemelerde istinaf dairelerinin duruşmalarını izleme ve hakimleri ile görüş alışverişinde bulunma fırsatı yakaladık. Paris İstinaf Mahkemesinde yaptığımız kısa süreli ziyarette gördük ki Fransız Hukuk sisteminin bel kemiği şüphesiz istinaf mahkemeleridir. Bizde bu duyguları uyandırmakla kalmamış istinaf hakkında bir çok korku ve düşünceyi de atmamıza sebep olmuştur'' şeklinde ifade etmekte.¹²³ Ancak Türkiye'nin bir süre uyguladığı ve daha sonra Cumhuriyetin ilk yıllarında kaldırdığı istinaf yargısına geri dönmekle doğru bir tercih yapıp yapmadığını ise şüphesiz uygulama başlayıp oturduktan sonra anlayabiliriz.

1.İstinaf Mahkemelerinin Kurulacağı Yerler Ve Mahkeme Teşkilatı

İstinaf mahkemeleri genel yargılama ilkeleri açısından bir takım değişiklikleri zorunlu olarak beraberinde getirecektir. Bu değişikliklerden önemli görülenlere göz atmakta yarar bulunmaktadır.

Bilindiği üzere; 5235 sayılı Adlî Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun'un 25 inci maddesi uyarınca bölge adliye mahkemelerinin, bölgelerin coğrafi durumları ve iş yoğunluğu göz önünde tutularak belirlenen yerlerde, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun olumlu görüşü alınarak Adalet Bakanlığı'nca kurulacağı, yargı çevrelerinin belirlenmesine, değiştirilmesine veya bu mahkemelerin kaldırılmasına Adalet Bakanlığı'nın önerisi üzerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nca karar verileceği belirtilmiştir.

Buna göre; Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun olumlu görüşü

---

¹²³ GÜRGEN, Sedat, İstinaf Yargılaması ve Paris İstinaf Mahkemesi Deneyimi, Terazi Dergisi, Sayı:9, 2007, s.67

alınarak 18.05.2007 tarihli Bakanlık Olur'u ile,

İstanbul, Bursa, İzmir, Ankara, Konya, Samsun, Adana, Erzurum ve Diyarbakır'da Bölge Adliye Mahkemelerinin kurulmasına ve anılan mahallerden,

* İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi'nin 19 adet ceza ve 17 adet hukuk dairesinden,

* Bursa Bölge Adliye Mahkemesi'nin 8 adet ceza ve 6 adet hukuk dairesinden,

* İzmir Bölge Adliye Mahkemesi'nin 18 adet ceza ve 10 adet hukuk dairesinden,

* Ankara Bölge Adliye Mahkemesi'nin 16 adet ceza ve 12 adet hukuk dairesinden,

* Konya Bölge Adliye Mahkemesi'nin 10 adet ceza ve 6 adet hukuk dairesinden,

* Samsun Bölge Adliye Mahkemesi'nin 8 adet ceza ve 6 adet hukuk dairesinden,

* Adana Bölge Adliye Mahkemesi'nin 16 adet ceza ve 13 adet hukuk dairesinden,

* Erzurum Bölge Adliye Mahkemesi'nin 4 adet ceza ve 3 adet hukuk dairesinden,

* Diyarbakır Bölge Adliye Mahkemesi'nin 10 adet ceza ve 4 adet hukuk dairesinden oluşmasına karar verilmiştir.

Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun 17.05.2007 tarih ve 206 sayılı kararı ile de;

I- İstanbul BAM yargı çevresi;

- 1-İstanbul
- 2-Kırklareli,
- 3-Edirne,
- 4-Tekirdağ,
- 5-Kocaeli,
- 6-Sakarya
- 7-Düzce,

II-Bursa BAM yargı çevresi;

- 1-Bursa,
- 2-Çanakkale,
- 3-Balıkesir,
- 4-Kütahya,
- 5-Bilecik
- 6-Yalova,

III- İzmir BAM yargı çevresi;

- 1-İzmir,
- 2-Manisa,
- 3-Uşak,
- 4-Aydın,
- 5-Denizli,
- 6-Muğla,

IV-Konya BAM yargı çevresi;

- 1-Konya,
- 2-Afyonkarahisar,
- 3-Isparta,
- 4-Burdur,
- 5-Antalya,

- 6-Aksaray
- 7-Karaman,

V-Adana BAM yargı çevresi;

- 1-Adana,
- 2-Mersin,
- 3-Niğde,
- 4-Kayseri,
- 5-Hatay,
- 6-Osmaniye,
- 7-Kahramanmaraş,
- 8-Adıyaman,
- 9-Gaziantep,
- 10-Malatya
- 11-Kilis,

VI-Ankara BAM yargı çevresi;

- 1-Ankara,
- 2-Eskişehir,
- 3-Bolu,
- 4-Zonguldak,
- 5-Karabük,
- 6-Bartın,
- 7-Kastamonu,
- 8-Çankırı,
- 9-Çorum,
- 10-Kırıkkale,
- 11-Kırşehir,
- 12-Nevşehir,
- 13-Yozgat,

VII-Samsun BAM yargı çevresi;

- 1-Samsun,
- 2-Sinop,
- 3-Amasya,
- 4-Tokat,
- 5-Sivas,
- 6-Ordu,
- 7-Giresun,
- 8-Gümüşhane,
- 9-Trabzon,
- 10-Rize,
- 11-Artvin,

VIII-Erzurum BAM yargı çevresi;

- 1-Erzurum,
- 2-Erzincan,
- 3-Bingöl,
- 4-Muş,
- 5-Ağrı,
- 6-Iğdır,
- 7-Kars,
- 8-Ardahan,
- 9-Bayburt,

IX-Diyarbakır BAM yargı çevresi;

- 1-Diyarbakır,
- 2-Elazığ,
- 3-Tunceli,
- 4-Şanlıurfa,
- 5-Mardin,
- 6-Batman,
- 7-Siirt,

- 8-Bitlis,
- 9-Van,
- 10-Şırnak,
- 11-Hakkari,

İllerinin mülki hudutlarını kapsayacak şekilde belirlenmiştir. Türkiye genelinde görev yapan hâkim, Cumhuriyet savcısı ve yardımcı personel sayısının, hem ilk derece adliye mahkemelerinin hem de bölge adliye mahkemelerinin ihtiyacına cevap veremeyeceğinin anlaşılması ve 5235 sayılı Kanunun Geçici 3 üncü maddesinin birinci fıkrasında öngörülen ve bu Kanun yürürlüğe girdiği tarihten başlayarak en geç iki yıl içinde bölge adliye mahkemeleri için tamamlanması zorunlu olan bina, araç ve gereçlerin halen daha sağlanamamış olması nedeniyle; bölge adliye mahkemelerinin tüm yurttan göreve başlayacakları tarihin belirlenmesi hususunun 5235 sayılı Kanunun Geçici 3 üncü maddesinde öngörülen koşulların tamamlanmasından sonra değerlendirilmesine karar verilmiştir. Bu itibarla; anılan maddede yer alan eksiklikler giderildiğinde Bölge Adliye Mahkemelerinin faaliyete geçirilmesi hususu ile Türkiye genelinde ihtiyaca göre yeni Bölge Adliye Mahkemelerinin kurulması ve yargı alanlarının buna göre belirlenmesi hususları yeniden değerlendirilerek ileride ayrıca duyurulacaktır.¹²⁴

2.Adil Yargılanma Hakkı Açısından Bölge Adliye Mahkemeleri

Bireylerin, hak ararken veya bir suçla itham edildiklerinde, adil yargılanma hakkına sahip olarak yargılanmaları, çağdaş demokratik ülkelerde vazgeçilmez hakların başında gelmektedir. Anayasanın 36. maddesi, herkesin, yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip olduğunu belirterek, adil yargılama hakkını anayasal bir ilke olarak kabul etmiştir.

---

¹²⁴Türk Hukuk Sitesi, <http://www.turkhukuk sitesi.com/showthread.php?t=18087>, 08.02.2008

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ise, adil yargılanma hakkının uluslararası normlarda kabul edildiği en önemli belgelerden birisidir. Sözleşmenin 6/1. maddesine göre, “Herkes, gerek medenî hak ve yükümlülükleriyle ilgili anlaşmazlıklar (nizalar), gerek cezaî alanda kendisine karşı yükletilen bir suçlamanın (isnadın) esası hakkında karar verecek olan yasal, tek (müstakil) ve tarafsız bir mahkeme tarafından, davasının kabul edilebilir bir süre içinde hakkaniyete uygun ve alenî olarak dinlenmesini istemek hakkına sahiptir.” Maddeden anlaşıldığı gibi, adil yargılanma hakkı sınırlı bir biçimde tanımlanmıştır. Bu hak ancak, “medenî hak ve yükümlülüklerle ilgili çekişmeler” ve “cezaî alanda kendisine karşı yükletilen bir suçlamanın esasına” ilişkin olmak üzere güvence altına alınmıştır¹²⁵. Bununla birlikte, Avrupa İnsan Hakları Komisyonun ve Divanının geliştirdiği “otonom kavramlar” doktrini çerçevesinde, maddede geçen “medenî hak” kavramı geniş biçimde yorumlanmaktadır. Divana göre, 6/1. madde, “sonucu itibarıyla, özel nitelikteki hak ve yükümlülüğü etkileyen her türlü yargılamayı kapsamaktadır”.¹²⁶

Sözleşmenin yorumuna göre çekişmenin çözümünde, hak ve yükümlülüğü etkileyen her türlü yargısal işlem, adil yargılanma hakkını etkilediğinden, yargılamanın maddî gerçeği yansıtması gereklidir. Böylece, maddî olay yeniden değerlendirilecek ve muhtemel adlî hatalar ortadan kalkacaktır. Maddî ve hukukî gerçeklere ulaşmak ve adlî hataları gidermek bakımından, uyuşmazlık ve çekişmenin maddî olay yani ispat yönünden ve hukuka aykırılık açısından uygun bir sonuca bağlanıp bağlanmadığını denetleyen ve temyiz yolundan önce gelen ayrı bir kanun yoluna gereksinim olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır.¹²⁷ Bu yol, istinaf kanun yoludur.

---

¹²⁵ ÇAVUŞOĞLU, Naz, *İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Avrupa Topluluk Hukukunda Temel Hak ve Hürriyetler*, AÜSBF İnsan Hakları Merkezi Yayınları, Ankara, 1994, s.25

¹²⁶ GÖLCÜKLÜ, Feyyaz, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine Göre Doğru Yargılama*, AÜSBF İnsan Hakları Merkezi Yayınları, Ankara, 1995, s.2

¹²⁷ Bkz. BAMKT Genel Gerekçesi.

İstinaf mahkemelerinin hukuk sistemine yapacağı en önemli katkı, maddî olayları yeniden değerlendirilerek, gerçeğin ortaya çıkmasına ve adlî hataların en aza indirilmesine yapacağı katkıdır¹²⁸. İki dereceli hukuk sisteminde usul yasalarında yapılan bütün değişikliklere karşın, adlî hataların yok edildiğini ve bireylerin adalete olan güven duygularının tam olarak yerleştiğini söylemek kolay değildir. İstinaf yolunun kabul edilmesi, bu bakımdan adalete olan güvenin sağlanmasında önemli bir katkı yapacaktır.

İlk derece mahkemelerinin, maddî olayın (vakianın) değerlendirilmesi ve hukuksal sonucun ortaya konmasında hataya düşebileceği gerçeğinden hareketle, davanın istinaf mahkemesinde duruşma açılarak yeniden incelenmesinde, tarafların hak ve yükümlülükleri adına yarar bulunmaktadır. Davanın ilk mahkemelerdeki ilkeler doğrultusunda ikinci kez yeniden incelenmesi adaletin gerçekleşmesi için gerekli bir güvence sağlamaktadır. Bu yararından vazgeçip, adaletin hızlı bir biçimde tecelli etmesini savunmak doğru bir yaklaşım tarzı değildir¹²⁹.

İstinaf mahkemelerinin kurulması fikrine karşı getirilen en önemli eleştiri ise, zaten uzun süren davaların, bu mahkemelerin kurulması ile oluşturulacak yeni bir kanun yolu ile daha da uzamasına neden olacağı yönündedir.¹³⁰ Bu fikirde olanlara göre yargılama, uyuşmazlık çözmek ve adalet dağıtmak için yapılan bir hizmettir¹³¹. Bu hizmetin hızlı görülmesi de bir temel taşıdır. İstisnalar dışında istinaftan sonra bir de temyiz yolu kabul etmek zorunluluğu, bu kanun yolunun faydasını azaltmaktadır¹³².

---

¹²⁸ YENİSEY, Feridun, “İstinaf”, *Adalet Dergisi*, 2000, Sayı 2, s. 11-46.

¹²⁹ SELÇUK, Sami, “Konumu Açısından Yargıtay ve Üst (istinaf) Mahkemeleri Sorunu”, *Yargıtay Dergisi*, Cilt 2, Sayı 4, 1976, s.46

¹³⁰ YURTCAN, Erdener, *Ceza Yargılaması Hukuku*, Yedinci Bası, Kazancı Yayınları, İstanbul, 1998, s.73.

¹³¹ PEKCANITEZ, Hakan, “Yargının Hızlandırılmasına İlişkin Avrupa Usul Hukukundaki Gelişmeler”, *Yargı Reformu 2000 Sempozyumu*, İzmir Barosu Yayını, İzmir, 2000, s.25.

¹³² YILDIRIM, Kamil, *Hukuk Devletinin Gereği: İstinaf*, Değişim Yayınları, İstanbul, 2000, s.53

Uygulanmakta olan hukuk sistemine bakıldığında, davalar iki dereceli yargılamadan geçirilmektedir. İlk derece mahkemesince verilen karar, Yargıtay tarafından temyiz denetimine tabi tutulmakta, temyiz kararına karşı ise tarafların karar düzeltme yoluna başvurma olanakları bulunmaktadır. İlk derece mahkemesince dava konusu olay üzerine verilen kararda, sübuta (ispata) ilişkin deliller tam olarak toplanıp karar verilmeden temyiz yeri olan Yargıtay'ın önüne dosya geldiğinde (her ne kadar Yargıtay'ın delillerin tam olarak toplanıp değerlendirilmediği yönünde görüş bildirmesi olanaksız ise de), istinaf kanun yolu bulunmadığından, yüksek mahkeme toplanan delillerin olaya uygun olup olmadığını ve tam olarak toplanıp toplanmadığını da değerlendirerek, eksik inceleme nedeniyle verilen hükmü bozup, dava dosyasını mahkemeye geri gönderebilmektedir. Eksik inceleme üzerine bozma kararına mahkeme uyarırsa, davayı ele alıp delilleri de yeniden toplamaya başlamaktadır. Bunun sonucunda verilen karar tekrar temyiz edildiğinde, sübuta ilişkin deliller tam olarak toplanmış ise, Yargıtay bu kez hukuka uygunluk açısından verilen kararı denetlemekte, bu konuda da bir yanılma varsa, hüküm bozularak tekrar mahkemesine gönderilmektedir. Sonuçta, mahkeme doğru karar vermiş ve hüküm, Yargıtay'ca onanmış olsa bile tarafın, Yargıtay kararına karşı karar düzeltme olağan kanun yoluna başvurabilme hakkı bulunmaktadır. Karar düzeltme kanun yolu, başka ülkelerde uygulaması bulunmayan ve istinaf kanun yolunun Türk yargı sisteminde kabul edilmemesi nedeniyle konulmuş, olağan bir yargı yoludur ¹³³. Bu yolun kabulü ile istinaf mahkemelerinin bulunmamasından kaynaklanan sorun bir nebze de olsa giderilmeye çalışılmıştır.

Tüm bu anlatılanlardan sonra, istinaf mahkemelerinin ve dolayısıyla kabul edilen istinaf kanun yolunun, yargılamayı uzatacağı görüşü ile yargılamayı yavaşlatacağı fikrine katılmak olanağı yoktur. Taraflar, yapılan yargılama sonucunda adaletin sağlandığı kanaatine ulaştığında, yargılamayı istinaf aşamasında sonlandırabileceklerdir. Bunun sonucunda tıkanma noktasına gelen Yargıtay'ın iş yükü hafiflemiş olacak ve temyizde dosyanın incelenme süresi de

---

¹³³ YILDIRIM, Kamil, a.g.e., s.302.

düşmüş olacaktır. Temyiz için Yargıtay'a başvurulduğunda ise, dosya tam olarak tekemmül etmiş olacağından ve temyiz mahkemesi sadece hukuka uygunluk incelemesi yapacağından, dava süresi iki dereceli yargılamadan daha uzun sürmeyecektir. Denemeler istinaf mahkemelerinin kurulmasıyla Yargıtay'ın işlerinin artmadığını da kanıtlamıştır. Örneğin, Fransa'da, 1970 yılında 100 işten 9'u istinaf mahkemelerine gönderilmiş, bu mahkemelerden yollanan 100 işten ise ancak 13'ü Fransız Yargıtay'ına gelmiştir¹³⁴. Bu da göstermektedir ki, Yargıtay'ın iş yükü azalacak ve içtihat oluşturma görevi sorunsuzca yerine getirilecektir.

3.Usul Ekonomisi Açısından Bölge Adliye Mahkemeleri

Gerek hukuk davalarında ve gerekse ceza davalarında yapılan yargılamanın genel ilkelerinden biri de, davanın olabildiğince ucuz bir biçimde bitirilmesini sağlamaktır.

Bu açıdan bakıldığında, istinaf mahkemeleri yeniden yargılama yapacağından, yargılama giderlerinde belirli bir artış olacağı tartışmasızdır. Bölge adliye mahkemeleri yapılan planlamaya göre 24 yerde kurulacaktır.¹³⁵ Buna göre davanın tarafları ülke genelinden mahkemelerin kurulduğu 24 merkeze gelecek, bu mahkemelerde yeniden yargılama yapılacağından tanıklar çağrılarak yeniden dinlenebilecek, davanın nedeni olan yere mahkeme heyeti keşfe gidebilecek, bilirkişi incelemeleri tekrarlanabilecektir. Tüm bu işlemlerin yenilenmesi, yargılama giderlerinin artmasına neden olacaktır. Ancak şu an da ancak 9 il merkezi belirlenmiştir. İlerleyen yıllarda bu sayının artması olağan sayılabilir.

Ancak yargılamada ana amaç, maddî gerçekliğin tam olarak ortaya

---

¹³⁴ SELÇUK, Sami, a.g.e., s.50

¹³⁵ Adalet Bakanı Cemil Çiçek'in TBMM Genel Kurulunda bir soruya verdiği yanıt, (TBMM *Tutanak Dergisi*, Dönem 22, Cilt 19, Sıra Sayısı 146, s. 288.)

ıkarılması ve adlı hataların yok edilmesidir. Bu yönüyle bakıldığında yargılamanın yüksek giderle yapılması, ana amaç olan gerçekliğin tam olarak ortaya çıkmasından daha önemli değildir. Kaldı ki, dünyanın her yerinde yargılama külfetli bir faaliyettir. Ayrıca, yargılama ucuz olacak diye gerçeğin ortaya çıkarılmasından da vazgeçilmemelidir. Öte yandan usul kanunlarında değişiklik yapan kanun tasarıları incelendiğinde, yargılamanın en az giderle yapılması için tedbirlerin alındığı da görülmektedir.

Komisyon alışması sonunda ortaya konan metinde istinaf ile mahkemenin hatalı usul muamelelerine yönelik bir kontrolün amaçlandığı gözlenmektedir. İlk olarak, ilk derece mahkemesi önündeki layihalar teatisi safhasında mevcut olduğu hâlde ileri sürülmesi tarafça ihmal edilmiş olayların, istinaf aşamasında dermeyanı imkânı yoktur. Bu durum, maddî olayın ikinci kez kontrolünü yapmak amacıyla kurulan istinaf kanun yolunun kabul edilmesi fikrine aykırı olduğundan eleştirilmiştir. Ancak; unutulmamalıdır ki, istinaf kanun yoludur ve ilk derece mahkemesinin yaptığı yargılama ile sınırlı olmalıdır. İlk derece hukuk mahkemesinde ileri sürülmeyen olay ve delillerin istinaf yolunda ileri srlebilirliği kabul edildiğinde, sürekli olarak yeni durumların ortaya çıkmasına ve yargılamanın uzadıkça uzamasına neden olacaktır.

SONUÇ

Türkiye’de yargı alanında son yıllarda yasal ve uygulamaya dönük çok önemli çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar bir plana dayanmaktan ziyade büyük ölçüde acil ihtiyaç duyulan alanlardaki eksikliklerin ortadan kaldırılmasına yönelik olmuştur. Bu nedenle, gelecekte yargı alanında yapılması düşünülen reform çalışmalarının belli bir plan çerçevesinde ve öngörülebilirlik ilkesine göre gerçekleştirilmesi gereksinimi ortaya çıkmıştır. Gerçi Avrupa Birliği’ne tam üyelik sürecinde Türkiye’nin yapması gereken mevzuat değişiklikleri tarama sürecinden sonra ortaya çıkacaktır. Tarama sürecinden sonra zannımca eksik olan mevzuatlar ve sistemin yeterliliğine ait hususlar netlik kazanacaktır.

Demokratik bir hukuk devletinde bağımsız ve hızlı bir yargı, ülkenin ve toplumun güvencesidir. Geciken adalet, devletin temel değerlerini yıpratır, halkın devletine karşı güvenini azaltacaktır. Bunun çaresi ise, insan odaklı bir yargılama sisteminin oluşması, objektif, hızlı ve etkin bir adalet işleyişinin gerçekleştirilmesi ile olabilecektir. Bu devlet ve vatandaşlar arasındaki bağı güçlendirecek aynı zamanda ülkedeki sorunların birçoğunun kendiliğinden çözümlenmesi sonucunu doğuracaktır. Geniş anlamda yargının kalitesi, yargı sisteminin, toplumun en zayıf ve korumasız üyelerine ne ölçüde adil davrandığı ile ölçülebilir. Suç işlediği iddia edilen kişilerin, özellikle de çok fakir ve zayıfların, yargılama sürecinde yetersiz temsili çok yaygın bir sorundur. Yapılan kanun değişiklikleri ile bu sorunlar önemli derecede giderilmiş durumdadır.

Yargı sisteminin çok uzun süredir ihtiyaç duyduğu reformların gerçekleştirilmesinde AB’ne uyum sürecinin büyük rolü olmuştur. Gerçekleştirilen reformların büyüklüğü, demokratikleşme ve insan hakları konusundaki gelişmeler ve bu değişikliklerin hayata geçirilmesi konusundaki kararlılık 1959 yılında AB’ye yapılan ortaklık başvurusu ile somutlaşmış, bu toprakların yüz elli yıllık Batılılaşma sürecini macera olmaktan çıkarmıştır.2004 yılında AB-Türkiye üyelik müzakereleri

başlamış ve ülkenin yeni yüzyıla demokratik bir toplum kimliği ile taşınması sağlanmıştır. Zira üyelik müzakerelerinin başlatılmış olması AB'ye üyelik için bir önkoşullar paketi olarak kabul etmiş olduğu Kopenhag Kriterleri'nin Türkiye'nin korkulu rüyası haline gelen insan hakları, demokrasi, hukukun üstünlüğü hususlarını temin eden istikrarlı ve kurumsal yapıya sahip olmak, şeklinde ifade edilen kriterlerin yerine getirildiği anlamına gelmektedir.

AB sürecinde yapılan ve yapılmakta olan bu reformların tek hedefi AB'ye üyelik olarak algılanmaması gerekir. Reformların asıl ve en önemli amacı, insanımıza çağdaş ve kalkınmış bir ülkede, evrensel olarak kabul görmüş hukuk kuralları çerçevesinde, müreffeh bir yaşam sunmak olmalıdır.

Ülkemiz bakımından, istinaf sisteminin getirilmesi çabaları, hukuk reformunun en önemli unsurlarından birisini teşkil etmekte olup, kabul edilen 5235 sayılı Kanunda öngörülen değişiklikler, adli yargı teşkilatımız bakımından, Cumhuriyetin ilk döneminde kabul edilen 469 sayılı Kanun ile şer'iyeh mahkemelerinin kaldırılmasından sonra, adli yargı bakımından en önemli hükümlerdendir. Öngörülen sistem, tam bir istinaf mahkemesi sistemi olmaktan ziyade. "genişletilmiş temyiz sistemi" olmakla birlikte, öngörülen duruşmaların "doğrudan doğruyalık ilkesine" uygun şekilde yürütülmesi tarafların, tanıkların dinlenilmesi ve icra edilmesi gerekli keşfin doğrudan yürütülmesi bakımından bölge adliye mahkemelerinin 25'den aşağı olmayacak şekilde düzenlenmesi ve bölgelerin coğrafi durumları ve iş yoğunluğu göz önünde tutularak belirlenecek yerlerde kurulması gerekir. Öte yandan, istinaf sisteminin getirilmesi konusunda muhalif kalan görüşlere bakıldığında, bunların temelde istinafa karşı olmadıkları, ancak ülkemizin içinde bulunduğu şartları ön plana çıkararak bu sistemin kurulmasında ve işletilmesinde sorunlarla karşılaşılacağı üzerinde durdukları görülmektedir. Bununla birlikte, bu görüş sahipleri, ülkemizdeki hukuk sisteminde yaşanan sorunları kabul etmekte ancak buna karşı sorunları temelinden çözecek başka herhangi bir çözüm önerisi de getirememektedirler.

Dolayısıyla AB sürecinde yaşanacak herhangi bir olumsuzluğa rağmen hukuki ve idari alanda yapılan bu reformların devam ettirilmesi gerektiği, yapılmış

olanların hayata aktarılması çalışmalarının sürdürülmesi gerektiği muhakkaktır. Ancak, hukuki reformların sosyal, kültürel ve ekonomik boyutları dikkate alındığında, kusursuz bir şekilde uygulamaya geçirilmesinin belli bir zaman alacağı da göz önünde tutulmalıdır. Bu Reformların en önemlilerinden birisi olan hukuk reformunun temel yapı taşlarından birisi olan mahkeme yapımızda Bölge Adliye (İstinaf) Mahkemeleri ile değişik bir şekil almış ve Avrupa'ya dönük olan yüzümüzü daha iyi bir şekilde dönmemizi sağlamıştır. Bugün Avrupa Birliğine üye tüm ülkelerde kabul gören ve uygulanan Bölge Adliye (İstinaf) Mahkemelerinin bu nedenlerle ülkemiz için yararlı olacağı kanaatindeyim.

Sonuç olarak, istinafın kabulü, ideolojik ya da siyasi hiçbir boyutu bulunmayan, bütün dünyada hem de asırlardır uygulanan, tamamen teknik bir yöntemin hukuk sistemimize dâhil edilmesidir.

Atatürk'ün, 1925 yılında Ankara Üniversitesi'nin açılış konuşmasında "Dünya korkunç bir hızla ilerliyor. Biz bunun dışında kalabilir miyiz? Türklerin yüzyıllardan beri izlediği yol, sürekli bir yön kolladı. Biz daima Doğu'dan Batı'ya yürüdük. Ülkemizde çağdaş düzen kurmak istiyoruz. Uygarlığa girmek isteyip de Batı'ya dönmemiş ulus var mıdır?" sözleriyle bize ulaşılması gereken ufku, varılması gereken hedefi göstermiştir. Türkiye sahip olduğu güçlü iradesiyle 150 yıl önce başlamış olduğu çağdaş muasır devletler seviyesine ulaşmayı başaracak, hatta hedeflerinin daha da üzerine çıkacaktır. Türkiye'nin bunu başaracak enerjisi ve birikimi vardır.

KAYNAKÇA

AB Komisyonu, (2003), ‘‘Türkiye’nin Avrupa Birliğine Katılım Sürecine İlişkin 2003 Yılı İlerleme Raporu’’, <http://ekutup.dpt.gov.tr/ab/uyelik/ilerle03.pdf> (24.03.2008)

AB Komisyonu, (2004), *Türkiye Cumhuriyetinde Yargı Sisteminin İşleyişi Konulu İstişarî Ziyaret Raporu* (Çev. Adalet Bakanlığı Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü Hâkimleri), Adalet Bakanlığı Yayını

Adalet Bakanlığı Faaliyetleri, Adalet Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2007

Adalet Bakanlığı, 2002 Avrupa Yargı Sistemleri, 1.Baskı, Ankara açık Cezaevi Matbaası, Ankara, 2004

Adalet Bakanlığı, Ceza Muhakemesi El Kitabı, Adalet Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2007

Adalet Bakanlığı, Ceza Muhakemesinde İstinaf El Kitabı, 1.Baskı, Adalet Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2007

Adalet Bakanlığı, <http://www.uyap.gov.tr/tarihce/tarih.html>, 16.05.2008

Adalet Bakanlığı, www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/cmkgerekce.doc ,02.03.2008

Adalet Bakanlığı, Yargı Reformu Strateji taslağı – 2008, Adalet Bakanlığı Yayınları,2008

AKGÜNDÜZ, Ahmet, CİN, Halil, Kamu Hukuku, Selçuk Üniveristesi yayınları, C.1

ALİKAŞİFOĞLU, Kemalettin, “İkinci Üst mahkemenin Kuruluşuna Dair İnceleme”, Adalet Dergisi, 1975

ARAS, Bahattin, Yargıtay Dergisi, Cilt;33, Sayı;1–2, 2007.

ARSLAN, Osman, Türk Ceza Kanunu Yorumu, 1.Baskı, Yayın Matbaacılık, Ankara,2007

ASLAN, Ramazan, YÜCEL / Mustafa Tören, Hukuk Kurultayı 2000, Ankara barosu Yayınları, Ankara, 2000

BALI, Şafak, , Hukuk Kurultayı 2006, 1.Baskı, Ankara Barosu Yayınları, Ankara, 2006

Başbakanlık İnsan Hakları başkanlığı, Avrupa birliği Uyum Yasaları, www.ihb.gov.tr/mevzuat.htm#uyumyasalari , 23.05.2008

BİLGE, Suat, Adalet Reformu, Yarı açık Cezaevi matbaası, 1972, Ankara

BİNGÖL, Sedat, Tanzimat Devrinde Osmanlıda Yargı Reformu, Anadolu Üniversitesi Yayınları, S. 1582, Eskişehir, 2004

BOZKURT, Gülnihal, Batı Hukukunun Türkiye’de Benimsenmesi, 1.Baskı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1996

BOZKURT, Gülnihal, Türkiye’de Hukuk Eğitiminin Tarihçesi, Hukuk Öğretimi Sempozyumu, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1993.

CHODOSH, Hiram, Yargı Reformları: Trendler, Sorunlar ve Stratejiler, Çev. AKGÜN, Birol, Selçuk Üniversitesi Dergisi, C.9, S, 1–2

ÇAVUŞOĞLU, Naz, *İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Avrupa Topluluk Hukukunda Temel Hak ve Hürriyetler*, AÜSBF İnsan Hakları Merkezi Yayınları, Ankara, 1994

ÇEKMEGİL, Selami, Yargı Reformu üzerine, Yeni Türkiye Dergisi, Yazıevi, Sayı 10, 1996

ÇOLAK, Haluk, ALTUN, Uğurtan, Denetimli Serbestlik Kavramının Yaptırım Teorisi, Adalet Dergisi, S. 25,2006

ÇOLAK, Nusret İlker, Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde İdari Reformlar; İngiltere ve Türkiye, 1.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2005

Dışişleri Bakanlığı, Avrupa Birliği Uyum Yasa Paketleri, 1.Baskı, Ankara Açık Ceza Matbaası, 2004

DİNÇKOL, Abdullah, Sosyo-Ekonomik Değişmelerin Türk Hukuk Sistemine Etkileri, Hukuk Araştırmaları Dergisi, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1995, Cilt.8, Sayı 1

DÖNMEZER, Sulhi, Ceza Adalet Reformu İlkeleri, 1.Baskı, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1972

DÖNMEZER, Sulhi, YENİSEY, Feridun, Ceza Adalet Sisteminin Etkinliği, Tesev Yayınları, İstanbul, 2000

EKİNCİ, Adnan, Tanzimat'tan Günümüze Değişmeyen Hukuk, Ankara Barosu Hukuk Kurultayı 2006,1. Baskı, Ankara Barosu Yayınları, Ankara, 2006

ERASLAN Özkaya, 2002 Adli Yıl Açılış Konuşması, <http://www.yargitay.gov.tr>. 09.03.2008

EREM, Faruk "Üst Mahkemeler Kanun Tasarısı", ABD, 1994

GÖLCÜKLÜ, Feyyaz, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine Göre Doğru Yargılama*, AÜSBF İnsan Hakları Merkezi Yayınları, Ankara, 1995

GÜNAL, Nadi, Yargılama Süreci ve İstinaf, 1.Baskı Yetkin Yayınları, Ankara, 2007

GÜVEN, Ülkü Türk, Türk Yargı Sisteminde İyileştirme ve Yeniden Yapılandırma, 1.Baskı, Yazıevi Yayınları, Ankara, 1996

HALİL, Yılmaz, Türkiye’de Yargının Güçlendirilmesi, Yargıtay Dergisi, C:33, Sayı:1-2, Yıl:2007

Hukuki Net, <http://www.hukuki.net/hukuk/index.php?article=418,02.01.2008>

HUMKT Gerekçesi, TBMM *Tutanak Dergisi*, Dönem 22, Cilt 19, Sıra Sayısı 152.

İBRAHİMHAKKIOĞLU, Uğur, Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluşunun Desteklenmesi, Eşleştirme Proje Çalışması, Adalet bakanlığı Yayınları .

İNCEOĞLU, Sibel, İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarından Adil Yararlanma Hakkı, 1.Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2002.

KESKİN, İbrahim, CGTİHK’nun Getirdiği Yenilikler, Adalet Dergisi, Sayı-24, Ankara, 2006.

KÖKER, Levent, Hukuk Kurultayı 2006, 1.Baskı, Ankara Barosu Yayınları, Ankara, 2006

OKTAY, Seyfi, Demokratikleşme ve Yargı Reformu, 1.Baskı, Keçiören Yarı Açık Cezaevi Matbaası, Ankara, 1994.

ÖZDEMİR, Kenan/ HIZ, Yüksel/ BALO Yusuf Solmaz, Türk Yargısında Yapısal Çözüm Arayışları ve Bölge Adliye Mahkemeleri, Adalet Dergisi, Sayı-21, 2005.

ÖZDEMİR, Kenan/ BALO, Yusufa Solmaz, Bölge Adliye Mahkemeleri, Yargıtay Dergisi, S.1-2, 2005.

ÖZKAYA, Eraslan, Yarının Sorunları ve Yargı Bağımsızlığı, Yeditepe Üniversitesi Dergisi, S.1, 2004.

ÖZTEK, Üst Mahkemeler Kanun Tasarısı - 1999, 2000.

PARLAR, Ali/ HATİPOĞLU, Muzaffer, Türk Ceza Kanunu Yorumu, 1.Baskı, Yayın Matbaacılık, Ankara, 2007

Pekcanitez, Hakan, “Yargının Hızlandırılmasına İlişkin Avrupa Usul Hukukundaki Gelişmeler”, *Yargı Reformu 2000 Sempozyumu*, İzmir Barosu Yayını, İzmir, 2000

SARİİBRAHİMOĞLU, Kemal, 3.Türk Hukuk Kurultayı, Adalet Bakanlığı Yayınları Yeni Seri No:53, Yarıaçık Cezaevi Matbaası, Ankara, 1981

SARİİBRAHİMOĞLU, Kemal, Türk Hukuk Devrimi ve Medeni Kanunu, 1. baskı Yarıaçık Cezaevi Matbaası, Ankara, 1981

SELÇUK, Sami, Ceza Muhakemesi Kanunu, 1.Baskı, Cem Ofset, Ankara, 2005

SEZEN, Gülsüm, Ceza yargılamasında İstinaf Kanun yolu, Türk Hukuk Sitesi,
http://www.turkhukuksitesi.com/makale_562.htm

SİAD RAPORU,

<http://www.byegm.gov.tr/YAYINLARIMIZ/AyinTarihi/2001/kasim2001.htm>,
17.05.2008

SUNGURLU, Oltan, Hukuk Devleti ve Yargı, 1.baskı , Lebib Yalkın Yayınları,
İstanbul 1997

SURLU, Mehmet Handan, (), “Türk Hukuk Uygulamasının Tarihsel Perspektifi
Açısından İstinaf (Üst) Mahkemeleri veya Türk Yargı Sisteminin Dinmeyen Özlemi”,
Yargı Reformu 2000 Sempozyumu, İzmir Barosu Yayını, İzmir. 2000

ŞENTUNA, Mustafa Tarık, Hukuk ve Toplumsal Değişme, Adalet Dergisi 27.Sayı,
Özer Matbaası, Ankara, 2007

TARHANLI, Turgut, Hukuk ve Değişim, Ankara Barosu Hukuk Kurultayı 2006,1.
Baskı, Ankara Barosu Yayınları, Ankara, 2006

TAŞDEMİR, Kubilay/ RAMAZAN, Özkepir,Ceza Muhakemesi Şerhi,3.Baskı,
Turhan Kitabevi, Anakara, 2007

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 22, Cilt 19, Sıra Sayısı 146

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 9, Cilt 24, Sıra Sayısı 96

TÜRK, Hikmet Sami, Adalet Bakanlığı Çalışmaları, 1.Baskı, Ankara Açık cezaevi, Ankara, 2000

TÜRK, Hikmet Sami, Tutanaklarla Türk Medeni Kanunu, 1.Baskı, Ankara Açık Cezaevi Matbaası, Ankara, 2002

TÜSİAD Raporu, Avrupa Birliğine Tam Üyeliğe Doğru, .1.Baskı, Lebib Yayınları, 1998

ÜÇOK, Coşkun, MUMCU, Ahmet, BOZKURT, Gülnihal, Türk Hukuk Tarihi, 11.bası, Ankara, Turhan Kitabevi, 2006

ÜÇOK, Coşkun, Türk Hukuk Tarihi, 1.Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006

Yargı Reformu Strateji Taslağı, Adalet Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2008.

Yargıtay, www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/600.html, 25.03.2008.

YENİSEY, Feridun, (2000), “İstinaf”, *Adalet Dergisi*, Yıl 91, Sayı 2

YENİSEY, Feridun, Ceza Muhakemesinde İstinaf ve Tekrar Kabulü Sorunu, Yetkin Yayınları, İstanbul, 1979

YILDIRIM, Kamil, *Hukuk Devletinın Gereği: İstinaf*, Değişim Yayınları, İstanbul, 2000

YILMAZ Ejder, Yargı Örgütü 1. Baskı, Ankara Barosu Yayınları C:4, 2006

YILMAZ, Ejder, Cumhuriyetin Kuruluşundan Bugüne Türk Hukukunun Seksen Yıllık Gelişimi Sempozyumu, 1.Baskı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, No:58, Ankara, 2003

YILMAZ, Ejder, Dünden Bugüne Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunumuz, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, S.538, Ankara, 2003

YILMAZ, Ejder, Hukuk Sözlüğü, 3.baskı, Seçkin Kitabevi yayınları, 1986

YILMAZ, Halil, Türkiye de yargının güçlendirilmesi, Yargıtay dergisi, C 33, S.1–2

YILMAZ, Zekeriya, Gerekçeli Tutanaklarla İlk Derece ve Bölge Adliye Mahkemeleri, Adalet Yayınevi, ANKARA, 2005

YURTCAN, Erdener, *Ceza Yargılaması Hukuku*, Yedinci Bası, Kazancı Yayınları, İstanbul, 1998

ZEYNELOĞLU, Ahmet, “Üst Mahkemelerin kurulması Ülkemiz İçin Yararlı Değildir.”, YD, C:I, S.3